ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πρώτο τμήμα)
της 16ης Δεκεμβρίου 2003 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Τ-5/00 και Τ-6/00,

Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied, με έδρα τη Χάγη (Κάτω Χώρες), εκπροσωπούμενη από τους E. Pijnacker Hordijk και S. B. Noë, δικηγόρους,

προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-5/00,

και

Technische Unie BV, με έδρα το Amstelveen (Κάτω Χώρες), εκπροσωπούμενη από τους P. Bos και B. Eschweiler, δικηγόρους, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-6/00,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

NEDERLANDSE FEDERATIEVE VERENIGING VOOR DE GROOTHANDEL OP ELEKTROTECHNISCH GEBIED και TECHNISCHE UNIE κατά ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένης από τον W. Wils, επικουρούμενο από τον H. Gilliams, δικηγόρο, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

υποστηριζομένης από τη

CEF City Electrical Factors BV, με έδρα το Ρότερνταμ (Κάτω Χώρες),

και από τη

CEF Holdings Ltd, με έδρα το Kenilworth (Ηνωμένο Βασίλειο),

εκπροσωπούμενες από τους C. Vinken-Geijselaers και J. Stuyck, δικηγόρους, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

παρεμβαίνουσες στις υποθέσεις T-5/00 και T-6/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση για την ακύρωση της αποφάσεως 2000/117/ΕΚ της Επιτροπής, της 26ης Οκτωβρίου 1999, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ (Υπόθεση IV/33.884 — Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied και Technische Unie) (ΕΕ 2000, L 39, σ. 1),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους B. Vesterdorf, Πρόεδρο, N. J. Forwood και H. Legal, δικαστές,

γραμματέας: J. Plingers, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 14ης Μαΐου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Προσβαλλομένη απόφαση

1 Η παρούσα υπόθεση αφορά την απόφαση 2000/117/ΕΚ της Επιτροπής, της 26ης Οκτωβρίου 1999, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ (Υπόθεση IV/33.884 — Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied και Technische Unie) (ΕΕ 2000, L 39, σ. 1, στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση). Η Επιτροπή επέβαλε, με την απόφαση αυτή, πρόστιμα στη Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied (ολλανδική ομοσπονδία για το χονδρικό εμπόριο ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων, στο εξής: FEG), ένωση επιχειρήσεων στον τομέα του χονδρικού εμπορίου ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων στις Κάτω Χώρες, καθώς και στην Technische Unie (στο εξής: TU), ένα από τα μέλη της.

2 Η έννοια των ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων καλύπτει ένα σύνολο προϊόντων που χρησιμοποιούνται στη βιομηχανία, στις οικοδομικές εργασίες και στα δημόσια έργα. Πρόκειται, μεταξύ άλλων, για υλικά υποδομής [για παράδειγμα καλώδια και σύρματα, σωλήνες από PVC], τεχνικά υλικά (διακόπτες και ηλεκτρονόμους), φωτισμό καθώς και συστήματα ασφάλειας και τηλεφωνία (προσβαλλόμενη απόφαση, σημείο 12).

3 Η CEF Holdings Ltd (στο εξής: CEF UK), χονδρέμπορος ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων με έδρα το Ηνωμένο Βασίλειο, αποφάσισε να εγκατασταθεί στην ολλανδική αγορά, όπου ίδρυσε για τον σκοπό αυτό, τον Μάιο του 1989, μια θυγατρική, τη CEF City Electrical Factors BV (στο εξής: CEF BV). Κρίνοντας ότι αντιμετώπιζαν προβλήματα εφοδιασμού στις Κάτω Χώρες, η CEF BV και η CEF UK (στο εξής αποκαλούμενες από κοινού: CEF) υπέβαλαν στην Επιτροπή, στις 18 Μαρτίου 1991, καταγγελία που πρωτοκολλήθηκε την επομένη.

4 Η καταγγελία αυτή στρεφόταν κατά τριών ενώσεων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων, καθώς και κατά των μελών τους. Εκτός από τη FEG, η καταγγελία αφορούσε τη Nederlandse Vereniging van Alleenvertegenwoordigers op Elektrotechnisch Gebied (ολλανδική ένωση των αποκλειστικών αντιπροσώπων ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων, στο εξής: NAVEG) και την Unie van Elektrotechnische Ondernemers (ένωση ηλεκτροτεχνικών επιχειρήσεων, στο εξής: UNETO).

5 Η CEF θεωρούσε ότι οι ενώσεις αυτές και τα μέλη τους είχαν συνάψει αμοιβαίες συλλογικές συμφωνίες αποκλειστικής εμπορίας σε όλα τα επίπεδα της αλυσίδας διανομής ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων στις Κάτω Χώρες. Επομένως, για έναν χονδρέμπορο ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων που δεν είναι μέλος στη FEG είναι πρακτικά αδύνατον να εγκατασταθεί στην ολλανδική αγορά. Οι κατασκευαστές και οι αντιπρόσωποί τους ή οι εισαγωγείς εφοδιάζουν μόνο μέλη της FEG· οι εργολάβοι ηλεκτρικών εγκαταστάσεων αγοράζουν μόνον από αυτούς. Με έγγραφο της 22ας Οκτωβρίου 1991 η CEF επεξέτεινε το περιεχόμενο της καταγγελίας της και κατήγγειλε συμφωνίες μεταξύ της FEG και των μελών της, σχετικά με τις τιμές και τις εκπτώσεις, καθώς και συμφωνίες βάσει των οποίων αποκλειόταν η συμμετοχή της CEF σε ορισμένα έργα. Από τον Ιανουάριο του 1992, η CEF κατήγγειλε επίσης κάθετες συμφωνίες περί καθορισμού των τιμών μεταξύ ορισμένων κατασκευαστών ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων και χονδρεμπόρων μελών της FEG.

6 Εν τω μεταξύ, από τον Ιούνιο έως τον Αύγουστο του 1991, η Επιτροπή απηύθυνε στη FEG καθώς και στην TU διάφορες αιτήσεις παροχής πληροφοριακών στοιχείων, βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. εκδ. 08/001, σ. 25). Ειδικότερα, η Επιτροπή απηύθυνε, στις 25 Ιουλίου 1991, αίτηση παροχής πληροφοριακών στοιχείων στην TU, η οποία απάντησε στις 16 και 28 Αυγούστου 1991.

7 Με έγγραφο της 16ης Σεπτεμβρίου 1991, η Επιτροπή απηύθυνε στη FEG ειδοποίηση σχετικά, μεταξύ άλλων, με τις πιέσεις που ασκούνταν σε ορισμένους προμηθευτές ηλκτροτεχνικού υλικού ώστε να μην εφοδιάζουν τη CEF, τις εναρμονισμένες πρακτικές εκ μέρους μελών της FEG όσον αφορά τις τιμές και τις εκπτώσεις, καθώς και το όριο του κύκλου εργασιών που ισχύει ως κριτήριο για την προσχώρηση στη FEG.

8 Στις 27 Απριλίου 1993, η Επιτροπή υπέβαλε ερωτήσεις σε ορισμένους προμηθευτές ηλεκτροτεχνικού υλικού βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17.

9 Στις 10 Ιουνίου 1994, η Επιτροπή ζήτησε από τη FEG πληροφοριακά στοιχεία βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17.

10 Στις 8 και 9 Δεκεμβρίου 1994, η Επιτροπή διενήργησε επιθεωρήσεις, βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17, στη FEG και σε ορισμένα από τα μέλη της, μεταξύ των οποίων η TU.

11 Στις 3 Ιουλίου 1996, η Επιτροπή ανακοίνωσε τις αιτιάσεις της στη FEG και σε επτά μέλη της: τις εταιρίες Bernard, Brinkman & Germeraad, Conelgro, Schiefelbusch, Schotman Wolff και TU (στο εξής: ανακοίνωση των αιτιάσεων). Η FEG και η TU υπέβαλαν παρατηρήσεις απαντώντας στην ανακοίνωση αυτή, στις 13 Δεκεμβρίου 1996 και στις 13 Ιανουαρίου 1997 αντιστοίχως.

12 Η FEG και η TU απηύθυναν στην Επιτροπή αρκετές αιτήσεις προσβάσεως στον φάκελο της υποθέσεως. Αφού έλαβαν γνώση, στις 16 Σεπτεμβρίου 1997, ορισμένων πρόσθετων στοιχείων του φακέλου, υπέβαλαν στην Επιτροπή, στις 10 Οκτωβρίου 1997, πρόσθετο υπόμνημα ως απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

13 Στις 19 Νοεμβρίου διεξήχθη ακρόαση παρουσία όλων των αποδεκτών της ανακοινώσεως των αιτιάσεων καθώς και της CEF.

14 Κατόπιν τούτων, στις 26 Οκτωβρίου 1999, η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση με το εξής διατακτικό:

«Άρθρο 1

Η FEG παρέβη το άρθρο 81, παράγραφος 1, της Συνθήκης συμμετέχοντας σε συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας που αποσκοπούσε στην παρεμπόδιση του εφοδιασμού εταιριών που δεν είναι μέλη της FEG, βάσει συμφωνίας με τη NAVEG και εναρμονισμένων πρακτικών με προμηθευτές που δεν εκπροσωπούνταν στη NAVEG.

Άρθρο 2

Η FEG παρέβη το άρθρο 81, παράγραφος 1, της Συνθήκης περιορίζοντας, με άμεσο και έμμεσο τρόπο, την ελευθερία των μελών της να καθορίζουν ανεξάρτητα τις τιμές πώλησης. Ενήργησε τοιουτοτρόπως μέσω της δεσμευτικής συμφωνίας για σταθερές τιμές, της δεσμευτικής συμφωνίας για τις δημοσιεύσεις, της αποστολής στα μέλη της

κατευθυντήριων γραμμών για μικτές και καθαρές τιμές, και παρέχοντας ένα φόρουμ στο οποίο τα μέλη της συζητούσαν θέματα τιμών και εκπτώσεων.

Άρθρο 3

Η TU παρέβη το άρθρο 81, παράγραφος 1, της Συνθήκης λαμβάνοντας ενεργό μέρος στις παραβάσεις που προσδιορίζονται στα άρθρα 1 και 2.

Άρθρο 4

1. Η FEG υποχρεούται να παύσει πάραυτα τις παραβάσεις που αναφέρονται στο άρθρα 1 και 2, εάν δεν το έχει ήδη πράξει.

2. Η TU υποχρεούται να παύσει άμεσα τις παραβάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 3, εάν δεν το έχει ήδη πράξει.

Άρθρο 5

1. Για τις παραβάσεις που αναφέρονται στα άρθρα 1 και 2, επιβάλλεται στη FEG πρόστιμο 4,4 εκατομμυρίων ευρώ.

2. Για τις παραβάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 3 επιβάλλεται στην TU πρόστιμο 2,15 εκατομμυρίων ευρώ.»

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

15 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 14 Ιανουαρίου 2000, η FEG άσκησε την προσφυγή που πρωτοκολλήθηκε με αριθμό Τ-5/00.

16 Με δικόγραφο που κατέθεσε την ίδια ημέρα στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου, η TU άσκησε την προσφυγή που πρωτοκολλήθηκε με αριθμό Τ-6/00.

17 Με δικόγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 24 και 28 Αυγούστου 2000, η CEF BV και η CEF UK ζήτησαν να παρέμβουν από κοινού, στις υποθέσεις Τ-6/00 και Τ-5/00, προς στήριξη των αιτημάτων της Επιτροπής.

18 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 25 Σεπτεμβρίου 2000, η FEG υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 242 ΕΚ, αίτηση αναστολής εκτελέσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως (υπόθεση Τ-5/00 R).

19 Η CEF UK και η CEF BV (στο εξής: παρεμβαίνουσες) έγιναν δεκτές να παρέμβουν στις υποθέσεις Τ-5/00 και Τ-6/00 προς στήριξη των αιτημάτων της Επιτροπής, με διάταξη του προέδρου του πρώτου τμήματος του Πρωτοδικείου, της 16ης Οκτωβρίου 2000.

20 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία στις 18 Οκτωβρίου 2000, οι παρεμβαίνουσες υπέβαλαν αίτηση παρεμβάσεως προς στήριξη των αιτημάτων της Επιτροπής στη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων.

21 Με διάταξη της 14ης Δεκεμβρίου 2000, ο πρόεδρος του Πρωτοδικείου, αφού δέχθηκε την εν λόγω αίτηση παρεμβάσεως, απέρριψε την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων στην υπόθεση T-5/00 R και επιφυλάχθηκε ως προς τα δικαστικά έξοδα. Η αναίρεση που ασκήθηκε κατά της διατάξεως αυτής από τη FEG απορρίφθηκε με διάταξη του προέδρου του Δικαστηρίου της 23ης Μαρτίου 2001, [C-7/01 P(R), FEG κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-2559].

22 Με έγγραφα που περιήλθαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 21 Μαρτίου 2001 (T-5/00) και στις 5 Απριλίου 2001 (T-6/00), οι προσφεύγουσες υπέβαλαν παρατηρήσεις εντός της προθεσμίας που ετάχθη με τα υπομνήματα παρεμβάσεως που κατατέθηκαν στις 8 Ιανουαρίου 2001 σε αμφότερες τις υποθέσεις. Η Επιτροπή παραιτήθηκε του δικαιώματος υποβολής παρατηρήσεων επί των εν λόγω υπομνημάτων παρεμβάσεως.

23 Με απόφαση του προέδρου του Πρωτοδικείου, της 7ης Μαΐου 2002, κατόπιν ακροάσεως των διαδίκων, οι υποθέσεις T-5/00 και T-6/00 ενώθηκαν για τη διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και για την έκδοση κοινής αποφάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 50 του Κανονισμού Διαδικασίας.

24 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (πρώτο τμήμα) αποφάσισε να κινήσει την προφορική διαδικασία.

25 Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 14ης Μαΐου 2002.

26 Στην υπόθεση Τ-5/00 η FEG ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— κυρίως, να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση,

— επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 5, παράγραφος 1, της προσβαλλομένης αποφάσεως,

— επικουρικότερα, να μειώσει το ποσό του προστίμου που, με το άρθρο 5, παράγραφος 1, της αποφάσεως, ορίστηκε σε 1 000 ευρώ,

— να καταδικάσει την Επιτροπή και τις παρεμβαίνουσες στα δικαστικά έξοδα.

27 Στην υπόθεση Τ-6/00 η TU ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— κυρίως, να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση,

— επικουρικώς, να ακυρώσει τα άρθρα 3 και 5, παράγραφος 2, της προσβαλλομένης αποφάσεως,

— επικουρικότερα, να μειώσει το ποσό του προστίμου του άρθρου 5, παράγραφος 2, της αποφάσεως αυτής,

— να καταδικάσει την Επιτροπή και τις παρεμβαίνουσες στα δικαστικά έξοδα.

28 Στις υποθέσεις Τ-5/00 και Τ-6/00 η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή,

— να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

29 Στις υποθέσεις Τ-5/00 και Τ-6/00 οι παρεμβαίνουσες ζητούν από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή,

— να αυξήσει το ποσό του προστίμου,

— να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

Σκεπτικό

30 Πρέπει κατ' αρχάς να εξεταστούν οι λόγοι ακυρώσεως που αφορούν τα αιτήματα που αποβλέπουν στην ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως, στη συνέχεια δε οι σχετικοί με τα αιτήματα που αποβλέπουν στην ακύρωση των προστίμων ή στη μείωση του ποσού τους.

Επί των αιτημάτων περί ακυρώσεως

31 Οι προσφεύγουσες επικαλούνται διαδοχικά διάφορες προσβολές των δικαιωμάτων άμυνας και αμφισβητούν το υποστατό των παραβάσεων του άρθρου 81 ΕΚ που τους καταλογίζονται με την προσβαλλόμενη απόφαση.

I — *Επί των δικαιωμάτων άμυνας*

A — Επί του δικαιώματος ακροάσεως κατά τη διοικητική διαδικασία

32 Εκ προοιμίου επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας, που συνιστά θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου και πρέπει να τηρείται σε όλες τις περιπτώσεις, ιδίως σε κάθε διαδικασία δυνάμενη να καταλήξει στην επιβολή κυρώσεων ακόμη και αν πρόκειται για διαδικασία διοικητικού χαρακτήρα, απαιτεί να μπόρεσε η ενδιαφερόμενη επιχείρηση να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την άποψή της επί του υποστατού και της λυσιτέλειας των πραγματικών περιστατικών, των αιτιάσεων και των περιστάσεων που προβάλλει η Επιτροπή (απόφαση του Δικαστηρίου, της 13ης Φεβρουαρίου 1979, 85/76, Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 215, σκέψη 11, και της 17ης Ιανουαρίου 1984, 43/82 και 63/82, VBVB και VBBB κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 19, σκέψη 25).

33 Κατά τη νομολογία, η ανακοίνωση των αιτιάσεων πρέπει να εκθέτει τις αιτιάσεις κατά τρόπον αρκούντως σαφή, έστω και συνοπτικό, ώστε οι ενδιαφερόμενοι να είναι σε θέση να αντιληφθούν τις ενέργειες που τους προσάπτει η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, υπ' αυτή και μόνον την προϋπόθεση η ανακοίνωση των αιτιάσεων μπορεί να επιτελέσει τη λειτουργία την οποία της αναθέτουν οι κοινοτικοί κανονισμοί και η οποία συνίσταται στην παροχή όλων των αναγκαίων στοιχείων στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων ώστε να μπορέσουν να αμυνθούν προσηκόντως πριν εκδώσει

η Επιτροπή οριστική απόφαση (απόφαση του Δικαστηρίου της 31ης Μαρτίου 1993, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 και C-125/85 έως C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-1307, σκέψη 42).

34 Κατ' αρχήν, μόνον τα έγγραφα των οποίων γίνεται μνεία στην ανακοίνωση των αιτιάσεων αποτελούν νόμιμα αποδεικτικά μέσα (απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Ιουλίου 1991, C-62/86, AKZO κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-3359, σκέψη 21· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, T-11/89, Shell κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-757, σκέψη 55, και T-13/89, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1021, στο εξής: απόφαση T-13/89, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 34). Ωστόσο, τα έγγραφα που είναι συνημμένα στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, χωρίς να γίνεται μνεία τους σ' αυτήν, μπορούν να ληφθούν υπόψη στην απόφαση κατά της προσφεύγουσας μόνον αν αυτή μπορούσε ευλόγως να συναγάγει από την ανακοίνωση των αιτιάσεων τα συμπεράσματα που ήθελε να αντλήσει η Επιτροπή (προπαρατεθείσες αποφάσεις Shell κατά Επιτροπής, σκέψη 56, και ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 35).

35 Ένα έγγραφο δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι θεμελιώνει την ευθύνη επιχειρήσεως παρά μόνον εφόσον η Επιτροπή το χρησιμοποιεί για να στηρίξει τη διαπίστωση παραβάσεως της επιχειρήσεως αυτής. Προκειμένου να αποδειχθεί η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας της επιχειρήσεως, δεν αρκεί αυτή να αποδείξει ότι δεν μπόρεσε να διατυπώσει την άποψή της κατά τη διοικητική διαδικασία επί εγγράφου που χρησιμοποιήθηκε σε οποιοδήποτε σημείο της προσβαλλομένης αποφάσεως. Πρέπει να αποδείξει ότι η Επιτροπή χρησιμοποίησε το έγγραφο αυτό, στην προσβαλλόμενη απόφαση, ως πρόσθετο αποδεικτικό στοιχείο για να διαπιστώσει παράβαση της επιχειρήσεως.

36 Εν προκειμένω, η FEG και η TU προσάπτουν στην Επιτροπή ότι δεν τους παρέσχε τη δυνατότητα να εκφράσουν την άποψή τους επί ορισμένων στοιχείων που, μολονότι περιλαμβάνονταν στην προσβαλλόμενη απόφαση, δεν περιλήφθηκαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Έτσι καταγγέλλουν, αφενός, το γεγονός ότι η Επιτροπή παρέλειψε να τους διαβιβάσει ορισμένα έγγραφα κατά το στάδιο της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και, αφετέρου, την ασυνέπεια μεταξύ των κοινοποιηθεισών αιτιάσεων και των παραβάσεων που διαπιστώθηκαν.

37 Οι αιτιάσεις αυτές πρέπει να εξεταστούν βάσει των προμνημονευθεισών αρχών.

1. Παράλειψη διαβιβάσεως ορισμένων εγγράφων με την ανακοίνωση των αιτιάσεων

38 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι δεν μπόρεσαν να υποβάλουν παρατηρήσεις για τα ακόλουθα επιβαρυντικά γι' αυτές έγγραφα: αφενός, για τα έγγραφα σχετικά με την Agenten-Grossiers-Contract (τη συμφωνία αντιπροσώπων-χονδρεμπόρων, στο εξής: συμφωνία AGC) και, αφετέρου, για τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986.

α) Έγγραφα σχετικά με τη συμφωνία AGC

Επιχειρήματα των διαδίκων

39 Οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι δεν παρέθεσε τα έγγραφα σχετικά με τη συμφωνία AGC στην ανακοίνωση των αιτιάσεων ή, τουλάχιστον, ότι δεν ανέφερε, κατά τη διοικητική διαδικασία, τα συμπεράσματα στα οποία σκόπευε να καταλήξει. Επομένως, τα έγγραφα αυτά πρέπει να αποσυρθούν από τα δικόγραφα και η νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως να κριθεί χωρίς αυτά να ληφθούν υπόψη. Επομένως, ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι οι συμπεριφορές που παρατηρήθηκαν ήταν απλώς συνέχεια παλαιότερων πρακτικών στερείται ουσίας. Συναφώς, η FEG τονίζει ότι είναι αδιάφορο το ότι τα εν λόγω έγγραφα δεν αφορούν την περίοδο κατά την οποία διαπιστώθηκε παράβαση, καθότι η παράβαση στηρίζεται στην άποψη ότι υφίσταται διαρκώς παράνομη συμφωνία από το 1957 (βλ. προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 44, 45 και 53).

40 Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι αιτιάσεις αυτές δεν ασκούν επιρροή, στο μέτρο που η προσβαλλόμενη απόφαση δεν προσάπτει στις προσφεύγουσες την ύπαρξη της συμφωνίας AGC. Οι προσφεύγουσες είχαν την ευκαιρία να εκφράσουν την άποψή τους επί της συνάψεως της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας με τις απαντήσεις τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και να ασκήσουν, κατ' αυτόν τον τρόπο, αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους.

41 Οι παρεμβαίνουσες διευκρινίζουν ότι, στις 22 Σεπτεμβρίου 1997, ο Ολλανδός Υπουργός Οικονομικών Υποθέσεων τους χορήγησε δικαίωμα προσβάσεως στα έγγραφα που αφορούσαν τη διαδικασία με την οποία ακύρωσε τη συμφωνία AGC το 1957. Επομένως, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν νομίμως να ισχυρίζονται ότι δεν ήταν σε θέση να λάβουν γνώση των σχετικών με τη συμφωνία AGC εγγράφων.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

42 Μολονότι οι προσφεύγουσες δεν προσδιόρισαν τα σχετικά με τη συμφωνία AGC έγγραφα επί των οποίων ισχυρίζονται ότι δεν μπόρεσαν να εκφράσουν την άποψή τους, από τις σκέψεις 39 επ. της προσβαλλομένης αποφάσεως, οι οποίες περιλαμβάνονται στο τμήμα σχετικά με τη γένεση των παραβάσεων, προκύπτει ότι η Επιτροπή μνημόνευσε αρκετά έγγραφα για να στηρίξει τον ισχυρισμό της ότι οι παραβάσεις πηγάζουν από τη συμφωνία AGC. Πρόκειται για τα ακόλουθα έγγραφα:

— υπόμνημα του Υπουργείου Οικονομικών Υποθέσεων, της 23ης Φεβρουαρίου 1959, σχετικά με «τον έλεγχο στο πλαίσιο της πρώην συμφωνίας Agenten-Grossiers-Contract στον ηλεκτρολογικό τομέα» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 41 και υποσημείωση 42),

— γραπτές απαντήσεις της TU και της FEG στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (σ. 28 και 29 αντιστοίχως), στις οποίες παραπέμπει η Επιτροπή για να στηρίξει το ότι η TU και η FEG δεν αρνήθηκαν την ύπαρξη της συμφωνίας AGC κατά τη διοικητική διαδικασία (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 42 και υποσημείωση 44),

— στρατηγικό σχέδιο της FEG για το 1993, στο οποίο μνημονεύεται ρητά η συμφωνία AGC (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 42 και υποσημείωση 45).

43 Στο πλαίσιο της παρούσας αιτιάσεως, μόνον η εξέταση του πρώτου από τα έγγραφα αυτά είναι λυσιτελή. Συγκεκριμένα, τα αναφερόμενα στην ως άνω δεύτερη περίπτωση έγγραφα προέρχονται από την TU και από τη FEG. Το τελευταίο έγγραφο, συντάκτης του οποίου είναι η FEG, ήταν προφανώς γνωστό στην TU, καθότι η εν λόγω επιχείρηση ήταν μέλος της FEG και μετείχε στο διοικητικό συμβούλιο της ενώσεως αυτής. Εξάλλου, η TU και η FEG δεν αναφέρθηκαν ειδικώς, στα δικόγραφά τους στα τελευταία αυτά έγγραφα.

44 Οι αιτιάσεις των προσφευγουσών σχετικά με το υπόμνημα της 23ης Φεβρουαρίου 1959 πρέπει να απορριφθούν, καθότι δεν αμφισβητείται ότι η FEG και η TU είχαν γνώση του εγγράφου αυτού κατά τη διοικητική διαδικασία. Η Επιτροπή κοινοποίησε το υπόμνημα του Υπουργείου Οικονομικών Υποθέσεων στις προσφεύγουσες πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση (βλ. δικόγραφο της προσφυγής στην υπόθεση T-5/00, σημείο 53, και δικόγραφο της προσφυγής στην υπόθεση T-6/00, σημείο 110). Επομένως, οι προσφεύγουσες είχαν την ευκαιρία να διατυπώσουν την άποψή τους επί του εγγράφου αυτού κατά τη διοικητική διαδικασία. Συνεπώς, δεν συντρέχει καμία προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας.

45 Ως εκ περισσού, το υπόμνημα της 23ης Φεβρουαρίου 1959 δεν προβάλλεται ως αποδεικτικό στοιχείο της παραβάσεως που αφορά τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας, αλλά προκειμένου να απεικονίσει το ιστορικό της συνάψεως της συμφωνίας αυτής. Από ουσιαστικής απόψεως, το έγγραφο αυτό αφορά μόνον τη

συμφωνία AGC που δεν εμπίπτει στις διαπιστωθείσες παραβάσεις. Από χρονικής απόψεως, το εν λόγω έγγραφο αφορά χρονική περίοδο που προηγήθηκε της περιόδου εντός της οποίας διαπιστώθηκε παράβαση. Η Επιτροπή είχε ορίσει με την ανακοίνωση των αιτιάσεων ως χρονικό σημείο ενάρξεως της περιόδου κατά την οποία διαπιστώθηκαν οι παραβάσεις το 1956, στην προσβαλλόμενη απόφαση όμως θεωρείται τελικά ως χρονικό σημείο ενάρξεως η 11η Μαρτίου 1986.

β) Πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986

Επιχειρήματα των διαδίκων

46 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι δεν γνώριζαν τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως των μελών της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986. Το εν λόγω έγγραφο αναφέρεται σε συνάντηση της 11ης Μαρτίου 1986 μεταξύ του διοικητικού συμβουλίου της FEG και αυτού της NAVEG και η Επιτροπή το επικαλείται ως απόδειξη της παραβάσεως που αφορά τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 46, τρίτη περίπτωση). Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι το έγγραφο αυτό δεν μνημονεύεται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το είχαν στην κατοχή τους, καθότι πρόκειται για εσωτερικό έγγραφο της NAVEG.

47 Οι προσφεύγουσες προσθέτουν ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να επικαλεστεί το έγγραφο που απηύθυνε η NAVEG στη FEG στις 27 Σεπτεμβρίου 1989 για να αποδείξει τη διεξαγωγή συζητήσεων σχετικά με τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας στις 28 Απριλίου 1986. Μολονότι μνημονεύεται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, το έγγραφο αυτό δεν περιλαμβάνει εντούτοις κανένα πληροφοριακό στοιχείο σχετικό με την ημερομηνία κατά την οποία οι χονδρέμποροι αρνήθηκαν τον εφοδιασμό της CEF· εξάλλου, η Επιτροπή δεν εξέθεσε τα συμπεράσματα που σκόπευε να αντλήσει από το έγγραφο αυτό.

48 Περαιτέρω, η TU ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή, στηριζόμενη σε έγγραφο του 1986 το οποίο δεν μνημονευόταν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, παρέτεινε τη διάρκεια της παραβάσεως. Συγκεκριμένα, τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως των μελών της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986 παρείχαν στην Επιτροπή τη δυνατότητα να παρατείνει κατά τρία έτη τη διάρκεια της παραβάσεως, ορίζοντας ως σημείο ενάρξεώς της το 1986. Η TU διευκρινίζει συναφώς ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων στηρίζεται αποκλειστικά σε έγγραφα σχετικά με το χρονικό διάστημα μεταξύ 1989 και 1993. Επομένως, η χρησιμοποίηση του εγγράφου αυτού απαιτεί νέα ανακοίνωση αιτιάσεων. Συνεπώς, η TU ζητεί από το Πρωτοδικείο να αποσύρει από τη δικογραφία τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως των μελών της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986 και να προσδιορίει τη διάρκεια της προβαλλόμενης παραβάσεως, θέτοντας ως ελάχιστο χρονικό σημείο ενάρξεως τη συνάντηση μεταξύ FEG και NAVEG, ήτοι την 28η Φεβρουαρίου 1989 (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 46, πρώτη περίπτωση).

49 Η Επιτροπή απορρίπτει τις αιτιάσεις αυτές για δύο λόγους.

50 Αφενός, ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγουσες έλαβαν γνώση των πρακτικών της 28ης Απριλίου 1986 στο πλαίσιο της διαδικασίας προσβάσεως στον φάκελο, στις 4 και 9 Σεπτεμβρίου 1996. Περαιτέρω, το έγγραφο αυτό αφορά πραγματικά περιστατικά που αναφέρονται στην από 27 Σεπτεμβρίου 1989 επιστολή της NAVEG προς τη FEG (βλ. προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 49), η οποία μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 25 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

51 Αφετέρου, η Επιτροπή παρατηρεί ότι το έγγραφο αυτό δεν αποσκοπεί να στηρίξει καμία νέα αιτίαση, οπότε το γεγονός ότι δεν μνημονεύθηκε στην ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν ασκεί επιρροή για το κύρος της προσβαλλομένης αποφάσεως. Συγκεκριμένα, πρόκειται για νέο έγγραφο, το οποίο όμως προβάλλεται προς στήριξη υπάρχουσας αιτιάσεως.

52 Όσον αφορά τα επιχειρήματα της TU σχετικά με τον προσδιορισμό του σημείου ενάρξεως της παραβάσεως, η Επιτροπή θεωρεί ότι η TU δεν μπορούσε να αγνοεί ότι το χρονικό αυτό σημείο ήταν προγενέστερο του 1989, δεδομένου ότι με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, ως σημείο ενάρξεως είχε οριστεί στο 1956.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

53 Πρέπει να υπομνησθεί ότι η Επιτροπή, με την προσβαλλόμενη απόφαση (αιτιολογική σκέψη 46), επικαλείται τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως των μελών της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986 ως απόδειξη παράνομης συμφωνίας με τη μορφή συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας, η οποία καταγγέλθηκε με την ανακοίνωση των αιτιάσεων. Δεν αμφισβητείται ότι οι προσφεύγουσες έλαβαν γνώση του εγγράφου αυτού μετά την ανακοίνωση των αιτιάσεων, στο πλαίσιο της προσβάσεως στον φάκελο (4, 6 και 9 Σεπτεμβρίου 1996). Συνεπώς, η TU ήταν σε θέση να διατυπώσει την άποψή της επί του εγγράφου αυτού με την απάντησή της επί της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, καθώς και με το πρόσθετο υπόμνημα της 10ης Οκτωβρίου 1997 και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 19ης Νοεμβρίου 1997. Ομοίως, η FEG μπόρεσε να λάβει θέση επ' αυτού με την απάντησή της επί της ανακοινώσεως των αιτιάσεων της 13ης Δεκεμβρίου 1996. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να απορριφθούν τα επιχειρήματα σχετικά με την κοινοποίηση των πρακτικών της γενικής συνελεύσεως της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986 καθώς και το αίτημα που αποβλέπει στο να αποσυρθούν από τη δικογραφία τα εν λόγω πρακτικά. Η λυσιτέλεια των πρακτικών αυτών θα συζητηθεί στο πλαίσιο της εξετάσεως του βασίμου της προσβαλλομένης αποφάσεως.

2. Ασυμφωνία μεταξύ της προσβαλλομένης αποφάσεως και της ανακοινώσεως των αιτιάσεων

54 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται, κατ' ουσίαν, ότι η Επιτροπή οφείλει να αποστείλει πρόσθετη ανακοίνωση αιτιάσεων αν επιθυμεί να στηρίξει την απόφασή της σε στοιχεία που δεν περιλαμβάνονται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Τα έγγραφα που δεν μνημονεύονται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν μπορούν επομένως να ληφθούν υπόψη ως αποδεικτικά στοιχεία (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 25ης Οκτωβρίου 1983, 107/82, AEG κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3151, σκέψεις 27 και 28, και του Πρωτοδικείου της 29ης Ιουνίου 1995, Τ-36/91, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1847, σκέψη 107). Σε πολλά σημεία οι προσφεύγουσες θεωρούν ότι υπάρχει ασυμφωνία μεταξύ της προσβαλλομένης αποφάσεως και της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

α) Σύνδεσμος μεταξύ των δύο παραβάσεων (υπόθεση T-6/00)

Επιχειρήματα των διαδίκων

55 Η TU ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή υποστήριξε, με την αιτιολογική σκέψη 122 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι σκοπός της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας ήταν να στηρίξει τις συμφωνίες περί καθορισμού των τιμών. Από το εν λόγω χωρίο της προσβαλλομένης αποφάσεως η TU συνάγει ότι η κύρια παράβαση συνίσταται στις συμφωνίες επί των τιμών ενώ η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας αποτελεί παρεπόμενη μόνον παράβαση. Η TU ισχυρίζεται ότι, με την αιτιολογική σκέψη 49 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, η Επιτροπή υποστήριξε εντούτοις την αντίθετη άποψη, οπότε η προσβαλλόμενη απόφαση περιλαμβάνει νέα αιτίαση. Η TU θεωρεί ότι πρόκειται για ουσιώδη μεταβολή που επηρέασε την άμυνά της. Συγκεκριμένα, με το υπόμνημα με το οποίο απάντησε στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η TU αμύνθηκε κυρίως κατά των αιτιάσεων που αφορούσαν τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας και, σε μικρότερο βαθμό, κατά των αιτιάσεων που αφορούσαν τις συμφωνίες για τις τιμές.

56 Η Επιτροπή απορρίπτει τους ισχυρισμούς αυτούς. Ναι μεν κατέληξε με την προσβαλλόμενη απόφαση, πράγμα το οποίο παραδέχεται, ότι σκοπός της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας είναι να στηρίξει τις συμφωνίες για τις τιμές (αιτιολογική σκέψη 122), ουδόλως όμως πρόκειται για νέα αιτίαση.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

57 Η επιχειρηματολογία της TU στηρίζεται σε εσφαλμένη ανάγνωση της προσβαλλομένης αποφάσεως και της ανακοινώσεως των αιτιάσεων. Η σχέση μεταξύ της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας και των συμφωνιών για τις τιμές δεν αποτελεί ανεξάρτητη αιτίαση. Συγκεκριμένα, τα χωρία της ανακοινώσεως των αιτιάσεων που επικαλείται η TU έχουν ως εξής:

«Οι συλλογικές συμφωνίες αποκλειστικής εμπορίας έχουν ως αντικείμενο ή ως συνέπεια τον περιορισμό του ανταγωνισμού στο πλαίσιο της κοινής αγοράς.

Συγκεκριμένα, βάσει της συμφωνίας αυτής, η κυκλοφορία ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων στις Κάτω Χώρες μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μεταξύ προμηθευτών και χονδρεμπόρων που ανήκουν στη FEG. Οι προμηθευτές των προϊόντων αυτών δεν μπορούν, ως εκ τούτου, να συνάψουν συμφωνίες με χονδρεμπόρους των Κάτω Χωρών που δεν είναι εγγεγραμμένοι στη FEG, ενώ εξάλλου οι χονδρέμποροι των Κάτω Χωρών που δεν είναι εγγεγραμμένοι στη FEG (είτε επειδή δεν τους δέχθηκε η FEG είτε επειδή δεν θέλησαν να γίνουν μέλη της) έχουν περιορισμένες δυνατότητες αγοράς, για τον λόγο ότι δεν μπορούν, ή μπορούν πολύ δύσκολα, να προμηθευτούν ηλεκτροτεχνικά εξαρτήματα προοριζόμενα για την ολλανδική αγορά.

[...]

Η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας συμπληρώνεται με συμφωνίες και/ή εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ των μελών της FEG όσον αφορά την πολιτική τους για τις τιμές και τις εκπτώσεις.»

58 Η αιτιολογική σκέψη 122 της προσβαλλομένης αποφάσεως που έπεται του τίτλου «Η σχέση μεταξύ της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας και των οριζόντιων συμφωνιών για τις τιμές» έχει ως εξής:

«Στο πλαίσιο της FEG υπάρχει άμεση σχέση μεταξύ της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας και των συμφωνιών για τις τιμές. Όπως επεξηγείται στην αιτιολογική σκέψη 111, οι συμφωνίες για τις τιμές αποσκοπούν στον καθορισμό ενός τεχνητά σταθερού επιπέδου τιμών με "υγιή περιθώρια" για το χονδρεμπόριο. Αυτό επιτυγχάνεται μόνον εάν οι χονδρέμποροι συμμορφώνονται με ένα μέτρο πειθαρχίας ως προς τις τιμές. Η FEG ασκεί συνεπώς διάφορες μορφές πίεσης στα μέλη της προκειμένου να αποφεύγεται οιοσδήποτε έντονος ανταγωνισμός των τιμών. Αυτό σημαίνει ότι ο κίνδυνος έντονου ανταγωνισμού των τιμών ελλοχεύει μόνον από

χονδρεμπόρους εκτός της FEG. Η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας απέτρεψε παραδόσεις σε αυτές τις δυνάμει "κατώτερες τιμές", μειώνοντας τοιουτοτρόπως τον κίνδυνο πίεσης του τεχνητού επιπέδου τιμών. Κατ' αυτό τον τρόπο, η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας συνέβαλε στη στήριξη των συμφωνιών για τις τιμές.»

59 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τόσο η προσβαλλόμενη απόφαση όσο και η ανακοίνωση των αιτιάσεων προβάλλουν δύο παραβάσεις, μία σχετική με τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας και μία σχετική με τις συμφωνίες καθορισμού των τιμών. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας αποτέλεσε αντικείμενο διαπιστώσεως πραγματικών περιστατικών με τις αιτιολογικές σκέψεις 33 έως 70 της προσβαλλομένης αποφάσεως (τμήμα ΣΤ με τίτλο «Σχέση μεταξύ της ιδιότητας του μέλους της FEG και των προμηθειών»). Οι συμφωνίες μεταξύ των μελών της FEG για τις τιμές εξετάστηκαν στο τμήμα Ζ της προσβαλλομένης αποφάσεως (αιτιολογικές σκέψεις 71 έως 93). Στο σκεπτικό της η Επιτροπή εξέτασε τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ ως προς τις δύο παραβάσεις (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 94 έως 126). Ομοίως, όσον αφορά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου, η Επιτροπή εξέτασε διαδοχικά, για καθεμία από τις παραβάσεις, την πρόθεση διαπράξεώς τους, τη διάρκειά τους, τη σοβαρότητά τους και τις ελαφρυντικές ή επιβαρυντικές περιστάσεις (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 131 έως 150).

60 Η αιτιολογική σκέψη 122 της προσβαλλομένης αποφάσεως και οι προπαρατεθείσες αιτιολογικές σκέψεις 47 έως 49 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων αποβλέπουν μόνο στο να απεικονίσουν τη φυσική σχέση μεταξύ των εν λόγω συμφωνιών και να αποδείξουν ότι οι προβλεπόμενες και εικαζόμενες συνέπειες της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας ήταν να ενισχύσουν την πιθανότητα διατηρήσεως των τιμών, μέσω των συμφωνιών για τον καθορισμό τους, σε επίπεδο ανώτερο από αυτό στο οποίο θα κατέληγε η φυσιολογική λειτουργία των δυνάμεων της αγοράς αν δεν υπήρχαν συμφωνίες. Το βάσιμο της εκτιμήσεως αυτής θα εξεταστεί στο πλαίσιο του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ. Συνεπώς, η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών όσον αφορά τη σχέση μεταξύ των δύο παραβάσεων δεν μπορεί παρά να απορριφθεί.

β) Τεχνητά αυξημένο επίπεδο τιμών στην ολλανδική αγορά

Επιχειρήματα των διαδίκων

61 Η TU ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, δεν έκανε λόγο για το τεχνητά υψηλό επίπεδο των τιμών στην ολλανδική αγορά, στοιχείο το οποίο ωστόσο έλαβε υπόψη στην προσβαλλόμενη απόφαση (αιτιολογική σκέψη 122). Φρονεί ότι δεν της δόθηκε η ευκαιρία να εκφράσει την άποψή της σχετικά με το αν οι τιμές ήταν υπερβολικά υψηλές.

62 Η Επιτροπή απαντά ότι η αιτίαση αυτή στηρίζεται σε εσφαλμένη ανάγνωση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

63 Πρέπει κατ' αρχάς να υπομνησθεί ότι, στην αιτιολογική σκέψη 122 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή δεν αποφάνθηκε επί της αυξήσεως των τιμών στην ολλανδική αγορά ούτε επί του αν οι τιμές αυτές ήταν υπερβολικά υψηλές. Συναφώς, η αιτιολογική σκέψη 140 της προσβαλλομένης αποφάσεως καταλήγει ως εξής:

«Ο αντίκτυπος της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας στην αγορά δεν μπορεί να εκτιμηθεί επακριβώς. Είναι βέβαιο, όμως, ότι η παράβαση επιβράδυνε σημαντικά την είσοδο της CEF στην αγορά και την κατέστησε αισθητά δυσχερέστερη. Καίτοι υπάρχουν ενδείξεις ότι το επίπεδο τιμών ηλεκτρολογικών προϊόντων στην ολλανδική αγορά ήταν σχετικά υψηλό, πρέπει να επισημανθεί ότι ο αντίκτυπος

των οριζόντιων συμφωνιών για τις τιμές είναι ακόμη δυσκολότερο να καθοριστεί με ακρίβεια. Εν γένει, η FEG και τα μέλη της δεν ενδιαφέρονταν τόσο για να καθορίσουν ομοιόμορφες τιμές για όλα τα ηλεκτρολογικά προϊόντα όσο για να διατηρήσουν το βαθμό του ανταγωνισμού των τιμών που υπήρχε υπό έλεγχο και εντός ορίων, προκειμένου να μην διακυβευτεί η σταθερότητα των τιμών και τα περιθώρια των χονδρεμπόρων.»

64 Το σημείο αυτό έχει ενταχθεί στο τμήμα της προσβαλλομένης αποφάσεως που αφορά τον καθορισμό του επιπέδου του προστίμου. Δεν περιέχει νέα αιτίαση ως προς το υπερβολικά υψηλό επίπεδο των τιμών. Επομένως, η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών σχετικά με το επίπεδο των τιμών στην ολλανδική αγορά πρέπει να απορριφθεί.

Β — Επί της καθυστερήσεως διαβιβάσεως ορισμένων εγγράφων (υπόθεση Τ-6/00)

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

65 Η TU υποστηρίζει ότι δεν είχε επαρκές χρονικό διάστημα πριν από την ακρόαση για να εκφράσει την άποψή της επί του υπομνήματος του Υπουργού Οικονομικών Υποθέσεων της 23ης Φεβρουαρίου 1959, σχετικά με τη συμφωνία AGC, καθώς και επί των πρακτικών της γενικής συνελεύσεως της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986 (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 46). Η καθυστερημένη κοινοποίησή τους δεν μπορεί, κατά την άποψή της, να ισοδυναμεί με την αποστολή συμπληρωματικής ανακοινώσεως αιτιάσεων (απόφαση του Πρωτοδικείου της 23ης Φεβρουαρίου 1994, Τ-39/92 και Τ-40/92, CB και Europay κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-49, σκέψεις 56 έως 61). Επομένως, η Επιτροπή δεν μπορεί να επικαλείται τα έγγραφα αυτά στην προσβαλλόμενη απόφαση.

66 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η κοινοποίηση των εγγράφων σχετικά με τη συμφωνία AGC δεν είναι ικανή να θίξει τα δικαιώματα της προσφεύγουσας. Συγκεκριμένα, τα έγγραφα αυτά δεν περιέχουν καμία νέα αιτίαση· αποβλέπουν απλώς και μόνο στο να διευκρινίσουν το πλαίσιο της υποθέσεως. Παρατηρεί επιπλέον ότι ο δικηγόρος της

FEG είχε συμφωνήσει με τον σύμβουλο ακροάσεων, με έγγραφο της 5ης Νοεμβρίου 1997, ότι όλοι οι διάδικοι μπορούσαν να προσκομίσουν καινούρια έγγραφα μέχρι μια εβδομάδα πριν από την ακρόαση. Η TU και η FEG είχαν την ευκαιρία να διατυπώσουν τη θέση τους επί των εγγράφων αυτών κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, οπότε τηρήθηκαν τα δικαιώματα άμυνας.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

67 Η TU δεν αμφισβητεί ότι έλαβε, περίπου δύο εβδομάδες πριν από την ακρόαση, το υπόμνημα του Υπουργού Οικονομικών του 1959, σχετικά με τη συμφωνία AGC. Περαιτέρω, δεν αμφισβητείται ότι, κατά τη διοικητική διαδικασία, οι διάδικοι συμφώνησαν με την Επιτροπή να διαβιβάσουν όλα τα αποδεικτικά στοιχεία μέχρι μία εβδομάδα πριν από την ημερομηνία της ακροάσεως (βλ. παράρτημα 3 των υπομνημάτων αντικρούσεως της Επιτροπής στις υποθέσεις T-5/00 και T-6/00). Ως προς τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως των μελών της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986, αναφέρθηκε ήδη ότι η TU είχε μπορέσει να λάβει γνώση του εγγράφου αυτού στο πλαίσιο της προσβάσεως στον φάκελο, στις 4 και στις 9 Σεπτεμβρίου 1996. Επομένως, η TU είχε στη διάθεσή της εύλογο χρονικό διάστημα για να λάβει γνώση των εγγράφων αυτών και να προετοιμάσει την άμυνά της. Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, η επιχειρηματολογία της TU ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων περιήλθε με καθυστέρηση και έθιξε, κατ' αυτόν τον τρόπο, την άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας πρέπει να απορριφθεί.

Γ — Παραβίαση του ευλόγου χρόνου

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

68 Είναι δεδομένο ότι η διαδικασία που κατέληξε στην προσβαλλόμενη απόφαση διήρκεσε 102 μήνες, ήτοι περίπου οκτώμισι χρόνια. Οι διάδικοι αναγνωρίζουν ότι ένα τέτοιο χρονικό διάστημα είναι μεγάλο, αλλά διαφωνούν ως προς τις συνέπειες που πρέπει να αντλήσει το Πρωτοδικείο.

69 Οι προσφεύγουσες επικαλούνται τη «γενική αρχή του ευλόγου χρόνου» η οποία, κατά την άποψή τους, εφαρμόζεται στις αποφάσεις που εκδίδονται κατά το πέρας των διοικητικών διαδικασιών σε θέματα ανταγωνισμού. Η εν λόγω αρχή, η οποία απορρέει από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (ΕΣΔΑ), που υπογράφτηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950, καθιερώθηκε με τις αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 22ας Οκτωβρίου 1997, T-213/94 και T-18/96, SCK και FNK κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. II-1739, σκέψη 56), της 20ής Απριλίου 1999, T-305/94 έως T-307/94, T-313/94 έως T-16/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, αποκαλούμενη «PVC II» (Συλλογή 1999, σ. II-931, σκέψεις 120 επ.), και της 7ης Οκτωβρίου 1999, T-228/97, Irish Sugar κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-2969, σκέψεις 276 επ.). Συγκεκριμένα, θεωρούν ότι η συνολική διάρκεια της διαδικασίας, καθώς και η διάρκεια καθενός από τα στάδια που την αποτελούν, υπερβαίνει σημαντικά αυτό που μπορεί να θεωρηθεί ως εύλογο. Για τον λόγο αυτό ζητούν την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως. Κατά την άποψή τους, κάθε κύρωση πέραν της ακυρώσεως δεν είναι ικανή να εξασφαλίσει την αποτελεσματικότητα της αρχής του ευλόγου χρόνου.

70 Δεδομένου ότι η ανάκληση των πραγματικών περιστατικών καθίσταται κατ' ανάγκη δυσχερέστερη με την πάροδο του χρόνου, οι προσφεύγουσες θεωρούν ότι δεν είναι πλέον σε θέση να υπερασπιστούν αποτελεσματικά τις θέσεις τους, καθότι τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζονται οι αιτιάσεις που τους προσάπτονται χρονολογούνται από πολλών ετών. Επιμένουν στη ζημία που τους προκάλεσε η διεξαγωγή διαδικασίας έρευνας στον τομέα του ανταγωνισμού. Επικαλούνται το συμφέρον τους για την ταχεία περάτωση της διαδικασίας, δεδομένης της παρατεινόμενης αβεβαιότητας που τους δημιούργησε η εν λόγω διαδικασία ως προς το ενδεχόμενο επιβολής προστίμου, καθώς και των προσβολών που απορρέουν από μια τέτοια έρευνα για την υπόληψή τους. Προσθέτουν ότι η αβεβαιότητα αυτή ενισχύεται επίσης από το γεγονός ότι, στις 22 Φεβρουαρίου 1998, η CEF άσκησε εναντίον τους αγωγή ενώπιον του πολιτικού διακστηρίου του Ρότερνταμ, για την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη λόγω συμπεριφορών που, κατά την άποψή της, ήταν αντίθετες.

71 Η Επιτροπή απορρίπτει την επιχειρηματολογία αυτή και θεωρεί ότι έχει συνυπολογίσει όλες τις συνέπειες της μεγάλης διάρκειας της διαδικασίας, μειώνοντας κατά 100 000 ευρώ το ποσό των προστίμων στην προσβαλλόμενη απόφαση.

72 Οι παρεμβαίνουσες ισχυρίζονται ότι η ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως λόγω παραβιάσεως της αρχής του ευλόγου χρόνου συνιστά, έναντι αυτών, κύρωση αντίθετη προς την αρχή της αναλογικότητας και θα έχει ως αποτέλεσμα την επικύρωση συμφωνίας αντίθετης προς το άρθρο 81 ΕΚ. Ως καταγγέλλουσες θεωρούν ότι επλήγησαν λόγω της διάρκειας της έρευνας. Η ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως θα τις επανέφερε στην κατάσταση στην οποία βρίσκονταν όταν κατέθεσαν την καταγγελία τους. Συνεπώς, οι επιβλαβείς συνέπειες της ακυρώσεως θα ήταν ευθέως ανάλογες προς τη διάρκεια της διαδικασίας. Συναφώς, εμμένουν στις συνέπειες των αποφάσεων του Δικαστηρίου της 14ης Δεκεμβρίου 2000, C-344/98, Masterfoods και HB (Συλλογή 2000, σ. I-11369), και της 20ής Σεπτεμβρίου 2001, C-453/99, Courage και Crehan (Συλλογή 2001, σ. I-6297).

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

73 Ναι μεν η Επιτροπή οφείλει, σύμφωνα με την παρατιθέμενη από τις προσφεύγουσες νομολογία, να αποφαίνεται εντός εύλογης προθεσμίας κατά τις διοικητικές διαδικασίες που διεξάγονται σε θέματα ανταγωνισμού, κατ' εφαρμογή του κανονισμού 17, και ενδέχεται να καταλήξουν στην επιβολή των προβλεπόμενων από τον κανονισμό κυρώσεων, η υπέρβαση όμως της προθεσμίας αυτής, ακόμη και αν αποδειχθεί, δεν δικαιολογεί κατ' ανάγκη την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

74 Συγκεκριμένα, όσον αφορά την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού, η υπέρβαση της εύλογης προθεσμίας δεν μπορεί να συνιστά λόγο ακυρώσεως παρά μόνο στην περίπτωση αποφάσεως περί διαπιστώσεως παραβάσεων, εφόσον έχει αποδειχθεί ότι η παραβίαση της αρχής αυτής έθιξε τα δικαιώματα των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων. Εκτός από αυτή την ειδική περίπτωση, η μη τήρηση της υποχρεώσεως για την έκδοση αποφάσεως εντός εύλογης προθεσμίας δεν ασκεί επιρροή στο κύρος της διοικητικής διαδικασίας δυνάμει του κανονισμού 17 (προπαρατεθείσα απόφαση του Πρωτοδικείου PVC II, σκέψη 12, και αποφάσεις της 14ης Φεβρουαρίου 2001,

Τ-62/99, Sodima κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-655, σκέψη 94, και Τ-26/99, Trabisco κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-633, σκέψη 52· βλ., υπ' αυτή την έννοια, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Mischo στην απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Οκτωβρίου 2002, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P και C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-8375, I-8391, ειδικότερα τα σημεία 75 έως 86 των προτάσεων στην υπόθεση C-250/99 P).

75 Εν προκειμένω, οι διάδικοι συμφωνούν ως προς τη μεγάλη διάρκεια της διαδικασίας. Οι προσφεύγουσες θεωρούν ότι η Επιτροπή φέρει όλη την ευθύνη, πράγμα που αυτή αμφισβητεί. Επιπλέον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η υπέρβαση της εύλογης προθεσμίας προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνάς τους.

76 Η Επιτροπή δέχεται ότι μεσολάβησε μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ του εγγράφου ειδοποιήσεως που εστάλη στη FEG στις 16 Σεπτεμβρίου 1991 και των επιθεωρήσεων της 8ης Δεκεμβρίου 1994. Εντούτοις, δεν προβάλλει καμία δικαιολογία που να εξηγεί τους λόγους της αδράνειάς της σ' αυτό το στάδιο της διαδικασίας. Ισχυρίζεται ότι η διαδικασία θα είχε μικρότερη διάρκεια αν οι προσφεύγουσες είχαν θέσει τέρμα τις συμπεριφορές που τους προσάπτονταν.

77 Το τελευταίο αυτό επιχείρημα δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Συγκεκριμένα, εναπόκειται στην Επιτροπή να προβεί στις έρευνες με την απαιτούμενη επιμέλεια. Ο κανονισμός 17 θέτει στη διάθεση της μέσα που της παρέχουν τη δυνατότητα, ενδεχομένως υποχρεώνοντάς την, να προβεί στην έρευνα και την απόδειξη πραγματικών περιστατικών (ως προς τα μέσα αυτά βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Φεβρουαρίου 2001, Τ-112/98, Mannesmannröhren-Werke κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-729). Εν προκειμένω, η Επιτροπή πραγματοποίησε τις πρώτες επιτόπιες επιθεωρήσεις τρία χρόνια αφότου απηύθυνε αίτηση παροχής πληροφοριακών στοιχείων στην TU στις 25 Ιουλίου 1991, δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17. Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν προσκόμισε πρόσθετα πληροφοριακά στοιχεία ή περαιτέρω δικαιολογίες ως προς τις έρευνες που διενεργήθηκαν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η διάρκεια αυτή είναι υπερβολική και απορρέει από αδράνεια καταλογιζόμενη στην Επιτροπή.

78 Εντούτοις, η υπερβολική διάρκεια αυτού του σταδίου της διοικητικής διαδικασίας δεν είναι αφ' εαυτής ικανή να θίξει τα δικαιώματα άμυνας. Όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας Mischo με τα σημεία 40 έως 53 των προτάσεών του στην υπόθεση C-250/99 P, η οποία οδήγησε στην έκδοση της προπαρατεθείσας αποφάσεως της 15ης Οκτωβρίου 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής, για την εφαρμογή της αρχής του ευλόγου χρόνου πρέπει στην πραγματικότητα να γίνει διάκριση μεταξύ του προπαρασκευαστικού σταδίου που προηγείται της κοινοποιήσεως των αιτιάσεων και της υπόλοιπης διοικητικής διαδικασίας.

79 Συναφώς πρέπει να σημειωθεί, αφενός, ότι, στα ποινικά ζητήματα, ο εύλογος χρόνος που προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ τρέχει από τη στιγμή που διατυπώνονται κατηγορίες κατά προσώπου (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 1982, σειρά Α αριθ. 57 § 34) και, αφετέρου, ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα που εγγυάται η ΕΣΔΑ προστατεύονται ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου. Στο πλαίσιο διαδικασίας σχετικής με την κοινοτική πολιτική του ανταγωνισμού, όπως η επίδικη στην παρούσα υπόθεση, δεν διατυπώνεται επισήμως καμιά κατηγορία κατά των ενδιαφερομένων μέχρι την παραλαβή της ανακοινώσεως των αιτιάσεων. Επομένως, η παράταση και μόνον αυτού του σταδίου της διαδικασίας δεν είναι αφ' εαυτής ικανή να θίξει τα δικαιώματα άμυνας.

80 Αντιθέτως, η κοινοποίηση της ανακοινώσεως των αιτιάσεων σε διαδικασία αποσκοπούσα στη διαπίστωση παραβάσεως προϋποθέτει την κίνηση της διαδικασίας του άρθρου 3 του κανονισμού 17. Με την κίνηση της διαδικασίας αυτής, η Επιτροπή δηλώνει τη βούλησή της να προβεί στην έκδοση αποφάσεως περί διαπιστώσεως παραβάσεως (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Φεβρουαρίου 1973, 48/72, Brasserie de Haecht, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 355, σκέψη 16). Αφετέρου, μόνον από το χρονικό σημείο της παραλαβής της ανακοινώσεως των αιτιάσεων μια επιχείρηση μπορεί να λάβει γνώση του αντικειμένου της διαδικασίας που κινήθηκε κατ' αυτής και της συμπεριφοράς που της προσάπτει η Επιτροπή. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις έχουν ειδικό συμφέρον να διεξαγάγει η Επιτροπή τη δεύτερη αυτή φάση της διαδικασίας με ιδιαίτερη επιμέλεια, χωρίς ωστόσο να θίγονται τα δικαιώματα άμυνάς τους (προπαρατεθείσα απόφαση PVC II, σκέψη 132).

81 Εν προκειμένω, αυτό το στάδιο της διαδικασίας υπερέβη τους 39 μήνες και τα βασικά του στάδια είναι τα ακόλουθα:

— ανακοίνωση των αιτιάσεων: 3 Ιουλίου 1996·

— διαδικασία προσβάσεως στον φάκελο: 4, 6 και 9 Σεπτεμβρίου 1996·

— παρατηρήσεις προς απάντηση στη FEG: 13 Δεκεμβρίου 1996·

— παρατηρήσεις προς απάντηση στην TU: 13 Ιανουαρίου 1997·

— συμπληρωματική διαβίβαση των εγγράφων του φακέλου: 16 Σεπτεμβρίου 1997·

— συμπληρωματικό υπόμνημα προς απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (FEG και TU): 10 Οκτωβρίου 1997·

— ακρόαση των διαδίκων: 19 Νοεμβρίου 1997·

— έκδοση προσβαλλομένης αποφάσεως: 26 Οκτωβρίου 1999.

82 Ο εύλογος χαρακτήρας αυτού του σταδίου της διαδικασίας πρέπει να εκτιμηθεί σε συνάρτηση με τις περιστάσεις της κάθε υποθέσεως και, μεταξύ άλλων, με το πλαίσιο της, τη συμπεριφορά των διαδίκων κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, τα συμφέροντα των διαφόρων ενδιαφερομένων επιχειρήσεων και ενώσεων επιχειρήσεων τα οποία διακυβεύονται στο πλαίσιο της υποθέσεως και τον βαθμό περιπλοκότητάς της.

83 Εν προκειμένω, πρέπει να τονιστεί η περιπλοκότητα των σχετικών πραγματικών περιστατικών, η οποία οφείλεται, μεταξύ άλλων, στη φύση της οικείας αγοράς, στον μεγάλο αριθμό των επιχειρήσεων που ανήκουν στη FEG και στις δυσχέρειες αποδείξεως της συμμετοχής των επιχειρήσεων και της ενώσεως επιχειρήσεων στις προβαλλόμενες παραβάσεις. Η Επιτροπή απηύθυνε την ανακοίνωση αιτιάσεων σε επτά επιχειρήσεις καθώς και στη FEG και ο σχετικός φάκελος περιείχε, χωρίς αμφιβολία, περισσότερες από 10 000 σελίδες.

84 Κατά τη διάρκεια των δεκαέξι μηνών που μεσολάβησαν μεταξύ της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και της ακροάσεως των διαδίκων, η Επιτροπή δεν έμεινε αδρανής. Εξέτασε τις απαντήσεις της FEG και των επιχειρήσεων στις οποίες απευθυνόταν η ανακοίνωση των αιτιάσεων καθώς και τα συμπληρωματικά υπομνήματα που κατέθεσαν κατόπιν της αποφάσεώς της να οργανώσει διαδικασία για τη χορηγήση δικαιώματος εκ νέου προσβάσεως στον φάκελο στις 16 Σεπτεμβρίου 1997. Επομένως, η διάρκεια αυτού του σταδίου της διαδικασίας δεν είναι υπερβολική.

85 Αντιθέτως, παρήλθαν 23 περίπου μήνες μεταξύ της ακροάσεως των διαδίκων και της εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως. Η διάρκεια αυτή είναι μεγάλη, χωρίς να είναι δυνατό να καταλογιστεί η ευθύνη στις προσφεύγουσες ή σε άλλες επιχειρήσεις στις οποίες η Επιτροπή απηύθυνε την ανακοίνωση των αιτιάσεων. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή επικαλείται ως περιστάσεις ικανές να δικαιολογήσουν τη διάρκεια της περιόδου αυτής απλώς και μόνον, ματαίως δε, την κίνηση νέας διαδικασίας έρευνας κατόπιν των πληροφοριακών στοιχείων που της παρέσχε η CEF σχετικά με τη συνέχιση των παραβάσεων. Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν προέβαλε στοιχεία που να αποδεικνύουν το ότι η αναγκαία διάρκεια για την προπαρασκευή της αποφάσεως οφειλόταν σε παράγοντες διαφορετικούς από την παρατεταμένη αδράνειά της, από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή, αφήνοντας να παρέλθουν 23 μήνες μετά την ακρόαση των διαδίκων, υπερέβη το υπό κανόνικες συνθήκες αναγκαίο χρονικό διάστημα για την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

86 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν η διάρκεια αυτού του σταδίου της διαδικασίας έθιξε τα δικαιώματα άμυνας.

87 Όσον αφορά τα επιχειρήματα των προσφευγουσών που αντλούνται από την απώλεια αποδεικτικών στοιχείων λόγω της παρόδου του χρόνου, πρέπει, κατ' αρχάς, να σημειωθεί ότι, λόγω του γενικού καθήκοντος σύνεσης που υπέχει κάθε επιχείρηση ή ένωση επιχειρήσεων, οι προσφεύγουσες οφείλουν να μεριμνούν για την καλή τήρηση, στα βιβλία ή στα αρχεία τους, των στοιχείων που παρέχουν τη δυνατότητα παρακολουθήσεως της δραστηριότητάς τους, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να έχουν στη διάθεσή τους τα αναγκαία αποδεικτικά στοιχεία για την περίπτωση δικαστικών ή διοικητικών προσφυγών. Όταν η Επιτροπή ζήτησε από τις προσφεύγουσες την παροχή πληροφοριακών στοιχείων, βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17, ενα-πόκειτο κατά μείζονα λόγο σ' αυτές να ενεργήσουν με αυξημένη επιμέλεια και να λάβουν όλα τα χρήσιμα μέτρα για να διατηρήσουν τα αποδεικτικά στοιχεία που ευλόγως είχαν στη διάθεσή τους.

88 Ακολούθως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι παραβάσεις που τους προσάφθηκαν εξακολουθούσαν τη χρονική στιγμή που η Επιτροπή υπέβαλε στις προσφεύγουσες τις πρώτες αιτήσεις παροχής πληροφοριακών στοιχείων βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17, ήτοι τον Ιούνιο του 1991 προς τη FEG και στις 25 Ιουλίου 1991 προς την TU. Οι παραβάσεις συνεχίστηκαν επίσης μέχρι το 1994, καθότι η Επιτροπή έκρινε ότι τερματίστηκαν, αντιστοίχως, στις 25 Φεβρουαρίου 1994, όσον αφορά την παράβαση που περιγράφεται στο άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως, και στις 24 Απριλίου 1994, όσον αφορά την παράβαση που αναφέρεται στο άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι προσφεύγουσες δεν μπορούσαν βάσιμως να ισχυριστούν ότι συνάντησαν δυσκολίες για την προετοιμασία της άμυνάς τους, εφόσον οι επίδικες παραβάσεις συνεχίστηκαν μετά την κίνηση της διοικητικής διαδικασίας.

89 Τέλος, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή είχε την εξουσία να εκδώσει απόφαση επιβάλλουσα κύρωση ή πρόστιμο για όσο χρονικό διάστημα δεν είχαν παραγραφεί οι παραβάσεις. Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 1, παράγραφοι 1, στοιχείο β', και 2, και του άρθρου 2, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2988/74 του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 1974, περί παραγραφής του δικαιώματος διώξεως και εκτελέσεως των αποφάσεων στους τομείς του δικαίου των μεταφορών και του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 07/001,

σ. 241), η παραγραφή των διώξεων επέρχεται εφόσον η Επιτροπή δεν επέβαλε πρόστιμο ή κύρωση εντός των πέντε ετών που έπονται της ενάρξεως της παραβάσεως χωρίς, στο μεταξύ, να προκύψει πράξη διακόπτουσα την παραγραφή, ή, το αργότερο, εντός δέκα ετών μετά το ίδιο σημείο ενάρξεως της παραβάσεως αν πραγματοποιήθηκαν πράξεις διακόπτουσες την παραγραφή.

90 Εν προκειμένω, δεδομένου ότι πρόκειται για συνεχιζόμενες παραβάσεις, η προθεσμία της παραγραφής τρέχει από την ημέρα που τελείωσε η παράβαση, δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/74. Δεδομένου ότι η Επιτροπή έκρινε ότι οι διαπιστωθείσες παραβάσεις τερματίστηκαν το 1994 και λαμβανομένων υπόψη των μεταγενέστερων πράξεων που διακόπτουν την παραγραφή, δεν είχε επέλθει παραγραφή όταν η Επιτροπή έλαβε την προσβαλλόμενη απόφαση, γεγονός που οι προσφεύγουσες ουδόλως αμφισβήτησαν στο πλαίσιο της παρούσας δίκης.

91 Κατά το χρονικό διάστημα που δεν έχει επέλθει η προβλεπόμενη από τον κανονισμό 2988/74 παραγραφή, κάθε επιχείρηση ή ένωση επιχειρήσεων κατά της οποίας έχει κινηθεί διαδικασία έρευνας σε θέματα ανταγωνισμού βάσει του κανονισμού 17 παραμένει σε αβεβαιότητα ως προς την έκβαση της διαδικασίας αυτής και την ενδεχόμενη επιβολή κυρώσεων ή προστίμων. Συνεπώς, η παράταση της προβαλλόμενης από τις προσφεύγουσες αβεβαιότητας ως προς την τύχη τους και ως προς την προσβολή της υπολήψεώς τους είναι εγγενής στις διαδικασίες εφαρμογής του κανονισμού 17 και δεν συνιστά αφ' εαυτής προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας.

92 Ως προς το επιχείρημα ότι η αδράνεια της Επιτροπής ζημίωσε τις προσφεύγουσες, λόγω των διαδικασιών που κίνησε η CEF κατά της FEG και της TU ενώπιον των ολλανδικών δικαστηρίων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στο πλαίσιο της παρούσας προσφυγής περί ακυρώσεως, αυτές οι εν λόγω εθνικές δικαστικές διαδικασίες δεν ασκούν επιρροή ως προς τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως. Επιπλέον, ακόμη και αν θεωρηθεί βάσιμο, το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να οδηγήσει στο να διαπιστωθεί προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας και να τεθεί υπό αμφισβήτηση το κύρος των αιτιολογικών σκέψεων της προσβαλλομένης αποφάσεως.

93 Συνεπώς, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι η υπερβολική παράταση της διοικητικής διαδικασίας μετά την ακρόαση των διαδίκων δεν έθιξε τα δικαιώματα άμυνας των προσφευγουσών.

94 Επομένως, όσον αφορά τα αιτήματα περί ακυρώσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, πρέπει να απορριφθεί το σύνολο των επιχειρημάτων που αντλούνται από την παραβίαση του ευλόγου χρόνου.

Δ — Παραβίαση της αρχής που αποκαλείται «αρχή της ευνοϊκής ερμηνείας» (υπόθεση Τ-6/00)

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

95 Κατά την TU, το τεκμήριο αθωότητας που καθιερώνει το άρθρο 6, παράγραφος 2, της ΕΣΔΑ συνεπάγεται την υπέρ του κατηγορουμένου ερμηνεία των αποδεικτικών στοιχείων ως προς τα οποία υπάρχει αμφιβολία (βλ. ΕΔΔΑ, απόφαση Barberà, Messegué και Jabardo της 6ης Δεκεμβρίου 1988, σειρά Α αριθ. 146 § 77, και απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1978, 27/76, United Brands κατά Επιτροπής, τόμος 1978, σ. 207, σκέψη 265).

96 Εν προκειμένω, η Επιτροπή παραβίασε την αρχή αυτή και παρέβη το καθήκον επιμέλειας και ανεξαρτησίας που υπέχει, αντλώντας συστηματικά συμπεράσματα από τμήματα φράσεων, προκειμένου να αποδείξει σοβαρές παραβάσεις των κανόνων του ανταγωνισμού. Η TU επικαλείται συναφώς τα αποδεικτικά στοιχεία και τις εκτιμήσεις που προέβαλε η Επιτροπή στις αιτιολογικές σκέψεις 8, 37, 43, 44, 46 έως 50, 57 έως 66, 81 και 84 της προσβαλλομένης αποφάσεως, από τις οποίες δεν προκύπτει με απόλυτη πειστικότητα η ύπαρξη των παραβάσεων. Συνεπώς, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι τα στοιχεία αυτά πρέπει να αποσυρθούν από τη δικογραφία, η απόφαση να ακυρωθεί και/ή το πρόστιμο να μειωθεί.

97 Η Επιτροπή αμφισβητεί κυρίως την εφαρμογή της αρχής in dubio pro reo στην υπό κρίση υπόθεση. Συγκεκριμένα, εναπόκειται αποκλειστικά στην Επιτροπή, στις διαδικασίες που διέπει ο κανονισμός 17, να αποδείξει τις αιτιάσεις που προβάλλει (προπαρατεθείσα απόφαση PVC II, σκέψεις 512 έως 514).

98 Επικουρικώς, η Επιτροπή αμφισβητεί ότι συνήγαγε συμπεράσματα από αποσπασματικά στοιχεία και απορρίπτει τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

99 Μολονότι παρουσιάζονται υπό το πρίσμα της προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας, οι αιτιάσεις της TU αποβλέπουν στην αμφισβήτηση της αποδεικτικής αξίας των επιβαρυντικών στοιχείων που λαμβάνει υπόψη η Επιτροπή. Οι αιτιάσεις αυτές δεν έχουν αυτοτελή χαρακτήρα σε σχέση με εκείνες που αφορούν το υποστατό των διαπιστωθεισών παραβάσεων. Επομένως, θα εξεταστούν στο πλαίσιο του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ.

II — *Επί του υποστατού της παραβάσεως του άρθρου 81 ΕΚ*

100 Εκ προοιμίου πρέπει να σημειωθεί ότι, με το δικόγραφο της προσφυγής της, η TU παραπέμπει στις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν κατά τη διοικητική διαδικασία ως απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (δικόγραφο της προσφυγής, σημείο 64). Η παραπομπή αυτή αφορά γενικώς τα συνημμένα έγγραφα και δεν παρέχει τη δυνατότητα εντοπισμού των επιχειρημάτων που θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι συμπληρώνουν τους λόγους ακυρώσεως που αναπτύχθηκαν με το δικόγραφο της προσφυγής. Επομένως, κατά το μέρος που παραπέμπει στα υπομνήματα με τα οποία δόθηκε απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, το δικόγραφο της προσφυγής δεν πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας και δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη.

101 Συγκεκριμένα, το σώμα του δικογράφου της προσφυγής μπορεί βέβαια να διευκρινίζεται και να συμπληρώνεται, επί ορισμένων ειδικών σημείων, με παραπομπές σε αποσπάσματα εγγράφων που έχουν επισυναφθεί στο δικόγραφο αυτό, αλλά το Πρωτοδικείο δεν έχει υποχρέωση να ερευνά και να εξακριβώνει, στα συνημμένα της προσφυγής, τους ισχυρισμούς που θα μπορούσε να θεωρήσει ότι αποτελούν τη βάση της προσφυγής, δεδομένου ότι τα συνημμένα αυτά επιτελούν απλώς λειτουργία αποδεικτικών και διευκρινιστικών στοιχείων (απόφαση του Πρωτοδικείου της 7ης Νοεμβρίου 1997, T-84/96, Cipeke κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-2081, σκέψη 34). Επομένως, πρέπει να αποσυρθούν από τη δικογραφία τα υπομνήματα με τα οποία δόθηκε απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, κατά το μέτρο που η TU αναφέρεται σ' αυτά γενικώς για να συμπληρώσει την επιχειρηματολογία που αναπτύχθηκε με το δικόγραφο της προσφυγής.

102 Κατά τα λοιπά, οι προσφεύγουσες αμφισβήτησαν, με τα δικόγραφά τους, τον προσδιορισμό της οικείας αγοράς, την ύπαρξη παραβάσεων του άρθρου 81 ΕΚ καθώς και τον καταλογισμό της σχετικής ευθύνης.

Α — *Προσδιορισμός της οικείας αγοράς*

1. Προσβαλλόμενη απόφαση

103 Αφού εξέτασε διάφορους πιθανούς ορισμούς (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 13 και 14), η Επιτροπή επέλεξε τελικά ως οικεία αγορά την αγορά της χονδρικής πωλήσεως ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων. Συγκεκριμένα, η προσβαλλόμενη απόφαση έχει ως εξής:

«(15) Η ευρύτερη αγορά που μπορεί να [οριστεί είναι η] αγορά σε επίπεδο χονδρικής πώλησης. Στην αγορά αυτή υφίσταται ανταγωνισμός μεταξύ μεμονομένων χονδρεμπόρων οι οποίοι πωλούν μεγάλο φάσμα προϊόντων που εμπίπτουν στην κατηγορία των ηλεκτρολογικών εξαρτημάτων. Παρά το ότι τα προϊόντα αυτά από την σκοπιά τόσο της ζήτησης όσο και της προσφοράς

[δεν μπορούν κατ' ανάγκη να υποκατασταθούν], βάσιμοι λόγοι οδηγούν στο συμπέρασμα ότι τα προϊόντα αυτά αποτελούν μέρος ενιαίας αγοράς. Για να οδηγηθεί κανείς σ' αυτό το συμπέρασμα πρέπει να εξεταστεί η ειδική λειτουργία που εκπληρώνει το χονδρεμπόριο για μεγάλο αριθμό πελατών του, όπως οι εφαρμοστές και το λιανεμπόριο στον ηλεκτρολογικό τομέα. Αυτή η λειτουργία συνίσταται, μεταξύ άλλων, στην αποθεματοποίηση ενός ευρέος φάσματος ηλεκτρολογικών εξαρτημάτων. Για την εκτέλεση ενός έργου, οι εφαρμοστές, επί παραδείγματι, χρειάζονται συχνά μεγάλη ποσότητα διαφόρων προϊόντων και, για ποικίλους λόγους, προτιμούν αυτά τα προϊόντα να προέρχονται από έναν χονδρέμπορο παρά από έναν προμηθευτή που επικεντρώνεται σε ένα προϊόν ή μία ομάδα προϊόντων. Αυτό απλουστεύει την προμηθευτική πολιτική τους και ενδείκνυται περισσότερο από άποψη διοικητικής μέριμνας και από χρηματοοικονομική άποψη. [Συναφώς], ανταγωνισμός παρατηρείται ιδίως μεταξύ μεμονωμένων χονδρεμπόρων [...]. Αναμφιβόλως, και οι χονδρέμποροι υφίστανται ανταγωνισμό από άμεσους προμηθευτές, αλλά σε πιο περιορισμένη κλίμακα [...]

(16) Δεδομένης επίσης της πάγιας πρακτικής της Επιτροπής, ο τελευταίος ορισμός της αγοράς του σχετικού προϊόντος φαίνεται ο πλέον πρόδηλος [...]».

2. Επιχειρήματα των διαδίκων

104 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι η ανάλυση της αγοράς πάσχει διάφορα σφάλματα. Οι κατασκευαστές, οι αντιπρόσωποι και οι εισαγωγείς θεωρούνται εξ ορισμού «προμηθευτές».

105 Πρώτον, οι προσφεύγουσες απορρίπτουν τη θέση της Επιτροπής ότι ο η οικεία αγορά μπορεί να οριστεί ως το χονδρικό εμπόριο των ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων. Ισχυρίζονται, κατ' αρχάς, ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη της τη σπουδαιότητα του ανταγωνισμού μεταξύ των χονδρεμπόρων και των προμηθευτών τους. Συγκεκριμένα, οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι το ήμισυ των επαγγελματιών αγοραστών εφοδιάζονται άμεσα από τους προμηθευτές χωρίς να προσφεύγουν στις υπηρεσίες των χονδρεμπόρων.

106 Η FEG διευκρινίζει συναφώς ότι, με μερίδιο της αγοράς περίπου 50 %, οι χονδρέμποροι δεν μπορούν να αυξήσουν τις τιμές παρά μόνον κατά 5 %, διότι άλλως η ζήτηση θα επηρεάσει άμεσα την προσφορά που προέρχεται ευθέως από τους προμηθευτές. Εσφαλμένα θεωρείται ότι οι πωλήσεις αυτές που πραγματοποιούνται άμεσα από τους προμηθευτές αφορούν απλώς και μόνον ορισμένους πολύ σημαντικούς πελάτες ή συγκεκριμένες πράξεις. Επιπλέον, οι προμηθευτές δεν απευθύνονται όλοι σε περιορισμένο αριθμό μεταπωλητών. Αντιθέτως, η FEG τονίζει ότι, όταν ένας προμηθευτής αποφασίζει να επιλέξει τους μεταπωλητές του, η ιδιότητα των μεταπωλητών αυτών ως μελών της FEG δεν αποτελεί καθοριστικό κριτήριο για την επιλογή του. Οι χονδρέμποροι που δεν είναι μέλη της FEG δεν αντιμετωπίζουν κανένα ιδιαίτερο πρόβλημα εφοδιασμού.

107 Δεύτερον, η TU προσάπτει στην Επιτροπή ότι υποεκτίμησε την περιπλοκότητα της αγοράς των ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων στις Κάτω Χώρες. Η TU εκθέτει ότι η ζήτηση ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων προέρχεται από τους εργολάβους ηλεκτρικών εγκαταστάσεων και άλλες βιομηχανίες του τομέα των οικοδομικών εργασιών και των δημοσίων έργων, καθώς και από λιανικούς μεταπωλητές. Διακρίνει μεταξύ αυτών τους κύριους αγοραστές (επαγγελματίες εργολάβους ηλεκτρικών εγκαταστάσεων και λιανικούς μεταπωλητές) και τους δευτερεύοντες αγοραστές (εργολάβους ηλεκτρικών εγκαταστάσεων, μεταποιητική βιομηχανία, δημόσιες αρχές, επιχειρήσεις κατασκευής κατοικιών και νοσοκομείων).

108 Η TU εξηγεί ότι οι αγοραστές έχουν την απαίτηση να μπορούν να παραγγέλλουν και να παραλαμβάνουν ευρύ φάσμα προϊόντων εντός σύντομης προθεσμίας, καθώς και να διαθέτουν ενημερωμένα πληροφοριακά στοιχεία σχετικά με τα τεχνικά χαρακτηριστικά των προϊόντων, τις τιμές τους και τα διαθέσιμα αποθέματα. Κατά την TU, η ικανοποίηση των απαιτήσεων αυτών αποτελεί τον πυρήνα της λειτουργίας του «χονδρεμπορίου με αποθέματα» (παράρτημα 37α του υπομνήματος απαντήσεως). Λόγω αυτής της εξειδικεύσεως και της διακρίσεως μεταξύ κύριων και δευτερευόντων αγοραστών, δεν υπάρχει ενιαία αγορά, αλλά τουλάχιστον εννέα διαφορετικές αγορές.

109 Όσον αφορά τους προμηθευτές γνωστών σημάτων ηλεκτροτεχνικού υλικού, η TU εκθέτει ότι προτιμούν να προσφεύγουν σε χονδρεμπόρους ικανούς να τους παρέχουν πρόσθετες υπηρεσίες (δυναμικό αποθεμάτων, γεωγραφική κάλυψη, ενημέρωση, υπηρεσίες μετά την πώληση). Επιλέγοντας τους χονδρεμπόρους τους, οι

προμηθευτές θα ήταν σε θέση να μειώσουν τα έξοδα εποπτείας, μελέτης της αγοράς και εκπαιδεύσεως. Θα επεδίωκαν τη δημιουργία σχέσεως στηριζόμενης στην εταιρική σχέση, στο πλαίσιο της οποίας οι χονδρέμποροι εξασφαλίζουν την προώθηση του σήματος και επενδύουν στη γνώση των προϊόντων και διαθέτουν ευρή φάσμα προϊόντων σε απόθεμα.

110 Οι αλλοδαποί κατασκευαστές, κατά την άποψη της TU, αντιπροσωπεύουν το 52 % της αγοράς, λόγω των τεχνικών προδιαγραφών και προτύπων που ισχύουν στις Κάτω Χώρες, τα οποία ευνοούν τους ημεδαπούς κατασκευαστές. Οι πιο σημαντικοί αλλοδαποί κατασκευαστές διαθέτουν δικές τους εγκαταστάσεις στις Κάτω Χώρες, ενώ οι υπόλοιποι εκπροσωπούνται από εισαγωγείς ή πράκτορες. Τέλος, ορισμένοι χονδρέμποροι εφοδιάζονται ευθέως από το εξωτερικό.

111 Τρίτον, η TU προσάπτει στην Επιτροπή ότι υπερεκτίμησε τη σπουδαιότητα της NAVEG και των μελών της τόσο από ποιοτικής όσο και από ποσοτικής απόψεως.

112 Τέταρτον, οι προσφεύγουσες τονίζουν τις εμπορικές διαφορές μεταξύ της CEF και των μελών της FEG, προκειμένου να αποδείξουν ότι οι δυσχέρειες της CEF οφείλονται αποκλειστικά στην αποτυχία της εμπορικής της πολιτικής, η οποία ουδόλως είναι προσαρμοσμένη στην ολλανδική αγορά. Ο ισχυρισμός αυτός επιβεβαιώνεται από έναν ανεξάρτητο εμπειρογνώμονα, τον M. Traas, την έκθεση του οποίου αγνοούσε η Επιτροπή. Ως εκ τούτου, η TU υποστηρίζει ότι, παλαιόθεν, παρέχει στους προμηθευτές και στους πελάτες της υπηρεσίες που ενέχουν προστιθέμενη αξία, χάρη στο ευρύ φάσμα των προϊόντων της, στα μεγάλα αποθεματά της και στα μέσα πληροφορικής που διαθέτει. Αντιθέτως, ισχυρίζονται οι προσφεύγουσες, η CEF δεν είναι πράγματι «χονδρέμπορος με αποθέματα», αλλά πιθανότερα λιανικός μεταπωλητής. Εκτιμούν ότι μια τέτοια πολιτική, προσαρμοσμένη στη βρετανική αγορά, δεν μπορεί να έχει επιτυχία στις Κάτω Χώρες.

113 Υπό τις συνθήκες αυτές, είναι φυσικό ορισμένοι προμηθευτές να μη θέλησαν να εμπιστευτούν στη CEF τη διανομή των προϊόντων τους. Συχνά απαιτούνται

πολυετείς διαπραγματεύσεις προτού αποφασίσει ένας γνωστός προμηθευτής να περιλάβει έναν χονδρέμπορο στο δίκτυό του. Η TU επικαλείται συναφώς τις μαρτυρίες αρκετών προμηθευτών, τις οποίες συνέλεξε με δική της επιμέλεια, και η FEG παραπέμπει στην έρευνα που διεξήγαγε η Επιτροπή (δικόγραφο της προσφυγής, παραρτήματα 20, 25 και 31).

114 Η Επιτροπή αμφισβητεί τα επιχειρήματα αυτά. Κατ' αρχάς, υπενθυμίζει ότι οι συμφωνίες που έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού απαγορεύονται από το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ, χωρίς να χρειάζεται να ληφθούν υπόψη τα αποτελέσματά τους (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 1966, 56/64 και 58/64, Consten και Grundig κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 363, και του Πρωτοδικείου της 27ης Οκτωβρίου 1994, T-34/92, Fiatagri και New Holland Ford κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-905, σκέψη 49). Λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου των παραβάσεων, ο εσφαλμένος ορισμός της αγοράς δεν μπορεί, εξάλλου, να επιφέρει την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως. Τονίζει ότι η σημασία που προσδίδουν οι αγοραστές στις υπηρεσίες που παρέχουν οι χονδρέμποροι ενισχύει τη θέση της προσβαλλομένης αποφάσεως ότι υπάρχει χωριστή αγορά γι' αυτού του είδους τις υπηρεσίες.

115 Ακολούθως, η Επιτροπή αμφισβητεί το αντικείμενο και τη λυσιτέλεια των ισχυρισμών της TU που αφορούν τη δομή της αγοράς και τη σπουδαιότητα της NAVEG και των μελών της, ως προς τον ορισμό της οικείας αγοράς.

116 Τέλος, όσον αφορά τους ισχυρισμούς που αφορούν την εμπορική αποτυχία της CEF, η Επιτροπή απαντά ότι περιορίζονται σε εικασίες. Προσθέτει ότι η άποψη ότι οι υπηρεσίες που παρείχε η CEF διέφεραν ουσιωδώς από εκείνες που παρείχαν τα μέλη της FEG διαψεύδεται προφανέστατα από τις προσπάθειες των τελευταίων καθώς και της FEG να αντιταχθούν στον εφοδιασμό της CEF (βλ., μεταξύ άλλων, προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 53 έως 66).

3. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

117 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τον ορισμό της αγοράς που δίδεται με την προσβαλλόμενη απόφαση, ισχυριζόμενες ότι στηρίζεται σε πολύ περιοριστική οριοθέτηση του οικείου προϊόντος. Εντούτοις, δεν αμφισβητούν τον προσδιορισμό της αγοράς από γεωγραφικής απόψεως.

118 Κατ' αρχάς, ο ορισμός του οικείου προϊόντος αφορά μόνον τη δραστηριότητα της διανομής ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων από τους χονδρεμπόρους. Συνεπώς, η πληθώρα τεχνικών επιχειρημάτων εκ μέρους της TU σχετικά με την περίπλοκη δομή της αγοράς ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων δεν ασκεί επιρροή: αφορά την παραγωγή ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων και όχι την ειδική δραστηριότητα της διανομής και της πωλήσεως των αγαθών αυτών στην οικεία γεωγραφική αγορά. Ομοίως, τα επιχειρήματα της TU σχετικά με την υπερεκτίμηση της οικονομικής σημασίας της NAVEG, στο συγκεκριμένο στάδιο της αναλύσεως, είναι άλυσιτελή.

119 Ακολούθως, οι προσφεύγουσες δεν προέβαλαν στοιχεία βάσει των οποίων να μπορεί να αμφισβητηθεί το γεγονός ότι οι δραστηριότητες διανομής των χονδρεμπόρων έχουν ίδια χαρακτηριστικά που τις διακρίνουν από τα λοιπά ανταγωνιστικά δίκτυα διανομής. Αντιθέτως, η επιμονή τους, την οποία συμμερίζεται και η Επιτροπή, να προβάλλουν επιχειρήματα σχετικά με χαρακτηριστικά όπως οι δυνατότητες αποθηκεύσεως και παραδόσεως, καθώς και οι επικουρικές υπηρεσίες (υπηρεσίες μετά την πώληση, πείρα του υπεύθυνου για την πώληση προσωπικού), επιβεβαιώνουν τη διαπίστωση ότι η δραστηριότητα της διανομής των χονδρεμπόρων συνιστά ειδική αγορά.

120 Ναι μεν η TU, και σε μικρότερο βαθμό η FEG, προσπαθούν κυρίως να αποδείξουν ότι η δραστηριότητα των μελών της FEG διαφέρει από αυτή της CEF, η επιχειρηματολογία αυτή όμως δεν είναι λυσιτελής. Συγκεκριμένα, οι παραβάσεις που διαπιστώνονται με την προσβαλλόμενη απόφαση δεν αφορούν άμεσα τις αρνήσεις

πωλήσεως, τις οποίες η CEF θεώρησε ως στρεφόμενες εναντίον της, αλλά την ύπαρξη συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών μεταξύ χονδρεμπόρων μελών της FEG, που έχουν ως σκοπό να αλλοιώσουν τη φυσιολογική λειτουργία του ανταγωνισμού.

121 Τέλος, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την ανάλυση ως προς τη δυνατότητα υποκαταστάσεως της δραστηριότητας της διανομής που ασκούν οι χονδρέμποροι με άλλα ανταγωνιστικά δίκτυα διανομής. Συγκεκριμένα, τονίζουν ότι το ήμισυ περίπου των ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων πωλείται απ' ευθείας από τους κατασκευαστές, χωρίς την παρέμβαση χονδρεμπόρων. Με τη διευκρίνιση αυτή τονίζουν την αναλωτή φύση αυτών των δύο ειδών δικτύων διανομής και, κατ' επέκταση, προτείνουν τον εναλλακτικό ορισμό της οικείας αγοράς, διευρύνοντάς τον στο σύνολο της προσφοράς ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων.

122 Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το επιχείρημα αυτό ελήφθη υπόψη στην προσβαλλόμενη απόφαση. Αφενός, στην αιτιολογική της σκέψη 23, η Επιτροπή επισημαίνει τα εξής: «Τα εξαρτήματα που χρησιμοποιούνται από μεγάλους εργολάβους ηλεκτρικών εγκαταστάσεων και προμηθευτικούς ομίλους διατίθενται συχνά απευθείας από τους κατασκευαστές ή τους αντιπροσώπους/εισαγωγείς τους χωρίς τη διαμεσολάβηση χονδρεμπόρων. Το υπόλοιπο, περίπου το ήμισυ κατά τις εκτιμήσεις της FEG, διανέμεται μέσω χονδρεμπόρων.» Αφετέρου, στηριζόμενη σε έγγραφα της FEG (καταχωρισμένα στην υποσημείωση 24), η προσβαλλόμενη απόφαση (αιτιολογική σκέψη 24) διευκρινίζει ότι τα μέλη της ενώσεως αυτής κατέχουν το 96 % περίπου της αγοράς και ότι, αν ληφθεί υπόψη ο διευρυμένος με τον άμεσο εφοδιασμό από τους κατασκευαστές προσδιορισμός της, αυτό το μερίδιο της αγοράς ανέρχεται περίπου στο 50 %. Οι προσφεύγουσες δεν αμφισβήτησαν τα στοιχεία αυτά.

123 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, για την εφαρμογή του άρθρου 81 ΕΚ, σκοπός του ορισμού της σχετικής αγοράς είναι να εξακριβωθεί κατά πόσον η επίμαχη συμφωνία, η απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή η εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση των όρων του ανταγωνισμού εντός της εν λόγω αγοράς. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο οι αιτιάσεις κατά του ορισμού της αγοράς στον οποίο κατέληξε η Επιτροπή δεν μπορούν να προσλάβουν αυτοτελή διάσταση σε σχέση με τις αιτιάσεις που αφορούν την προ-

σβολή των όρων του ανταγωνισμού (βλ. αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 21ης Φεβρουαρίου 1995, Τ-29/92, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-289, σκέψεις 74 και 75, και της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, Τ-374/94, Τ-375/94, Τ-375/94, Τ-384/94 και Τ-388/94, European Night Services κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-3141, σκέψεις 90 έως 105).

124 Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ορθώς η Επιτροπή έκρινε, με την αιτιολογική σκέψη 16 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τα εξής:

«Ωστόσο, ανεξαρτήτως του επιλεγέντος ορισμού της αγοράς, ασκεί περιορισμένη επίδραση στην παρούσα υπόθεση εφόσον τα μέλη της FEG, όπως φαίνεται κατωτέρω, διαθέτουν από ισχυρή έως πολύ ισχυρή θέση σε εκάστη των διάφορων αγορών.»

125 Συνεπώς, οι αιτιάσεις σχετικά με την οριοθέτηση της οικείας αγοράς πρέπει να απορριφθούν.

Β — Συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας μεταξύ FEG και NAVEG (άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως)

126 Η Επιτροπή αποφάσισε ότι η FEG και η TU παρέβησαν κατ' αρχάς το άρθρο 81 ΕΚ, συνάπτοντας συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας που αποσκοπούσε στην παρεμπόδιση του εφοδιασμού εταιριών που δεν ήταν μέλη της FEG (προσβαλλόμενη απόφαση, άρθρο 1). Έκρινε ότι η παράβαση αυτή αποτελούνταν από δύο στοιχεία. Επρόκειτο, αφενός, για συμφωνία αποκλειστικού εφοδιασμού μεταξύ της FEG και της NAVEG και, αφετέρου, για εναρμονισμένες πρακτικές με τις οποίες η FEG και τα μέλη της επεδίωξαν να επεκτείνουν την εν λόγω συμφωνία σε ορι-

σμένους προμηθευτές που δεν ήταν μέλη της NAVEG (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 39 και 101). Πρέπει να εξεταστούν διαδοχικά οι αιτιάσεις σχετικά με τα δύο αυτά σημεία.

1. Συμφωνία κυρίων μεταξύ FEG και NAVEG

α) Υπενθύμιση της προσβαλλομένης αποφάσεως

127 Η Επιτροπή έκρινε ότι «ένα από τα χαρακτηριστικά της» συμφωνίας κυρίων «[ήταν] ότι τα συμμετέχοντα μέλη της NAVEG και οι προμηθευτές [ήταν] αποκλειστικά εξουσιοδοτημένοι να εφοδιάζουν χονδρεμπόρους που [ήταν] μέλη της FEG» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 39). Στην αιτιολογική σκέψη 103, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι «η NAVEG εξασφάλισε ότι η FEG θα συμβούλευε τα μέλη της να εφοδιάζουν [με ηλεκτροτεχνικά εξαρτήματα] μόνο χονδρεμπόρους που ήσαν μέλη της FEG». Εντούτοις, η σχέση αποκλειστικότητας δεν ήταν αμοιβαία:

«Τα μέλη της FEG [ήταν] κατ' αρχήν ελεύθερα να προμηθεύονται προϊόντα και από εταιρίες που δεν αποτελού[σα]ν μέρη της συμφωνίας.» (Προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 45 και 103).

128 Με την προσβαλλόμενη απόφαση η Επιτροπή υπογράμμισε, κατ' αρχάς, την απουσία επίσημης γραπτής συμφωνίας (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 40), γεγονός το οποίο απέδωσε σε ιστορικούς λόγους. Συγκεκριμένα, μεταξύ του 1928 και του 1959, η FEG, η NAVEG, καθώς και η Bond van Grossiers in Electronische Artikelen (ένωση χονδρεμπόρων ηλεκτροτεχνικών προϊόντων, στο εξής: BOGETA), μια τρίτη ένωση που εκπροσωπούσε χονδρεμπόρους, συνδέονταν με συμφωνία αμοιβαίας αποκλειστικότητας, τη συμφωνία AGC. Εντούτοις, στις 11 Δεκεμβρίου 1957, ο Ολλανδός Υπουργός Οικονομικών Υποθέσεων κήρυξε τη

συμφωνία AGC παράνομη λόγω του ότι περιόριζε τον ανταγωνισμό (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 42).

129 Κατά την Επιτροπή, τα μέρη της συμφωνίας AGC επέλεξαν να αγνοήσουν την απόφαση αυτή και να συνεχίσουν τη συνεργασία τους βάσει της συμφωνίας κυρίων. Τα πρακτικά της συνεδριάσεως της BOGETA της 24ης Ιανουαρίου 1958 (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 43) έχουν ως εξής:

«Συνέβη αυτό που αναμενόταν. Αφότου κατέστη σαφές στις συνομιλίες με τον υπουργό Zijlstra ότι η AGC θα καθίστατο αργά ή γρήγορα ανίσχυρη, τα διοικητικά συμβούλια της ολλανδικής ενώσεως (FEG), της NAVEG και της BOGETA συμφώνησαν να καθορίσουν μία ακολουθητέα πορεία δράσης σε περίπτωση που η AGC κηρύσσετο πράγματι ανίσχυρη. Στην πραγματικότητα, ελάχιστες αλλαγές θα επέλθουν, αντί της AGC θα υπάρξει μία συμφωνία κυρίων μεταξύ κατασκευαστών, αντιπροσώπων και αναγνωρισμένων χονδρεμπόρων. Η Agenten-Grossiers-Contract γίνεται Agenten-Grossiers-Contact. Κατά γενική ομολογία το παλαιό εμπορικό καθεστώς ήταν επαρκές και λειτουργούσε ικανοποιητικά.»

130 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή θεωρεί ότι απέδειξε την ύπαρξη συμφωνίας κυρίων για την περίοδο μεταξύ 1986 και 1994 (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 103 και παραπομπή στις αιτιολογικές σκέψεις 44 έως 52) με μια δέσμη στοιχείων που προκύπτουν από έγγραφα. Ειδικότερα, αναφέρθηκε σε έγγραφα που περιελάμβαναν τα πρακτικά από τις συνομιλίες κατά τις δύο συναντήσεις κατά τις οποίες η FEG και η NAVEG αναφέρθηκαν στη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας.

131 Η πρώτη από τις συναντήσεις αυτές πραγματοποιήθηκε στις 11 Μαρτίου 1986 (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 46). Τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG, της 28ης Απριλίου 1986, αναφέρουν ως προς τη συνεδρίαση αυτή τα εξής:

«Στο πλαίσιο των συμφωνιών μεταξύ αμφοτέρων των ενώσεων, ο εφοδιασμός των εταιριών Nedeximpo, Dego, van de Meerakker και Hagro είναι ανεπιθύμητος.»

132 Η Επιτροπή διευκρινίζει ότι καμία από τις εταιρίες αυτές δεν ήταν τότε μέλος της FEG.

133 Η δεύτερη συνάντηση πραγματοποιήθηκε στις 28 Φεβρουαρίου 1989. Στην αιτιολογική σκέψη 46 της προσβαλλομένης αποφάσεως η Επιτροπή έλαβε υπόψη τρία έγγραφα ως αποδεικτικά στοιχεία των συνομιλιών που διεξάχθηκαν:

— πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG της 24ης Απριλίου 1989·

— πρακτικά της συναντήσεως της 28ης Φεβρουαρίου 1989 τα οποία συνέταξε η NAVEG·

— πρακτικά της συναντήσεως της 28ης Φεβρουαρίου 1989 τα οποία συνέταξε η FEG (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 46, έγγραφο που παρατίθεται στην υποσημείωση 48).

134 Κατά την προσβαλλόμενη απόφαση, το πρώτο από τα έγγραφα αυτά αναφέρει ότι, στις 28 Φεβρουαρίου 1989, η FEG ζήτησε από τη NAVEG να συστήσει στα μέλη της να σταματήσουν τον εφοδιασμό των επιχειρήσεων που επρόκειτο να αποχωρήσουν από τη FEG. Η προσβαλλόμενη απόφαση (αιτιολογική σκέψη 46) έχει ως εξής:

«Διαπιστώθηκε ότι δεν υπήρχε υποχρέωση για τα μέλη της NAVEG να εφοδιάζουν μέλη της FEG, αλλά ότι "ο εφοδιασμός βασίζεται σε συμφωνία κυρίων, εφόσον είναι

αντιληπτό ότι ο εφοδιασμός εταιριών που δεν είναι μέλη της FEG μπορεί να αποτελεί κώλυμα".»

135 Το δεύτερο έγγραφο αναφέρει ότι, κατά την προσβαλλόμενη απόφαση, η FEG είχε ζητήσει από τη NAVEG διευκρινίσεις σχετικά με τη στάση που θα τηρούσε σε περίπτωση που ένας χονδρέμπορος μέλος της FEG αποχωρούσε από την ένωση αυτή. Η NAVEG απάντησε ότι «η σύσταση θα ήταν διακοπή του εφοδιασμού», πράγμα που επιβεβαιώθηκε εξάλλου με το τρίτο έγγραφο.

136 Η Επιτροπή αποδίδει την ύπαρξη συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας και, ειδικότερα, το γεγονός ότι οι όροι της συμφωνίας αυτής επιβάλλονται μονομερώς, στη σχέση δυνάμεων μεταξύ της FEG και της NAVEG. Συγκεκριμένα, δεν αμφισβητείται ότι τα μέλη της FEG κατέχουν μερίδιο της αγοράς που ισούται με 96 %, αν ορισθεί στενά η οικεία αγορά, και με 50 % αν ορισθεί ευρέως. Κατά την προσβαλλόμενη απόφαση, αυτή η οικονομική δύναμη εξηγεί το συμφέρον που αντιπροσωπεύει, για τα μέλη της NAVEG, η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας. Η Επιτροπή έκρινε ότι το συμφέρον αυτό προέκυπτε επίσης από τα ακόλουθα στοιχεία (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 47):

— επιστολή που απέστειλε η Hofte, εταιρία-μέλος της NAVEG, στις 23 Αυγούστου 1991, στην εταιρία Paul Hochköpper & Co., κατασκευαστή ηλεκτροτεχνικών υλικών. Η επιστολή αυτή αφορούσε την αίτηση παροχής πληροφοριακών στοιχείων που απέστειλε η Επιτροπή στη Hofte στις 25 Ιουλίου 1991 και η οποία περιέχει το ακόλουθο χωρίο:

«[...] Η NAVEG βρίσκεται ασφαλώς σε κάπως δυσχερέστερη θέση, εφόσον, καίτοι δεν έχει ουδεμία επίσημη σχέση με τη FEG, έχει εντούτοις κάποια θεωρητική [ideelle Verbindung]. Όμως, η θέση μας στις Βρυξέλλες είναι [η ακόλουθη]: "Στα έγγραφά σας αναφέρετε ότι τα μέλη της FEG καλύπτουν το 98 %

της αγοράς. Είναι συνεπώς αδύνατο για μας ως αντιπρόσωπους της NAVEG να μην λαμβάνουμε υπόψη τις επιθυμίες της FEG, εφόσον αποτελεί σχεδόν το συνολικό κύκλο εργασιών μας. Συνεπώς, εάν αντιμετωπίζετε προβλήματα εν προκειμένω, μπορείτε να αποταθείτε αποκλειστικά στη FEG"»·

— πρακτικά της γενικής συνέλευσης των μελών της NAVEG, της 9ης Μαΐου 1988, η οποία έχει ως εξής:

«Εφόσον το μεγαλύτερο μέρος του κύκλου εργασιών των αντιπροσώπων μελών δημιουργείται με μέλη της FEG, είναι πολύ μεγάλη η σημασία της ορθής συνεργασίας.»

137 Με την προσβαλλόμενη απόφαση η Επιτροπή προέβαλε διάφορα παραδείγματα εφαρμογής της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας.

138 Πρώτον, η Επιτροπή επισημαίνει ότι, για την ορθή εκτέλεση της συμφωνίας κυρίων, ήταν αναγκαία η ανταλλαγή πληροφοριακών στοιχείων μεταξύ των δύο ενώσεων, όπως ο κατάλογος των επιχειρήσεων που ήταν μέλη της FEG. Η Επιτροπή έλαβε υπόψη της διάφορα έγγραφα που κάνουν λόγο γι' αυτού του είδους τις ανταλλαγές πληροφοριακών στοιχείων (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 48 και 49):

— «[...] μια επιστολή της NAVEG, της 27ης Σεπτεμβρίου 1989, προς τη γραμματεία της FEG με την οποία ζητά πληροφορίες σχετικά με την αίτηση προσχώρησης της CEF στη FEG. Η NAVEG επισημαίνει ότι: "Διάφορα ξένα εργοστάσια, που αντιπροσωπεύονται από μέλη μας, εφοδιάζουν αυτό τον οργανισμό σε άλλες χώρες και επιθυμούν να το πράξουν και στις Κάτω Χώρες. Όμως, εφόσον η

εταιρία [CEF] δεν έχει προσχωρήσει στη FEG, το διοικητικό συμβούλιο συνιστά στα μέλη της να μην εφοδιάζουν ασφαλώς την εταιρία". Το ακόλουθο απόσπασμα καθιστά σαφείς τους εμπορικούς κινδύνους που συνεπάγεται μία τέτοια σύσταση: "Στο παρελθόν, διάφορα μέλη ενήργησαν κατά της Nedeximpo σύμφωνα με παρεμφερή σύσταση, αλλά σήμερα που η Nedeximpo είναι μέλος της FEG διαπιστώνουν ότι δεν είναι πλέον αποδεκτοί ως προμηθευτές",

— σύμφωνα με [τα πρακτικά] των συζητήσεων μεταξύ της FEG και της NAVEG, της 28ης Φεβρουαρίου 1989, συμφωνήθηκε να δώσει η NAVEG στη FEG τις διευθύνσεις των χονδρεμπόρων που η NAVEG θεωρεί ότι πρέπει να γίνουν μέλη της FEG.»

139 Δεύτερον, η Επιτροπή ανέφερε διάφορα παραδείγματα εφαρμογής των «συστάσεων» της NAVEG από τα μέλη της. Συναφώς, η προσβαλλόμενη απόφαση αναφέρει τα εξής:

«(50) Τα μέλη της NAVEG φαίνεται να εφαρμόζουν στην πράξη τις "συστάσεις" που εξέδωσε η ένωση. Επί παραδείγματι, η Hateha, μέλος της NAVEG που αντιπροσωπεύει μεγάλους κατασκευαστές [...], ενημέρωσε ρητώς τη CEF ότι προμηθεύει μόνο μέσω χονδρεμπόρων που είναι μέλη της FEG και συνεπώς προμήθειες προς τη CEF δεν γίνονταν δεκτές [...]. Η παρατήρηση των μερών ότι η Hateha χρησιμοποιεί το κριτήριο της ιδιότητας του μέλους της FEG για να εδραιώσει το αξιόχρεο της οικείας εταιρείας δεν είναι πειστική, ειδικότερα εφόσον υπάρχουν άλλες ορθότερες μέθοδοι για την εξακρίβωση της χρηματοοικονομικής ευρωστίας μιας εταιρείας: η ιδιότητα του μέλους της FEG καθαυτή δεν παρέχει απόλυτη εγγύηση εν προκειμένω. Τελικώς, ο τότε αρμόδιος για τη διαχείριση διευθυντής της Hateha ήταν επίσης γραμματέας της NAVEG και η έδρα της NAVEG ήταν στην ίδια διεύθυνση με αυτή της Hateha. Επιπλέον, η Hateha είχε ήδη στη δεκαετία του 1980 ενημερώσει ένα άλλο μέλος της FEG, τη Frige, ότι δεν μπορούσε να την εφοδιάζει επειδή δεν ήταν μέλος της FEG [...]

(51) Ένα άλλο μέλος της NAVEG, η Hemmink [...], αρνήθηκε επίσης —κατόπιν συζητήσεων με τη FEG, το μέλος της FEG Schiefelbusch και άλλα μέλη της NAVEG— να εφοδιάζει απευθείας μία εταιρεία που δεν είναι μέλος της FEG (Van den Meerakker). Ο αρμόδιος για τη διαχείριση διευθυντής της Hemmink ήταν εκείνη την περίοδο γραμματέας της NAVEG και η έδρα της NAVEG ήταν στην ίδια διεύθυνση με αυτή της Hemmink [...]. Το επιχείρημα που προέβαλαν τα μέρη ότι πρόκειται για μία απλή μονομερή πράξη της Hemmink που δεν έχει σχέση με πιθανή συμφωνία κυρίων μεταξύ της FEG και της NAVEG δεν λαμβάνει υπόψη το πλαίσιο εντός του οποίου συνέβη [...]. Ο αρμόδιος για τη διαχείριση διευθυντής της Hemmink ήταν, ως γραμματέας της NAVEG, αναμφισβήτητα ενήμερος για τις συστάσεις της NAVEG προς τα μέλη της να εφοδιάζουν μόνο μέλη της FEG. Η προαναφερόμενη τακτική, δηλαδή να εξακριβώνεται κατά πόσον ένας χονδρέμπορος είναι μέλος της FEG προτού αποφασιστεί ο εφοδιασμός του, είναι σύμφωνη με αυτή την πολιτική.

(52) Προδήλως, τα μέλη της NAVEG δεν υποχρεούνταν να αποκαλύψουν στον πιθανό πελάτη τους λόγους της άρνησης εφοδιασμού του. Το ακόλουθο απόσπασμα από την προαναφερόμενη επιστολή του μέλους της NAVEG Hofte προς την εταιρεία Paul Hochkörper & Co. είναι επεξηγηματικό εν προκειμένω:

όσον αφορά την καταγγελία που υπέβαλε η CEF στην Επιτροπή, η Hofte παρατηρεί ότι: "Επιπλέον, έχει ασφαλώς αποστείλει έγγραφα, συμπεριλαμβανομένων, δυστυχώς, ορισμένων αντιπροσώπων της NAVEG που ενήργησαν απερίσκεπτα, τα οποία αναφέρουν ότι η εταιρεία δεν μπορεί να εφοδιάζεται επειδή δεν είναι μέλος της FEG" [...]»

β) Επί του υποστατού των πραγματικών περιστατικών

140 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την ύπαρξη συμφωνίας κυρίων. Η TU ισχυρίζεται, κατ' αρχάς, ότι μια συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας της οποίας οι όροι επιβάλλονται μονομερώς, όπως περιγράφεται στην προσβαλλόμενη απόφαση, δεν έχει

καμία χρησιμότητα. Οι προσφεύγουσες προσβάλλουν διαδοχικά τις εκτιμήσεις όσον αφορά τη λειτουργία των δυνάμεων μεταξύ της FEG και της NAVEG, τη σύναψη συμφωνίας κυρίων, στη συνέχεια εκείνες που αφορούν τις συναντήσεις μεταξύ της FEG και της NAVEG και, τέλος, τις σχετικές με την εφαρμογή της ως άνω συμφωνίας.

141 Λαμβανομένων υπόψη των επιχειρημάτων αυτών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή απαλλάχτηκε από το βάρος αποδείξεως που έφερε όταν κατέληξε στην ύπαρξη συμφωνίας κυρίων, για την οποία υπάρχουν αποδείξεις από τις 11 Μαρτίου 1986. Η εκτίμηση αυτή στηρίζεται σε σφαιρική αξιολόγηση του συνόλου των αποδεικτικών στοιχείων και των σχετικών ενδείξεων.

Χρησιμότητα μιας συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας

— Επιχειρήματα των διαδίκων

142 Πρώτον, η TU υποστηρίζει ότι τα μέλη της NAVEG δεν μπορούσαν να συνάψουν συμφωνία με σκοπό αντίθετο προς τον ανταγωνισμό όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, δεδομένης της ιδιότητάς τους ως αντιπροσώπων δεν διαθέτουν εξουσία να δεσμεύσουν τους εντολείς τους με τέτοιο τρόπο.

143 Δεύτερον, η TU προσθέτει ότι η συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας δεν έχει κανένα νόημα αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι όροι της επιβάλλονται μονομερώς. Στο μέτρο που τα μέλη της FEG εξακολουθούν να είναι ελεύθερα να εφοδιάζονται από κατασκευαστές που δεν είναι μέλη της NAVEG, τα μέλη της ενώσεως αυτής δεν έχουν κανένα συμφέρον να συνάψουν μια τέτοια συμφωνία.

144 Τρίτον, αν υπήρχε συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας, όλα τα μέλη της FEG θα μπορούσαν να διεκδικήσουν ίσα δικαιώματα εφοδιασμού εκ μέρους των προμηθευτών. Αυτό όμως δεν ισχύει.

145 Τέταρτον, η TU ισχυρίζεται ότι οι προμηθευτές δεν συναλλάσσονται με τη CEF, για τον λόγο ότι προτιμούν να περιορίζουν το δίκτυο διανομής τους σε ορισμένους χονδρεμπόρους που μπορούν να τους παρέχουν υπηρεσίες προστιθέμενης αξίας.

146 Η Επιτροπή απαντά ότι τα μέλη της NAVEG και όχι οι εντολείς τους αποφασίζουν, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, για την εμπορική πολιτική τους στην ολλανδική αγορά. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας είναι η συνέπεια της έντονης έλλειψης ισορροπίας στη σχέση δυνάμεων μεταξύ της NAVEG και της FEG, που ευνοεί την τελευταία. Για τη διάθεση των εμπορευμάτων τους, τα μέλη της NAVEG έχουν κάθε συμφέρον να λαμβάνουν υπόψη τις επιθυμίες της FEG. Σκοπός της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας είναι να παρεμποδίσει τα μέλη της NAVEG από το να προμηθεύουν ηλεκτροτεχνικά εξαρτήματα σε χονδρεμπόρους που δεν είναι μέλη της FEG. Εντούτοις, η Επιτροπή δέχεται ότι τα μέλη της NAVEG δεν όφειλαν να προμηθεύουν τα μέλη της FEG.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

147 Όσον αφορά το πρώτο επιχείρημα της TU, πρέπει να σημειωθεί ότι είναι αλυσιτελές το ερώτημα αν τα μέλη της NAVEG, με την ιδιότητά τους ως αντιπροσώπων, ήταν εξουσιοδοτημένα από τους εντολείς τους να συνάψουν σύμβαση αποκλειστικής εμπορίας με τη FEG. Ως προς την προσβαλλόμενη απόφαση είναι λυσιτελές μόνον το ζήτημα αν υπήρχε η συμφωνία αυτή. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η εν λόγω συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας αφορούσε μόνον τις πωλήσεις που πραγματοποιούν στην ολλανδική αγορά οι ίδιοι οι αντιπρόσωποι και όχι τις πωλήσεις που συνάπτουν άμεσα οι εντολείς τους. Εν πάση περιπτώσει, το επιχείρημα της TU είναι ανεπαρκώς τεκμηριωμένο για να θέσει υπό αμφισβήτηση τις διαπιστώσεις που περιλαμβάνονται στις αιτιολογικές σκέψεις 47 έως 52 της προσβαλλομένης αποφάσεως ως προς τα πραγματικά περιστατικά. Επομένως, το πρώτο αυτό επιχείρημα πρέπει να απορριφθεί.

148 Το δεύτερο επιχείρημα της TU αφορά το ζήτημα αν μια συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας της οποίας οι όροι επιβάλλονται μονομερώς στερείται ουσίας. Συναφώς, αρκεί η διαπίστωση ότι τα μέλη της FEG διαθέτουν στην οικεία αγορά οικονομική δύναμη που αρκεί για να εξηγήσει τον μονομερή χαρακτήρα του αποκλειστικού δεσμού με τη NAVEG. Με μερίδιο της οικείας αγοράς της τάξεως του 96 % περίπου, τα μέλη της FEG κατείχαν δεσπόζουσα θέση (βλ. προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 67). Μολονότι λαμβάνεται υπόψη ο υπό ευρεία εννοία ορισμός της οικείας αγοράς, τα μέλη της FEG διέθεταν, με συνολικό μερίδιο αγοράς της τάξεως του 50 % περίπου, σημαντική οικονομική δύναμη στην αγορά της διανομής ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων στις Κάτω Χώρες (άμεση διανομή από χονδρεμπόρους και λανικούς πωλητές). Με την ιδιότητά τους ως κύριων αγοραστών αυτού του είδους των εμπορευμάτων, τα μέλη της FEG κατείχαν συλλογικά σημαντικό οικονομικό βάρος που τους παρείχε αγοραστική δύναμη την οποία η NAVEG και τα μέλη της δεν μπορούσαν να αγνοήσουν.

149 Υπό αυτές τις συνθήκες, ορθώς έκρινε η Επιτροπή ότι τα μέλη της NAVEG είχαν συμφέρον να υποκύψουν στις απαιτήσεις των μελών της FEG, εφόσον αυτά ακολουθούσαν συντονισμένη τακτική, καθότι «το μεγαλύτερο μέρος του κύκλου εργασιών δημιουργείται από μέλη της FEG» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 47). Η αναφερόμενη στην προσβαλλόμενη απόφαση συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας αποτελούσε, κατ' αυτόν τον τρόπο, μέσο που παρείχε στα μέλη της FEG τη δυνατότητα να διασφαλίσουν τον κατ' αποκλειστικότητα εφοδιασμό των προμηθευτών που ήταν μέλη της NAVEG. Επομένως, οι επιχειρήσεις χονδρικής πωλήσεως ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων που δεν ήταν μέλη της FEG αποκλείονταν από μια τέτοια συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας και βρίσκονταν, ως εκ τούτου, σε δυσμενή οικονομική θέση σε σχέση με τα μέλη της FEG όσον αφορά τον εφοδιασμό τους.

150 Συνεπώς, το γεγονός ότι οι όροι της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας επιβάλλονται μονομερώς δεν μπορεί να θίξει το κύρος της θέσεως που προβάλλει η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση. Αντιθέτως, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι, δεδομένης της συνολικής οικονομικής ισχύος των μελών της FEG, μια τέτοια συμφωνία αποτελούσε μέσο για τον περιορισμό της ανταγωνιστικότητας των αντιπάλων τους, περιορίζοντας την πρόσβασή τους σε ορισμένες πηγές εφοδιασμού ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων στις Κάτω Χώρες. Επομένως, το δεύτερο επιχείρημα της TU πρέπει να απορριφθεί.

151 Με το τρίτο της επιχείρημα η TU ισχυρίζεται ότι το γεγονός ότι τα μέλη της FEG δεν απαίτησαν από τους προμηθευτές τους «ίσα δικαιώματα εφοδιασμού» έρχεται σε αντίθεση με την άποψη περί υπάρξεως συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το επιχείρημα αυτό στηρίζεται στην υπόθεση ότι ο συλλογικός χαρακτήρας της συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας προϋποθέτει κατ' ανάγκη απολύτως ίση μεταχείριση κατά την εφαρμογή του από τους δικαιούχους του. Το δικαίωμα όμως στην ίση μεταχείριση, το οποίο επικαλείται και η TU, δεν αποτελεί ουσιώδη προϋπόθεση για τη λειτουργία μιας συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας, όπως η εξεταζόμενη στην υπό κρίση υπόθεση. Επομένως, το επιχείρημα αυτό, που δεν στηρίζεται εξάλλου σε κανένα απτό στοιχείο, πρέπει να απορριφθεί.

152 Τέλος, όσον αφορά το τέταρτο επιχείρημα ότι οι προμηθευτές προτιμούν να έχουν επαγγελματικές σχέσεις με τα μέλη της FEG λόγω της ποιότητας των υπηρεσιών τους, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε, με την προσβαλλόμενη απόφαση, σε ορισμένα επιβαρυντικά έγγραφα, προκειμένου να αποδείξει ότι οι αρνήσεις πωλήσεως στους χονδρεμπόρους που δεν ανήκαν στη FEG ήταν αποτέλεσμα συμπαιγνίας μεταξύ των μελών της ενώσεως αυτής. Επομένως, το επιχείρημα αυτό είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με αυτά με τα οποία οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την αποδεικτική ισχύ των εγγράφων που ελήφθησαν υπόψη εις βάρος τους, τα οποία θα εξεταστούν στη συνέχεια.

Σχέση δυναμέων μεταξύ της FEG και της NAVEG

— Επιχειρήματα των διαδίκων

153 Η FEG αμφισβητεί τις εκτιμήσεις της Επιτροπής σχετικά με την έλλειψη ισορροπίας μεταξύ της οικονομικής ισχύος της FEG και της NAVEG αντιστοίχως. Υποστηρίζει ότι, με την αιτιολογική σκέψη 47 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή ισχυρίστηκε, εντελώς αβάσιμα, ότι η οικονομική δύναμη της NAVEG είναι ελάχιστη σε σχέση με αυτή της FEG. Είναι όμως σφάλμα να θεωρηθεί ότι τα μέλη της FEG ενεργούν συντονισμένα και διαθέτουν, λόγω αυτού, οικονομική δύναμη. Προσθέτει

ότι τα δύο έγγραφα που επικαλέστηκε η Επιτροπή (η επιστολή της εταιρίας Hofte, μέλους της NAVEG, προς την εταιρία Paul Hochköpper & Co., της 23ης Αυγούστου 1991, και τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG της 9ης Μαΐου 1988) δεν έχουν αποδεικτική ισχύ.

154 Η TU προσάπτει στην Επιτροπή ότι υπερεκτίμησε τη σημασία της NAVEG και των μελών της, τόσο από ποιοτικής όσο και από ποσοτικής απόψεως.

155 Πρώτον, η TU ισχυρίζεται ότι η πλειονότητα των μελών της NAVEG είναι αντιπρόσωποι κατασκευαστών μικρότερης φήμης (απάντηση της 28ης Αυγούστου 1991 της NAVEG στις ερωτήσεις της Επιτροπής· παράρτημα 19 του δικογράφου της προσφυγής). Αμφισβητεί τον ισχυρισμό ότι «τα περίπου 30 μέλη της NAVEG αντιπροσωπεύουν 400 κατά προσέγγιση —κυρίως ξένους— κατασκευαστές ηλεκτρολογικών εξαρτημάτων στην ολλανδική αγορά» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 21) και θεωρεί ότι μόνο δέκα μέλη της NAVEG αντιπροσωπεύουν σήματα μεγάλης φήμης (παράρτημα 41β του υπομνήματος απαντήσεως).

156 Δεύτερον, η TU υποστηρίζει ότι τα μέλη της NAVEG αντιπροσωπεύουν συλλογικά μικρό μόνο μέρος της αγοράς.

157 Πρώτον, το μερίδιο τους στην αγορά (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 23) έχει υπερεκτιμηθεί. Η TU υπενθυμίζει ότι ο συνολικός ετήσιος κύκλος εργασιών στην ολλανδική αγορά [ηλεκτρολογικών εξαρτημάτων] εκτιμάται μεταξύ [...] 1,36 και 1,82 δισεκατομμύρια ευρώ για την περίοδο 1992-1994 (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 23). Επομένως, με συνολικό κύκλο εργασιών 84 εκατομμυρίων ευρώ (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 21), τα μέλη της NAVEG διέθεταν μερίδια της αγοράς μεταξύ 4,6 και 6,2 %. Η TU τονίζει ότι η Επιτροπή δεν έλαβε καν υπόψη της τα δικά της στοιχεία, στηριζόμενη σε προσωρινό μερίδιο της αγοράς της τάξεως του 10 % στην αιτιολογική σκέψη 23 της αποφάσεως. Κατ' αυτόν τον τρόπο η Επιτροπή διπλασίασε το μερίδιο της αγοράς των αντιπροσώπων της NAVEG και το όρισε σε 20 % (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 23).

158 Δεύτερον, η TU θεωρεί ότι η αποτίμηση του κύκλου εργασιών των μελών της NAVEG σε 84 εκατομμύρια ευρώ το 1993 είναι υπερβολική και στηρίζεται σε μέθοδο υπολογισμού που δεν είναι διαφανής. Κατ' αρχάς, η TU θεωρεί ότι δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα ο ισχυρισμός της Επιτροπής (προσβαλλόμενη απόφαση, υποσημείωση 20) ότι η εκτίμηση αυτή είναι πιθανώς κατώτερη από την πραγματική. Ακολούθως, ισχυρίζεται ότι, στο μέτρο που τα μέλη της NAVEG είναι απλώς αντιπρόσωποι, ο συνολικός κύκλος εργασιών είναι, σε μεγάλο μέρος, αυτός των κατασκευαστών που αντιπροσωπεύουν. Η TU τελειώνει υποστηρίζοντας ότι οι στατιστικές της NAVEG στις οποίες στηρίχθηκε η Επιτροπή (υποσημείωση 20 της αποφάσεως· παράρτημα 41α του υπομνήματος απαντήσεως) ήταν τόσο αναξιόπιστες ώστε η NAVEG υποχρεώθηκε να σταματήσει να τις συγκεντρώνει μετά το 1994.

159 Τέλος, η TU θεωρεί ότι το οικονομικό βάρος της NAVEG είναι δεκαπέντε φορές μικρότερο από αυτό που υποστηρίζει η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση.

160 Η Επιτροπή απορρίπτει τα επιχειρήματα της TU που, κατά την άποψή της, είναι στην πλειονότητά τους αλυσιτελή. Περαιτέρω, οι ισχυρισμοί της TU αντικρούονται από τη FEG, η οποία εκτιμά σε 10 % το μερίδιο της αγοράς των μελών της NAVEG (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 23), και από την απάντηση της TU στην ανακοίνωση των αιτιάσεων στην οποία αυτό το μερίδιο της αγοράς εκτιμάται σε 7 % (απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, σ. 6). Ομοίως, η αποτίμηση του αριθμού των μελών της NAVEG σε 400 αντλείται άμεσα από την απάντηση της FEG στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (φάκελος F-22-209).

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

161 Προς απάντηση στα επιχειρήματα της FEG, πρέπει να υπομνησθεί ότι με την προσβαλλόμενη απόφαση, οι εκτιμήσεις σχετικά με τη σχέση δυνάμεων μεταξύ της FEG και της NAVEG στηρίζονται μερικώς στο γεγονός ότι τα μέλη της FEG αντιπροσωπεύουν, συνολικά, το 96 % της οικείας αγοράς. Στο μέτρο που οι αιτιάσεις

σχετικά με τον ορισμό της οικείας αγοράς έχουν απορριφθεί, πρέπει να απορριφθούν και οι επικρίσεις της FEG που βάλλουν κατά της εκ μέρους της Επιτροπής εκτιμήσεως της ισχύος που αντιπροσωπεύουν συνολικά στην αγορά τα μέλη της.

162 Επιπλέον, η Επιτροπή κατέληξε, με την αιτιολογική σκέψη 47 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στην έλλειψη ισορροπίας μεταξύ της ισχύος αφενός της FEG και αφετέρου της NAVEG, παραπέμποντας σε ορισμένα έγγραφα. Πρόκειται κατ' αρχάς για την επιστολή που απέστειλε η Hofte, στις 23 Αυγούστου 1991, στην εταιρία Paul Hochköpper & Co., ως προς την οποία η FEG εξηγεί ότι είναι απολύτως λογικό να θεωρεί η Hofte ότι υπάρχει «θεωρητική σχέση» (ideele Verbindung) με τη FEG, καθότι αυτή αντιπροσωπεύει το 96 % των χονδρεμπόρων στις Κάτω Χώρες. Η FEG επιμένει εντούτοις στο γεγονός ότι ούτε αυτή η δήλωση ούτε κανένα άλλο χωρίο της ως άνω επιστολής αποδεικνύει την ύπαρξη παράνομης συμφωνίας μεταξύ της FEG και της NAVEG.

163 Τα επιχειρήματα αυτά δεν είναι πειστικά. Η εν λόγω επιστολή προέρχεται από εταιρία που εκπροσωπείται στο διοικητικό συμβούλιο της NAVEG και αποτελεί, τουλάχιστον, ένδειξη της υπάρξεως προτιμησιακής σχέσεως μεταξύ της FEG και της NAVEG, καθώς και μεταξύ των αντίστοιχων μελών τους. Η σχέση αυτή μπορεί ευλόγως να εξηγηθεί λόγω της ελλείψεως ισορροπίας μεταξύ του οικονομικού βάρους των μελών των δύο αυτών ενώσεων αντιστοίχως και, ειδικότερα, λόγω του γεγονότος ότι τα μέλη της NAVEG εξαρτώνται για τις πωλήσεις τους, κατά 96 %, από τα μέλη της FEG.

164 Όσον αφορά τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG της 9ης Μαΐου 1988, που μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 47 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η FEG υποστηρίζει ότι δεν αποδεικνύει την ύπαρξη παράνομης συμφωνίας. Δέχεται ωστόσο (δικόγραφο της προσφυγής, σημείο 92) ότι το έγγραφο αυτό αποδεικνύει τη σημασία που αποδίδουν τα μέλη της NAVEG στην καλή συνεργασία με τα μέλη της FEG.

165 Η επιχειρηματολογία αυτή δεν είναι πειστική. Προκύπτει σαφώς ότι το χωρίο των πρακτικών της γενικής συνελεύσεως της NAVEG, της 9ης Μαΐου 1988, που παρατίθεται στην αιτιολογική σκέψη 47 της προσβαλλομένης αποφάσεως, κάνει λόγο για την «πολύ μεγάλη σημασία» που αποδίδουν τα μέλη της NAVEG στην «ορθή

συνεργασία» με τη FEG, σημασία που δικαιολογείται από το γεγονός ότι «το μεγαλύτερο μέρος του κύκλου εργασιών των αντιπροσώπων μελών δημιουργείται με μέλη της FEG». Η δήλωση αυτή συνιστά αποδεικτικό στοιχείο για την ύπαρξη στενών δεσμών μεταξύ των δύο ενώσεων και απεικονίζει την οικονομική εξάρτηση των μελών της NAVEG από τους χονδρεμπόρους μέλη της FEG.

Σύναψη της συμφωνίας κυρίων

— Επιχειρήματα των διαδίκων

166 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τον ισχυρισμό που περιέχεται στις αιτιολογικές σκέψεις 39 έως 43 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι η FEG και η NAVEG συνέχισαν να εφαρμόζουν τη συμφωνία AGC μετά το 1957. Επισημαίνουν ότι η Επιτροπή ανέφερε ως μοναδικό αποδεικτικό στοιχείο το υπόμνημα του Υπουργείου Οικονομικών Υποθέσεων της 23ης Φεβρουαρίου 1959. Το έγγραφο αυτό ουδόλως αποδεικνύει τη διατήρηση σε ισχύ της συμφωνίας AGC μέχρι το τέλος της περιόδου κατά την οποία σημειώθηκε η παράβαση. Επιπλέον, η FEG τονίζει ότι, κατόπιν του εν λόγω υπομνήματος, οι ολλανδικές αρχές δεν εντόπισαν κανένα αποδεικτικό στοιχείο παράνομης συμφωνίας μεταξύ της FEG και της NAVEG. Η FEG ισχυρίζεται ότι ενήργησε πάντοτε σύμφωνα με το ολλανδικό δίκαιο.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

167 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή παραπέμπει στο υπόμνημα του Υπουργείου Οικονομικών Υποθέσεων της 23ης Φεβρουαρίου 1959 (προσβαλλόμενη απόφαση, υποσημείωση αριθ. 42, αιτιολογική σκέψη 41) προκειμένου να περιγράψει τις συνθήκες συνάψεως της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής

εμπορίας. Όσον αφορά την αποδεικτική αξία του εγγράφου αυτού, αληθεύει ότι, με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή αναφέρεται σε μια πρακτική, βάσει της οποίας τα μέρη της συμφωνίας AGC εξακολούθησαν να εφαρμόζουν τη συμφωνία αυτή μετά το 1957, με ορισμένες τροποποιήσεις, καθότι η «Agenten-Grossiers-Contact» που διαδέχθηκε τη συμφωνία AGC προβλέπει πλέον μονομερή μόνο δέσμευση εκ μέρους των αντιπροσώπων (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 41 έως 43).

168 Εντούτοις, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, με την αιτιολογική σκέψη 145 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι η παράβαση που αφορά τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας διήρκεσε από τις 11 Μαρτίου 1986 έως τις 25 Φεβρουαρίου 1994. Από το χωρίο της προσβαλλομένης αποφάσεως που περιλαμβάνει με τη νομική εκτίμηση προκύπτει ότι η Επιτροπή οριοθέτησε το χρονικό αυτό διάστημα βάσει εγγράφων που συντάχθηκαν μεταξύ της 28ης Απριλίου 1986 και της 25ης Φεβρουαρίου 1994. Με την αιτιολογική σκέψη 103 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή διευκρίνισε ότι αυτή η νομική εκτίμηση στηριζόταν στα «πραγματικά περιστατικά που περιγράφονται στις αιτιολογικές σκέψεις 44 έως 52». Επομένως, τα στοιχεία σχετικά με τη συμφωνία AGC που υπενθυμίζονται στις αιτιολογικές σκέψεις 41 έως 43 της προσβαλλομένης αποφάσεως χρησιμεύουν μόνο για να απεικονίσουν το ιστορικό της συνάψεως συμφωνιών ή της καθιερώσεως πρακτικών που οδήγησαν στην προσβαλλόμενη απόφαση, όπως εκτέθηκε στο σημείο 45 ανωτέρω. Συνεπώς, τα επιχειρήματα των προσφευγουσών αναφέρονται σε χρονικό διάστημα προγενέστερο της περιόδου κατά την οποία, σύμφωνα με την προσβαλλόμενη απόφαση, σημειώθηκε η παράβαση, για την οποία ως χρονικό σημείο ενάρξεως ορίστηκε το 1986. Ως εκ τούτου, μολονότι τα επιχειρήματα αυτά είναι βάσιμα, όσον αφορά την περίοδο μεταξύ 1957 και 1986, δεν είναι ικανά να θέσουν υπό αμφισβήτηση τις εκτιμήσεις της Επιτροπής ως προς την ύπαρξη παράνομης συμφωνίας μεταξύ 1986 και 1994. Επομένως, τα επιχειρήματα αυτά πρέπει να απορριφθούν.

Συναντήσεις μεταξύ FEG και NAVEG

169 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την αποδεικτική αξία των εγγράφων που μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 46 της προσβαλλομένης αποφάσεως, σχετικά με τις συναντήσεις μεταξύ της FEG και της NAVEG στις 11 Μαρτίου 1986 και στις 28 Φεβρουαρίου 1989.

Συνάντηση της 11ης Μαρτίου 1986

— Επιχειρήματα των διαδίκων

170 Η TU δεν ανέπτυξε ειδικά επιχειρήματα ως προς την αποδεικτική ισχύ των πρακτικών της γενικής συνελεύσεως της NAVEG που πραγματοποιήθηκε στις 28 Απριλίου 1986.

171 Πρώτον, η FEG αμφισβητεί τη διεξαγωγή της συναντήσεως της 11ης Μαρτίου 1986, για τον λόγο ότι δεν μπορεί να βρει καμία έγγραφη σχετική ένδειξη. Δεύτερον, η FEG θεωρεί ότι τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της 28ης Απριλίου 1986 δεν μπορούν να της αντιταχθούν ως αποδεικτικά στοιχεία, για τον λόγο ότι τα συνέταξε η NAVEG. Τρίτον, η FEG προσθέτει ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να στηριχθεί σε μία και μόνο συνάντηση για να αποδείξει την ύπαρξη συμφωνίας με τη NAVEG.

172 Η Επιτροπή απορρίπτει τα επιχειρήματα αυτά και ισχυρίζεται ότι τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG, της 28ης Απριλίου 1986, αποδεικνύουν την ύπαρξη συμφωνίας μεταξύ της FEG και της NAVEG, βάσει της οποίας τα μέλη της τελευταίας όφειλαν να μην εφοδιάζουν με εξαρτήματα επιχειρήσεις που δεν ήταν μέλη της FEG.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

173 Όσον αφορά το πρώτο επιχείρημα της FEG, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το γεγονός ότι η τελευταία δεν διατήρησε έγγραφα σχετικά με τη συνεδρίαση της 11ης Μαρτίου 1986 ουδόλως επιτρέπει να αμφισβητηθεί η διεξαγωγή της συναντήσεως αυτής, η οποία βεβαιώνεται από τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986, η γνησιότητα των οποίων δεν αμφισβητείται.

174 Δεύτερον, όσον αφορά τον ισχυρισμό ότι το έγγραφο αυτό δεν μπορεί να τους αντιταχθεί, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η ιδιότητα του αποδέκτη ενός επιβαρυντι-

κού εγγράφου δεν μπορεί να καθορίσει την αποδεικτική του αξία. Συγκεκριμένα, εναπόκειται στην Επιτροπή να αξιολογήσει την αποδεικτική αξία των εγγράφων που σκοπεύει να χρησιμοποιήσει ως αποδεικτικά στοιχεία, ανάλογα με το περιεχόμενο και τον χαρακτήρα τους, υπό τον έλεγχο του Πρωτοδικείου. Εν προκειμένω, η Επιτροπή επικαλέστηκε τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG, της 28ης Απριλίου 1986, ως απόδειξη της συναντήσεως της 11ης Μαρτίου 1986 μεταξύ της FEG και της NAVEG. Το έγγραφο αυτό είναι σύγχρονο της συναντήσεως της οποίας επιδιώκει να αποδείξει το υποστατό και το περιεχόμενο. Περιέχει τα ακόλουθα χωρία:

«Πρακτικά των συζητήσεων μεταξύ των διοικητικών συμβουλίων της FEG και της NAVEG

Μια χαλαρή συνάντηση πραγματοποιήθηκε την Τρίτη 11 Μαρτίου 1986 στο Euromotel, Oude Haagseweg, στο Άμστερνταμ. Παρόντες ήταν: για το διοικητικό συμβούλιο της FEG οι: Schuurman, Brinkman, Coppoolse, van der Meer, Goedhart, Schiefelbusch, Vos και van Diessen. Για το διοικητικό συμβούλιο της NAVEG οι: Gunneman, Amesz, Hofte και Onstee.

Ο Schuurman (FEG) ισχυρίζεται ότι σημειώνει επιτυχία η συνεργασία με τις επιτροπές προϊόντων (τα ονόματα είναι γνωστά στο διοικητικό συμβούλιο της NAVEG).

Στο πλαίσιο των συμφωνιών μεταξύ των δύο ενώσεων, δεν είναι επιθυμητός ο εφοδιασμός των εταιριών Nedeximpo, Dego, van der Meerakker και Hagro.

Επιθυμούμε εντόνως να μάθουμε ποια μέλη της FEG διαχειρίζονται συμβατικά υλικά από την εταιρία Heinrich Kopp, οπότε και θα λάβουμε ανάλογα μέτρα.

Η FEG εξακολουθεί να ενδιαφέρεται ιδιαιτέρως για τη συνεργασία με τη NAVEG και ελπίζει ότι η συνεργασία αυτή θα συνεχιστεί στο πλαίσιο ανοικτής σχέσεως.

Ο Gunneman (NAVEG) εγείρει τα ακόλουθα ζητήματα:

— Ανακοίνωση σχετικά με την πολιτική προσχωρήσεως νέων μελών στη FEG κατόπιν της προσχωρήσεως των εταιριών Timmermans και Gro-Ham.

— Περιγραφή των πωλήσεων κατ' αντιπροσώπευση και των αποκλειστικών πωλήσεων από και μέσω της FEG.

— Παραδόσεις συμβατικού υλικού σε επιχειρήσεις που δεν είναι μέλη της FEG, ήτοι στην Olpa-Ardomy και τη Jan de Vries.

Οι Timmermans και Gro-Ham είναι μέλη για τις συσκευές· η FEG ζητεί να μην προσφερθεί και να μην πουληθεί κανένα υλικό εγκαταστάσεως.

Η FEG θα αποστείλει τους καταλόγους των χονδρεμπόρων για συσκευές και υλικά εγκαταστάσεως (δεν έχουν ληφθεί ακόμη).

Η FEG θα αποστείλει τον κατάλογο των αποκλειστικών πωλήσεων των χονδρεμπόρων και τον κατάλογο των παραδόσεων από μέλη της FEG σε επιχειρήσεις που δεν είναι μέλη της FEG (δεν έχει ληφθεί μέχρι σήμερα).

Η σχέση μεταξύ της FEG και της NAVEG ως προς το εξωτερικό (Γερμανία-Αγγλία) πρέπει να θεωρηθεί ικανοποιητική.»

175 Στο στάδιο αυτό επιβάλλεται το συμπέρασμα, βάσει του ως άνω εγγράφου θεωρουμένου στο πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, ότι ορισμένα μέλη των διοικητικών συμβουλίων της FEG και της NAVEG συναντήθηκαν στις 11 Μαρτίου 1986 και έθιξαν «στο πλαίσιο των συμφωνιών τους» το ζήτημα του εφοδιασμού από τα μέλη της NAVEG εταιριών που δεν ανήκουν στη FEG (Nedeximpo, Dego, van der Meerakker, Hagro, Olpa-Ardomy και Jan de Vries). Τα στοιχεία αυτά αποτελούν γραπτές ενδείξεις της υπάρξεως «συμφωνιών» και της διεξαγωγής συναντήσεων μεταξύ των δύο ενώσεων από τις 11 Μαρτίου 1986, ενδείξεις τις οποίες έλαβε υπόψη του το Πρωτοδικείο στο τελικό συμπέρασμά του επί της συμφωνίας κυρίων στην σκέψη 210 κατωτέρω.

Συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989

— Επιχειρήματα των διαδίκων

176 Η FEG αμφισβητεί την ερμηνεία και την αποδεικτική ισχύ των πρακτικών της συναντήσεως της 28ης Φεβρουαρίου 1989, τα οποία συνέταξε η NAVEG, στα οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή για να κρίνει ότι η NAVEG συνιστούσε στα μέλη της να μην εφοδιάζουν χονδρεμπόρους που δεν ανήκαν στη FEG. Μεταγενέστερα, κατά τη γενική της συνέλευση της 24ης Απριλίου 1989, η NAVEG περιορίστηκε να ενημερώσει τα μέλη της για τη συνάντηση αυτή, χωρίς να έχει εκδοθεί καμία σύσταση ή απόφαση.

177 Η TU ισχυρίζεται, πρώτον, ότι δεν ήταν παρούσα ή δεν εκπροσωπούνταν κατά τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989. Συγκεκριμένα, ο υπάλληλός της, ο οποίος συμμετείχε την εποχή εκείνη στο διοικητικό συμβούλιο της FEG, ο Coppoolse, δεν μπόρεσε, όπως υποστηρίζει, να παραστεί. Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή δεν μπορούσε να συναγάγει από τη συνάντηση αυτή τη συμμετοχή της TU σε παράβαση. Δεύτερον, η TU υποστηρίζει ότι οι αποδείξεις περί της πραγματοποιήσεως της συναντήσεως αυτής δεν μπορούν να της αντιταχθούν. Πρόκειται για τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG, της 24ης Απριλίου 1989, και ενός εσωτερικού σημειώματος της NAVEG που περιέγραφε τη συνάντηση αυτή (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 46). Ισχυρίζεται ότι δεν κατείχε τα έγγραφα αυτά που προορίζονταν για τα μέλη της NAVEG. Περαιτέρω, διαψεύδει ότι ενημερώθηκε για το περιεχόμενο της συναντήσεως της 28ης Φεβρουαρίου 1989 από τη FEG, σε αντίθεση προς ό,τι υποστήριξε η Επιτροπή με την αιτιολογική σκέψη 46 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

178 Τέλος, οι προσφεύγουσες επικαλούνται την απουσία οποιασδήποτε μνείας της συναντήσεως της 28ης Φεβρουαρίου 1989 μεταξύ της FEG και της NAVEG στα πρακτικά της συνελεύσεως του γενικού συμβουλίου της FEG στις 11 Απριλίου 1989. Συγκεκριμένα, η FEG και η TU ισχυρίζονται ότι το έγγραφο αυτό δεν περιέχει καμία ένδειξη σχετική με συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας που να αναφέρθηκε κατά τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989. Εκτιμούν ότι το στοιχείο αυτό τείνει να αποδυναμώσει την ύπαρξη συμφωνίας κυρίων.

179 Η Επιτροπή απορρίπτει τα επιχειρήματα αυτά και, κατ' ουσίαν, παραπέμπει στο κείμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά τις συνέπειες που πρέπει να αντληθούν από τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

180 Στο στάδιο αυτό, η ανάλυση πρέπει να περιοριστεί στις αποδείξεις περί του υποστατού της προβαλλομένης παραβάσεως. Το επιχείρημα ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να επικαλεστεί έναντι της TU τις συνομιλίες της κατά τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989, για τον λόγο ότι η TU δεν εκπροσωπούνταν σ' αυτή, θα εξεταστεί μαζί με τα επιχειρήματα που αφορούν τους λόγους καταλογισμού των παραβάσεων. Κατά τα λοιπά, η απουσία εκπροσώπου της TU στη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989 δεν αρκεί, αφ' εαυτής, για να αμφισβητηθεί η αξία των αποδεικτικών στοιχείων που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή όσον αφορά το αν πραγματοποιήθηκε η συνάντηση αυτή και τη φύση των σχετικών συνομιλίων.

181 Ακολούθως, πρέπει να απορριφθεί ο ισχυρισμός της TU ότι τα πρακτικά της συναντήσεως της 28ης Φεβρουαρίου 1989, τα οποία συνέταξε η NAVEG, και τα πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG, της 24ης Απριλίου 1989, δεν μπορούν να της αντιταχθούν για τον λόγο ότι δεν τα έλαβε. Συγκεκριμένα, όπως προεκτέθηκε, η ιδιότητα του αποδέκτη των εν λόγω εγγράφων δεν μπορεί να επηρεάσει την αποδεικτική τους ισχύ, την οποία η Επιτροπή οφείλει να εκτιμήσει ανάλογα με την αξία τους και το περιεχόμενό τους, υπό τον έλεγχο του Πρωτοδικείου. Σύμφωνα με τους γενικούς κανόνες που ισχύουν σε θέματα αποδείξεως, πρέπει

αντιθέτως να δοθεί μεγάλη σημασία στο γεγονός ότι τα εν λόγω έγγραφα συντάχθηκαν σε άμεση σχέση με τα γεγονότα.

182 Ομοίως, η απουσία οποιασδήποτε μνείας σχετικής με τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989 στα πρακτικά της συνελεύσεως του διοικητικού συμβουλίου της FEG της 11ης Απριλίου 1989 ούτε αποδυναμώνει ούτε επιβεβαιώνει την αποδεικτική ισχύ των στοιχείων που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή ως προς τις συζητήσεις μεταξύ της FEG και της NAVEG κατά τη διάρκεια της συναντήσεως αυτής. Συνεπώς, το σχετικό επιχείρημα των προσφευγουσών πρέπει να απορριφθεί.

183 Κατά τα λοιπά, μόνον η FEG αμφισβήτησε το βάσιμο των εκτιμήσεων της Επιτροπής ως προς την αξία και το περιεχόμενο των πρακτικών της συναντήσεως της 28ης Φεβρουαρίου 1989, τα οποία συνέταξε η NAVEG, και των πρακτικών της γενικής συνελεύσεως της ενώσεως αυτής της 24ης Απριλίου 1989. Συγκεκριμένα, θεωρεί ότι τα έγγραφα αυτά δεν αποδεικνύουν την ύπαρξη συμφωνίας. Περαιτέρω, τα έγγραφα αυτά παρουσιάζουν αποκλίσεις μεταξύ τους· ουδόλως μπορεί να θεωρηθεί ότι η NAVEG ή η FEG έδωσαν οδηγίες στα μέλη τους.

184 Τα επιχειρήματα αυτά δεν μπορούν να ευδοκιμήσουν. Συγκεκριμένα, από τα πρακτικά που συνέταξε η NAVEG για τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989 προκύπτει ρητά ότι ένα μέλος της FEG ζήτησε από τους αντιπροσώπους της NAVEG διευκρινίσεις σχετικά με την τύχη που επιφύλασσε η ένωση αυτή στους χονδρεμπόρους που αποσύρονταν από τη FEG. Η NAVEG έκρινε ότι, σε μια τέτοια περίπτωση, «η σύσταση θα ήταν διακοπή του εφοδιασμού». Οι συζητήσεις αυτές επιβεβαιώνονται επίσης από τα πρακτικά της συναντήσεως της 28ης Φεβρουαρίου 1989 τα οποία συνέταξε η FEG (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 46, έγγραφο που παρατίθεται στην υποσημείωση 48, παράρτημα 17 του δικογράφου της προσφυγής), όπου περιέχεται το ακόλουθο χωρίο:

«Ο κ. Schiefelbusch ερωτά πώς αντιμετωπίζει η NAVEG τους χονδρεμπόρους που αποχώρησαν από τη FEG. Η NAVEG μπορεί να συστήσει στα μέλη της να μην εφοδιάζουν πλέον τους χονδρεμπόρους που αποχώρησαν.»

185 Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι, στα πρακτικά της γενικής της συνελεύσεως της 24ης Απριλίου 1989, η NAVEG εξέφρασε τη θέση της σχετικά με το ζήτημα του εφοδιασμού των χονδρεμπόρων που αποχωρούν από τη FEG, αναφέροντας ότι τα μέλη της NAVEG δεν είναι υποχρεωμένα να εφοδιάζουν τα μέλη της FEG, αλλά ότι «ο εφοδιασμός βασίζεται σε συμφωνία κυρίων, εφόσον είναι αντιληπτό ότι ο εφοδιασμός εταιριών που δεν είναι μέλη της FEG μπορεί να αποτελεί κώλυμα» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 46).

186 Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, βάσει των ως άνω ενδείξεων, μπορεί να θεωρηθεί αποδεδειγμένο το γεγονός ότι, κατά τη συνάντησή τους της 28ης Φεβρουαρίου 1989, η FEG και η NAVEG συμφώνησαν ως προς τον τρόπο με τον οποίο τα μέλη της NAVEG έπρεπε να αντιμετωπίσουν τους χονδρεμπόρους που επρόκειτο να αποχωρήσουν από τη FEG, καθότι η NAVEG αναφέρθηκε μεταγενέστερα συναφώς στην ύπαρξη συμφωνίας κυρίων μεταξύ των δύο ενώσεων. Βάσει του συνόλου των στοιχείων αυτών, πρέπει να απορριφθούν τα επιχειρήματα με τα οποία οι προσφεύγουσες προσπάθησαν να αντιταχθούν στην αποδεικτική αξία των γραπτών ενδείξεων σχετικά με τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989.

Εκτέλεση της συμφωνίας κυρίων

— Επιχειρήματα των διαδίκων

187 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τα στοιχεία που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή στις αιτιολογικές σκέψεις 48 έως 53 της προσβαλλομένης αποφάσεως ως παραδείγματα εκτελέσεως της συμφωνίας κυρίων.

188 Πρώτον, αμφισβητούν τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι η FEG διαβίβαζε στη NAVEG ενημερωμένους καταλόγους των μελών της για να διευκολύνει την εφαρ-

μογή της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας. Κατά τις προσφεύγουσες, οι εν λόγω ανταλλαγές πληροφοριακών στοιχείων μεταξύ της FEG και της NAVEG δεν εντάσσονταν στο πλαίσιο συμφωνίας κυρίων, αλλά αποτελούσαν τμήμα των νόμιμων πρωτοβουλιών που λαμβάνονται στον κλάδο της δραστηριότητάς τους. Υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παρέλειψε να λάβει υπόψη της τα πρακτικά της συναντήσεως μεταξύ της FEG και της NAVEG της 25ης Οκτωβρίου 1991, τα οποία συνέταξε η FEG (υποσημείωση 53 στην αιτιολογική σκέψη 48 της προσβαλλομένης αποφάσεως, παράρτημα 44 στο υπόμνημα απαντήσεως της TU και παράρτημα 23 του υπομνήματος απαντήσεως της FEG), στα οποία περιλαμβάνεται το ακόλουθο χωρίο που αποδεικνύει την ύπαρξη συμφωνίας κυρίων:

«Εδώ και λίγο καιρό η FEG έχει, εκτός από τα τακτικά της μέλη, και συνεργαζόμενα μέλη. Η NAVEG δεν ενημερώθηκε επισήμως, για τον λόγο ότι τα μέλη της NAVEG είναι ελεύθερα να συνεργαστούν επαγγελματικά και με μη μέλη της FEG.»

189 Περαιτέρω, η FEG τονίζει ότι η Επιτροπή εντόπισε πέντε μόνον περιπτώσεις συναντήσεων των δύο ενώσεων μεταξύ 1987 και 1992. Ισχυρίζεται ότι οι συναντήσεις αυτές δεν είχαν μεγάλο ενδιαφέρον για τη FEG και ότι είναι, εν πάση περιπτώσει, ανεπαρκείς για να αποδειχθεί η ύπαρξη συμφωνίας κυρίων.

190 Δεύτερον, η TU (δικόγραφο της προσφυγής, σημείο 112) αμφισβητεί ότι η NAVEG συνέστησε στα μέλη της να μην εφοδιάζουν χονδρεμπόρους που δεν ανήκαν πλέον στη FEG. Επικαλείται το ακόλουθο χωρίο μιας επιστολής της Spaanderman Licht προς τη NAVEG της 14ης Αυγούστου 1991 (παράρτημα 6 του υπομνήματος απαντήσεως της TU στην ανακοίνωση αιτιάσεων, παράρτημα 25 του δικογράφου της προσφυγής της TU). Στην επιστολή αυτή, η Spaanderman Licht, μέλος της NAVEG, ανέφερε τα εξής:

«[...] η εταιρία μας ουδέποτε αποφάσισε, λόγω της ιδιότητάς της ως μέλους της NAVEG, να μην εφοδιάζει τη CEF. Αγνοούμε την ύπαρξη παρόμοιας συστάσεως στο πλαίσιο της NAVEG.»

191 Τρίτον, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την άποψη που διατυπώνεται στην αιτιολογική σκέψη 50 της προσβαλλομένης αποφάσεως ότι τα μέλη της NAVEG αρνήθηκαν στην πράξη να εφοδιάσουν χονδρεμπόρους που δεν ήταν μέλη της FEG. Αναφέρονται στις απαντήσεις των 20 προμηθευτών προς τις ερωτήσεις της Επιτροπής για να αποδείξουν ότι η άρνησή τους να συνεργαστούν με τη CEF δεν πηγάζει από συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας. Η TU επικαλείται επίσης τις επιστολές της ABB και της Spaanderman Licht, της 2ας Απριλίου και της 22ας Μαΐου 1991 αντιστοίχως, με τις οποίες οι προμηθευτές αυτοί επισήμαναν στη CEF ότι δεν σκόπευαν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες της για τον λόγο ότι το δίκτυο διανομής περιελάμβανε ήδη επαρκή αριθμό σημείων πώλησης (δικόγραφο της προσφυγής, σημείο 139, και έγγραφα που παρατίθενται στο παράρτημα 31 του δικογράφου).

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

192 Πρώτον, δεν αμφισβητείται ότι η FEG και η NAVEG είχαν τακτικές επαφές, καθότι η έρευνα της Επιτροπής κατέδειξε τη διεξαγωγή πέντε συναντήσεων των ενώσεων αυτών μεταξύ 1987 και 1992 (στις 3 Νοεμβρίου 1987, στις 28 Φεβρουαρίου 1989, στις 5 Δεκεμβρίου 1990, στις 17 Σεπτεμβρίου 1991 και στις 25 Οκτωβρίου 1991).

193 Δεύτερον, όσον αφορά ειδικότερα το πλαίσιο της συναντήσεως της 25ης Οκτωβρίου 1991, δεν αμφισβητείται ότι αυτή πραγματοποιήθηκε αφότου διάφορα μέλη της FEG εξεδήλωσαν την επιθυμία να αποχωρήσουν από την ένωση αυτή. Αντιδρώντας στο γεγονός αυτό, η FEG εξέτασε το ενδεχόμενο να τροποποιήσει τους εσωτερικούς της κανόνες, προβλέποντας τη δημιουργία νέας κατηγορίας μελών, «τα συνεργαζόμενα μέλη». Κατά τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989, η NAVEG ζήτησε διευκρινίσεις σχετικά με τις συνέπειες μιας τέτοιας εξελίξεως για την εφαρμογή της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας. Όταν ερωτήθηκε εκ νέου επ' αυτού από τη NAVEG, κατά τη συνάντηση της 25ης Οκτωβρίου 1991, ο εκπρόσωπος της FEG δήλωσε ότι η εξέλιξη της συνθέσεως της ενώσεως αυτής «δεν θα [είχε] συνέπειες για τη NAVEG, γεγονός που σημαίνει ότι οι υπάρχουσες επαφές [θα] εξακολουθού[σα]ν να ισχύουν χωρίς μεταβολές». Τα πρακτικά της συναντήσεως της 25ης Οκτωβρίου 1991 που συνέταξε η NAVEG (έγγραφο αριθ. 1379β της δικογραφίας, μνημονευόμενο στην υποσημείωση 53 της προσβαλλομένης αποφάσεως) αναφέρουν ότι η FEG κοινοποίησε τη χρονική εκείνη στιγμή στη NAVEG το όνομα εκείνων από τα μέλη της που είχαν εκδηλώσει την επιθυμία να καταστούν συνεργαζόμενα μέλη.

194 Επομένως, τα επιχειρήματα των προσφευγουσών δεν αποδυναμώνουν την ερμηνεία στην οποία κατέληξε η Επιτροπή στην αιτιολογική σκέψη 48 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στηριζόμενη στα πρακτικά της FEG και της NAVEG για τη συνάντηση της 25ης Οκτωβρίου 1991, κατά την οποία η FEG ανακοίνωσε στη NAVEG τα ονόματα των χονδρεμπόρων που δεν ήταν πλέον μέλη της ενώσεως.

195 Επιπλέον, οι εν λόγω ενδείξεις για τη διαβίβαση από τη FEG στη NAVEG των ονομάτων των επιχειρήσεων που ήταν μέλη της ενισχύονται επίσης από τα έγγραφα σχετικά με τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989, που εξετάστηκαν προηγουμένως στο πλαίσιο του παρόντος λόγου ακυρώσεως, και ειδικότερα από τα πρακτικά που συνέταξε η FEG, τα οποία μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 49 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

196 Τρίτον, σκοπός της επιστολής της Spaanderman Licht, της 14ης Αυγούστου 1991, είναι να αποδείξει ότι η άρνηση της εν λόγω επιχειρήσεως μέλους της NAVEG να εφοδιάσει τη CEF δεν συνδέεται με την ύπαρξη συμφωνίας κυρίων μεταξύ της FEG και της NAVEG. Εντούτοις, πρέπει να σταθμιστεί το περιεχόμενο της επιστολής αυτής με το πλαίσιο στο οποίο συντάχθηκε. Συγκεκριμένα, πρέπει να σημειωθεί, πρώτον, ότι η επιστολή αυτή απευθύνθηκε στη NAVEG ως απάντηση σε ερώτηση που είχε θέσει η τελευταία δύο ημέρες νωρίτερα. Επομένως, η NAVEG πήρε την πρωτοβουλία να υποβάλει στη Spaanderman Licht ερωτήσεις σχετικά με τους λόγους που οδήγησαν την τελευταία να μην εφοδιάσει τη CEF. Δεύτερον, αυτή η ανταλλαγή αλληλογραφίας συνέβη μετά την έναρξη της διοικητικής διαδικασίας και ενώ εξακολουθούσε η έρευνα της Επιτροπής. Συγκεκριμένα, είναι μεταγενέστερη των αιτήσεων παροχής πληροφοριακών στοιχείων που απηύθυνε η Επιτροπή στη FEG και στην TU, στις 25 Ιουλίου 1991, και λόγω αυτού, δεν είναι πειστική.

197 Τέταρτον, όσον αφορά το ζήτημα αν η άρνηση πολλών προμηθευτών να εφοδιάσουν τη CEF οφειλόταν στην ύπαρξη συμφωνίας κυρίων ή σε νόμιμους εμπορικούς

λόγους, πρέπει κατ' αρχάς να σημειωθεί ότι, σε επιστολή της 27ης Σεπτεμβρίου 1989, η NAVEG απευθύνθηκε στη FEG ως εξής:

«Ορισμένα μέλη της NAVEG ζήτησαν από τη διεύθυνση τη γνώμη της ως προς ενδεχόμενο εφοδιασμό της [CEF]. Διάφοροι αλλοδαποί κατασκευαστές, οι οποίοι εκπροσωπούνται από τα μέλη μας, εφοδιάζουν την οργάνωση αυτή σε άλλες χώρες και επιθυμούν να το πράξουν και στις Κάτω Χώρες. Εντούτοις, για όσο χρονικό διάστημα η CEF δεν γίνεται δεκτή στη FEG, η διεύθυνση συστήνει ασφαλώς στα μέλη της να μην προβαίνουν στον εφοδιασμό της. Στο παρελθόν, διάφορα μέλη συμπεριφέρθηκαν σύμφωνα με παρόμοια γνωμοδότηση όσον αφορά τη Nedeximpo και, δεδομένου ότι η Nedeximpo έχει σήμερα την ιδιότητα μέλους της FEG, αντιμετώπισαν πρόβλημα, ήτοι ότι δεν γίνονται πλέον δεκτοί ως προμηθευτές. Στην περίπτωση της [CEF], επιθυμούμε να αποφύγουμε την επανάληψη της ίδιας καταστάσεως και πρέπει να ενεργήσουμε ταχέως προς τούτο. Σας ζητούμε να μας γνωστοποιήσετε το συντομότερο δυνατό σε ποιο στάδιο διαπραγματεύσεων βρίσκονται η FEG και η [CEF]. Θεωρούμε αναγκαίο να ενημερωθούν τα μέλη μας για την άποψή σας εντός δύο εβδομάδων, οπότε σας παρακαλούμε να ενεργήσετε εγκαίρως.»

198 Ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι η επιστολή αυτή αποτελούσε ευλογοφανή ένδειξη ανταλλαγής πληροφοριακών στοιχείων μεταξύ της FEG και της NAVEG «με σκοπό την αποφυγή του εφοδιασμού εταιριών που δεν είναι μέλη της FEG κατά τη συμφωνία κυρίων» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 49).

199 Πέμπτον, όσον αφορά τις δηλώσεις των είκοσι περίπου προμηθευτών, τις οποίες επικαλούνται οι προσφεύγουσες, φαίνεται ότι μόνον τρεις από αυτούς είναι μέλη της NAVEG: οι Hofte, Technische Handelsmaatschappij Regoort BV και Hateha. Συνεπώς, οι επιστολές των άλλων επιχειρήσεων δεν ασκούν επιρροή ως προς την εξέταση των αποδείξεων για την ύπαρξη συμφωνίας μεταξύ της FEG και της NAVEG.

200 Όσον αφορά τη Hofte, οι προσφεύγουσες επικαλούνται το ακόλουθο χωρίο από τις απαντήσεις τους στην Επιτροπή (28 Ιουνίου 1993 και 30 Μαΐου 1997, βλ. τη δικογραφία, έγγραφο 1614.20, 2c, παράρτημα 1 και παράρτημα 20 του δικογράφου της προσφυγής της TU):

«Απαντώντας στο ερώτημά σας σχετικά με το αν λαμβάνουμε υπόψη το αν ένας αγοραστής είναι ή δεν είναι μέλος της FEG, σας βεβαιώνουμε ότι αυτό δεν αποτελεί κριτήριο για μας».

201 Πρόκειται για απάντηση σε διαδικασία έρευνας της Επιτροπής. Επιπλέον, η απάντηση αυτή πρέπει να σταθμιστεί με την επιστολή που απηύθυνε η Hofte, στις 23 Αυγούστου 1991, στον κατασκευαστή Paul Hochköpper, λίγο αφότου υποβλήθηκε σε εξέταση από την Επιτροπή. Αποσπάσματα της επιστολής αυτής περιλαμβάνονται στις αιτιολογικές σκέψεις 47 και 52 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Ειδικότερα, η Επιτροπή ανέφερε στην αιτιολογική σκέψη 52 της προσβαλλομένης αποφάσεως τα εξής:

«Το ακόλουθο απόσπασμα από την [προαναφερθείσα] επιστολή του μέλους της NAVEG Hofte προς την εταιρεία Paul Hochköpper & Co. είναι επεξηγηματικό εν προκειμένω. Όσον αφορά την καταγγελία που υπέβαλε η CEF στην Επιτροπή, η Hofte παρατηρεί ότι: "Επιπλέον, έχει ασφαλώς αποστείλει έγγραφα, συμπεριλαμβανομένων, δυστυχώς, ορισμένων αντιπροσώπων της NAVEG που ενήργησαν απερίσκεπτα, τα οποία αναφέρουν ότι η εταιρία δεν μπορεί να εφοδιάζεται επειδή δεν είναι μέλος της FEG" [...]»

202 Όσον αφορά τη Hateha, η TU επικαλείται την ακόλουθη δήλωση (δικόγραφο της προσφυγής, σημείο 84):

«Η επιλογή των αγοραστών μας καθορίζεται μεταξύ άλλων από εμπορικές εκτιμήσεις σχετικές με τη λειτουργία και τον τόπο εγκαταστάσεως της επιχειρήσεως, καθώς και την κάλυψη της αγοράς, εκτός από τις απαιτήσεις σε θέματα αξιοπιστίας.

[...]

Κατ' αρχήν ουδόλως λαμβάνουμε υπόψη το ζήτημα αν ένας αγοραστής είναι ή δεν είναι μέλος της FEG. Τα κύρια κριτήρια είναι τα προαναφερθέντα, μεταξύ των οποίων η αξιοπιστία παίζει σημαντικό ρόλο. Δεδομένου ότι η FEG θέτει προϋποθέσεις ως προς την οικονομική κατάσταση των χονδρεμπόρων που είναι μέλη της, η ιδιότητα μιας επιχειρήσεως ως μέλους της FEG παρέχει ορισμένα εχέγγυα όσον αφορά την αξιοπιστία της οικείας επιχειρήσεως. Υπ' αυτήν την έννοια, το ζήτημα αν μια επιχείρηση είναι ή δεν είναι μέλος της FEG έχει περιορισμένη σημασία.»

203 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι πρόκειται για τη δήλωση την οποία η Επιτροπή, κατά τρόπο επαρκώς πειστικό και τεκμηριωμένο, έκρινε αλυσιτελή με την αιτιολογική σκέψη 50 της προσβαλλομένης αποφάσεως που αναπαράχθηκε ανωτέρω στη σκέψη 139. Παραμένει το γεγονός ότι η Hateha ρητά ανέφερε σε δύο επιχειρήσεις, τη Frige και τη CEF, ότι δεν τις εφοδίαζε για τον λόγο ότι δεν ανήκαν στη FEG (βλ. επιστολές της Hateha προς τη CEF της 24ης Μαΐου 1989 και προς τη Frige της 12ης Μαρτίου 1981, προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 50 και υποσημειώσεις 57 και 58), μολονότι η TU αντιτάσσει (υπόμνημα απαντήσεως, σημείο 158) ότι επρόκειτο για μια «εύκολη δικαιολογία για να απαλλαγεί από τη CEF».

204 Τέλος, όσον αφορά τον προμηθευτή Technische Handelsmaatschappij Regoort BV, η FEG επικαλείται την απάντηση που απηύθυνε η επιχείρηση αυτή στην Επιτροπή, στις 28 Μαΐου 1997. Στην απάντηση αυτή, ο εν λόγω προμηθευτής ανέφερε ότι δεν ελάμβανε υπόψη το αν οι πελάτες του ήταν μέλη της FEG και διευκρίνιζε συναφώς ότι 1 214 από τους 1 257 πελάτες του δεν ανήκαν στην οργάνωση αυτή.

205 Η Επιτροπή τόνισε (υπόμνημα ανταπαντήσεως στην υπόθεση T-5/00, σημείο 61) ότι, ναι μεν ο προμηθευτής αυτός είχε περισσότερους από χίλιους πελάτες, η FEG όμως είχε μόλις πενήντα περίπου μέλη. Ο εν λόγω προμηθευτής πωλεί τα προϊόντα του σε χονδεμπόρους καθώς και σε λιανικούς μεταπωλητές, σε βιομηχάνους, σε δημόσιους οργανισμούς και σε εξαγωγείς. Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι ο προμηθευτής αυτός προμήθευσε τη CEF.

206 Τα στοιχεία αυτά μπορούν μάλιστα να οδηγήσουν στο συμπέρασμα ότι ο προμηθευτής αυτός δεν εφάρμοζε τη συμφωνία μεταξύ της FEG και της NAVEG. Το έγγραφο αυτό ναι μεν απεικονίζει το γεγονός ότι ένα από τα μέλη της τελευταίας αυτής ενώσεως δεν τηρούσε ενδεχομένως συστηματικά την εν λόγω συμφωνία, αντιθέτως όμως δεν φαίνεται να αποτελεί στοιχείο που να προκαλεί αμφιβολίες ως προς την ύπαρξη της συμφωνίας αυτής.

207 Τέλος, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβήτησαν με σοβαρά επιχειρήματα ότι ένα άλλο μέλος της NAVEG, η Hemmink, αρνήθηκε να προμηθεύσει την επιχείρηση Van der Meerakker, αφού συμβουλεύτηκε τη FEG και ένα από τα μέλη της, την εταιρία Schiefelbusch (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 51). Η Επιτροπή στηρίχθηκε στα πρακτικά μιας εσωτερικής συναντήσεως της Hemmink της 25ης Φεβρουαρίου 1994 (προσβαλλόμενη απόφαση, υποσημείωση 59). Η FEG δέχεται (υπόμνημα απαντήσεως, σημείο 120) ότι το τελευταίο αυτό έγγραφο αποδεικνύει ότι η Hemmink, αφού επαλήθευσε από τη FEG αν η Van der Meerakker είχε υποβάλει αίτηση για να γίνει μέλος της ενώσεως αυτής, αποφάσισε να μην εφοδιάσει την επιχείρηση αυτή. Η FEG θεωρεί, εντούτοις, ότι το έγγραφο αυτό δεν αποδεικνύει την ύπαρξη συστάσεως προς τη Hemmink να μην εφοδιάζει τη Van der Meerakker. Η τελευταία αυτή αντίρρηση πρέπει να απορριφθεί, καθότι τα πρακτικά αυτά έχουν συνταχθεί από τη Hemmink και αποτελούν αντικειμενική ένδειξη της αρνήσεως εφοδιασμού των επιχειρήσεων που δεν ήταν μέλη της FEG.

208 Ομοίως, όσον αφορά τις επιστολές της ABB και της Spaanderman Licht, τις οποίες επικαλείται η TU, πρέπει να τονιστεί ότι μόνον η τελευταία είναι μέλος της NAVEG, οπότε, σ' αυτό το στάδιο της συλλογιστικής, η επιστολή της ABB δεν ασκεί επιρροή. Με την από 22 Μαΐου 1991 επιστολή της προς τη CEF, η Spaanderman Licht περιορίστηκε να αναφέρει ότι δεν επιθυμούσε να επεκτείνει το δικτύο των μεταπωλητών της. Εντούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι η επιστολή αυτή συντάχθηκε ενόσω η έρευνα της Επιτροπής βρισκόταν σε εξέλιξη.

209 Λαμβανομένων υπόψη των διαφόρων αυτών στοιχείων, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι ορθώς η Επιτροπή στηρίχθηκε στις γραπτές ενδείξεις που παρατίθενται στις αιτιολογικές σκέψεις 48 έως 52 της προσβαλλομένης αποφάσεως και κατέληξε στην αποδεικτική ισχύ των γραπτών ενδείξεων που βεβαιώνουν την εφαρμογή συμφωνίας κυρίων μεταξύ της FEG και της NAVEG.

γ) Συνολικό συμπέρασμα

210 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι προσφεύγουσες δεν κατάφεραν να αποδείξουν επαρκώς κατά νόμο ότι οι διαπιστώσεις της Επιτροπής ως προς τη συμφωνία κυρίων πάσχουν πλημελήμματα ή ουσιαστικές ανακρίβειες που ενδέχεται να θίξουν το κύρος τους. Πρέπει να απορριφθεί η κριτική της TU που, τονίζοντας την αμφισημία ορισμένων επιβαρυντικών εγγράφων, ζητεί να ισχύσει υπέρ αυτής το τεκμήριο της αμφιβολίας δυνάμει της αρχής in dubio pro reo. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με μια γενική εκτίμηση, η κριτική αυτή καθώς και οι ειδικές αιτιάσεις των προσφευγουσών δεν είναι ικανές να θέσουν υπό αμφισβήτηση τον πειστικό, αντικειμενικό και συγκλίνοντα χαρακτήρα των ενδείξεων που ελήφθησαν υπόψη με την προσβαλλόμενη απόφαση.

211 Περαιτέρω, οι διαπιστώσεις που απορρέουν από την εξέταση των ενδείξεων αυτών δεν μπορούν να αμφισβητηθούν με τον ισχυρισμό της FEG ότι η NAVEG είχε την πρωτοβουλία των επαφών με τη FEG. Ακόμη και αν θεωρηθεί βάσιμος ο ισχυρισμός αυτός, απλώς επιβεβαιώνει την —ήδη αποδεδειγμένη— ύπαρξη συμφωνίας κυρίων μεταξύ των δύο ενώσεων.

212 Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή ορθώς κατέληξε ότι η NAVEG δεσμεύτηκε έναντι της FEG να συστήσει στα μέλη της να μην πωλούν ηλεκτροτεχνικά εξαρτήματα σε χονδρεμπόρους που δεν ανήκαν στην τελευταία αυτή ένωση, βάσει συμφωνίας κυρίων μεταξύ των δύο αυτών ενώσεων, συμφωνία για την οποία υπάρχουν αποδείξεις από τις 11 Μαρτίου 1986.

2. Επέκταση της συμφωνίας κυρίων σε χονδρεμπόρους που δεν ανήκουν στη NAVEG

213 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή έκρινε ότι η FEG και η TU είχαν προσπαθήσει να επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας κυρίων σε προμηθευτές που εκπροσωπούνταν από πράκτορες ή εισαγωγείς μέλη της NAVEG.

Στηρίχθηκε σε διάφορα παραδείγματα πιέσεων που υπέστησαν προμηθευτές όπως οι Draka Polva, Holec, ABB και Klöckner Moeller (στο εξής: KM) (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 53 έως 66 και 104 έως 106). Τόνισε επίσης ότι η FEG είχε επιδιώξει να επεκτείνει τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας στην εταιρία Philips, προμηθευτή ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων που προορίζονται για το ευρύ κοινό.

α) Επί του υποστατού των πραγματικών περιστατικών

Επιχειρήματα των διαδίκων στην υπόθεση Τ-5/00

214 Κατά τη FEG, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν περιέχει κανένα αποδεικτικό στοιχείο ως προς τις πιέσεις που άσκησε στους προμηθευτές των μελών της. Υποστηρίζει ότι δεν την αφορά κανένα από τα παραδείγματα που επικαλέστηκε η Επιτροπή και ότι ουδέποτε θέλησε να αναμειχθεί στις σχέσεις μεταξύ των μελών της και των προμηθευτών τους.

215 Πρώτον, η FEG επικαλείται υπέρ αυτής τα πρακτικά της συνελεύσεως του διοικητικού της συμβουλίου της 29ης Ιανουαρίου 1991 (παράρτημα 28 του υπομνήματος απαντήσεως στην υπόθεση Τ-5/00), από τα οποία προκύπτει σαφώς ότι η πολιτική της ήταν να μην αναμειγνύεται στις σχέσεις μεταξύ των μελών της και των προμηθευτών τους. Τα ως άνω πρακτικά έχουν ως εξής:

«Συζητούνται τα έγγραφα που έχουν επισυναφθεί στην ημερήσια διάταξη:

— μια επιστολή από τον κ. Duk στον κ. Fillet (CEF): ο γραμματέας προσθέτει ότι είναι απαράδεκτο, υπό οποιαδήποτε μορφή, να ασκούνται πιέσεις από τη FEG προς τους προμηθευτές ώστε να εφοδιάζουν μόνο μέλη της FEG. Αυτό τονίζει η

γενική συνέλευση. Υπενθυμίζεται ότι η ένωση ουδέποτε διαμαρτυρήθηκε ή θα διαμαρτυρηθεί έναντι των προμηθευτών όσον αφορά τον εφοδιασμό.»

216 Δεύτερον, όσον αφορά την υπόθεση ότι η FEG αντιτάχθηκε στον εφοδιασμό της CEF από την Draka Polva, όπως μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 54 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η FEG υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν διαθέτει κανένα αποδεικτικό στοιχείο από το οποίο να προκύπτουν άμεσα πιέσεις προς την επιχείρηση αυτή. Τονίζει ότι το μόνο έγγραφο που αναφέρεται στην προσβαλλόμενη απόφαση είναι τα πρακτικά που έχει συντάξει η TU (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 54, και έγγραφο που μνημονεύεται στην υποσημείωση 62), που δεν αρκούν για να αποδειχθεί η άμεση συμμετοχή της στις εν λόγω πράξεις.

217 Περαιτέρω, η FEG υποστηρίζει ότι η Draka Polva δεν αρνήθηκε να εφοδιάσει τη CEF. Συναφώς, σε επιστολή της 15ης Ιουνίου 1993 (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 27, υποσημείωση 29), η Draka Polva επισήμανε στην Επιτροπή:

«Αναφέρουμε, αναμφιβόλως πλεοναστικά, ότι εφοδιάσαμε τη City-Electrical-Factors από τη στιγμή που η επιχείρηση αυτή εγκαταστάθηκε στις Κάτω Χώρες.»

218 Επιπλέον, τα πρακτικά της συνελεύσεως του διοικητικού συμβουλίου της FEG, της 25ης Ιουνίου 1990, αναφέρουν τα εξής:

«7. Αίτηση προσχωρήσεως στη CEF

Αν η CEF επιθυμεί να γίνει μέλος της FEG, η CEF πρέπει να πληροί τα κριτήρια προσχωρήσεως. Αυτό θα κοινοποιηθεί εγγράφως στη CEF.

Η επιστολή της Draka Polva σχετικά με τον εφοδιασμό της CEF εξετάζεται.

Ο πρόεδρος θεωρεί ότι η FEG δεν μπορεί να αντιταχθεί σ' αυτόν. Το σημείο "Προμηθευτές που εφοδιάζουν μη μέλη της FEG" θα περιληφθεί στην ημερήσια διάταξη».

219 Κατά την επόμενη συνεδρίασή του, στις 11 Σεπτεμβρίου 1990, το διοικητικό συμβούλιο της FEG διατύπωσε μια σύντομη σχετική παρατήρηση, η οποία περιελήφθη στα πρακτικά ως εξής:

«12. Προμηθευτές που εφοδιάζουν μη μέλη της FEG

Όσον αφορά την επιστολή της Polva σχετικά με τον εφοδιασμό της CEF, επισημαίνεται ότι, τυπικά, η FEG ως ένωση δεν μπορεί να παρέμβει με κανέναν τρόπο.»

220 Τα έγγραφα αυτά αποδεικνύουν, κατά την άποψη της FEG, ότι δεν διέθετε κανένα τρόπο για να αντιταχθεί στην απόφαση της Draka Polva να μην προμηθεύει εμπορεύματα στη CEF.

221 Τρίτον, όσον αφορά την, κατά την άποψη της Επιτροπής, πρόθεση της FEG να επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας στους προμηθευτές ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων που απευθύνονται σε ευρύ κοινό (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 55), η FEG θεωρεί ότι η πρόταση της Επιτροπής στηρίζεται σε ένα και μόνον έγγραφο, ήτοι στην επιστολή της 29ης Αυγούστου 1989 ενός από τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της FEG προς μια επιτροπή χονδρεμπόρων εξαρτημάτων Philips. Η FEG αντιτάσσει ότι πρόκειται για την προσωπική θέση ενός από τα μέλη του διοικητικού της συμβουλίου. Περαιτέρω, η FEG και η TU υποστηρίζουν, επιπλέον, ότι η επιστολή αυτή δεν ασκεί επιρροή, στο

μέτρο που οι σχετικές απόψεις δεν αφορούν την οικεία αγορά, αλλά την αγορά ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων που απευθύνονται σε ευρύ κοινό.

222 Τέταρτον, η FEG διαψεύδει το ότι συμμετείχε στις ενέργειες ορισμένων από τα μέλη της έναντι των προμηθευτών Hager, Holec και ABB, που μνημονεύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 56 έως 59 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Ομοίως, δεν έχει καμία σχέση με τις πιέσεις που υπέστη η KM. Αναγνωρίζει ότι ορισμένα από τα μέλη της και από τα πρώην διευθυντικά της στελέχη συμμετείχαν σε αντιπροσωπεία χονδρεμπόρων που επισκέφθηκε την KM. Εντούτοις, αντιτάσσει ότι ένα τέτοιο γεγονός δεν επιτρέπει να συναχθεί η συμμετοχή της σε μια τέτοια κίνηση ούτε να της καταλογιστεί η σχετική ευθύνη. Επικουρικώς, η προσφεύγουσα συμμερίζεται την επιχειρηματολογία της TU που αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 64 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

223 Πέμπτον, η FEG προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν έλαβε υπόψη της τα αποτελέσματα της έρευνάς της από τα οποία προκύπτει ότι, ομόφωνα, οι είκοσι περίπου προμηθευτές που ερωτήθηκαν ανέφεραν στην Επιτροπή ότι ουδέποτε η FEG τους είχε ζητήσει «να προσαρμόσουν την πολιτική διανομής που ακολουθούσαν». Ως εκ τούτου, η δικογραφία δεν περιέχει καμία ένδειξη επαφών μεταξύ της FEG και των προμηθευτών, για τους οποίους η προσχώρηση ενός χονδρεμπόρου στη FEG ουδέποτε αποτέλεσε καθοριστικό παράγοντα για τη σύναψη εμπορικών σχέσεων.

224 Η Επιτροπή απορρίπτει τα επιχειρήματα αυτά και θεωρεί ότι τα στοιχεία που εξετάζονται στις αιτιολογικές σκέψεις 53 έως 66 της προσβαλλομένης αποφάσεως αποδεικνύουν ότι η FEG είχε την πρόθεση να επεκτείνει τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας σε προμηθευτές που δεν είχαν δεσμούς με τη NAVEG. Αναγνωρίζει ότι είναι προφανές ότι τα μέλη της FEG πήραν την πρωτοβουλία και προέβησαν σε ενέργειες προκειμένου να επεκτείνουν τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας σε προμηθευτές που δεν ήταν μέλη της NAVEG. Συγκεκριμένα, δεδομένου ότι η FEG δεν μπορεί να απευθυνθεί παρά σε άλλες ενώσεις επιχειρήσεων, όπως η NAVEG, θα ήταν πολύ πιο εύκολο για επιχειρήσεις όπως η TU, που διαθέτουν σημαντικό οικονομικό βάρος έναντι των προμηθευτών τους, να προβούν σε τέτοιου είδους συζητήσεις. Πάντως, το στοιχείο αυτό δεν μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση την ευθύνη της FEG και της TU.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

225 Επιβάλλεται να μετατοπιστεί σε μεταγενέστερο στάδιο της αναλύσεως η εξέταση των επιχειρημάτων της FEG, καθόσον αποβλέπουν στο να θέσουν υπό αμφισβήτηση τον καταλογισμό της παραβάσεως που επισημαίνεται με το άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως και όχι το υποστατό των διαπιστώσεων βάσει των οποίων η Επιτροπή έκρινε ότι η FEG είχε προσπαθήσει να επεκτείνει τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας σε προμηθευτές που δεν ανήκαν στη NAVEG. Συνεπώς, δεδομένου ότι η FEG δεν είχε αμφισβητήσει το υποστατό των γεγονότων στα οποία εμπλέκονται οι επιχειρήσεις Hager, Holec, ABB και KM, τα σχετικά επιχειρήματα θα εξεταστούν σε συνδυασμό με τους λοιπούς λόγους καταλογισμού των παραβάσεων.

226 Κατά τα λοιπά, το κείμενο των πρακτικών της συνελεύσεως του διοικητικού συμβουλίου της FEG, της 29ης Ιανουαρίου 1991, συνιστά ένδειξη της βουλήσεως της FEG να μη δεσμευτεί άμεσα έναντι των προμηθευτών των μελών της, προκειμένου αυτοί να μην προμηθεύουν τρίτους χονδρεμπόρους. Πάντως, η διαπίστωση αυτή δεν αναιρεί τη θέση που υποστήριξε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση, ότι η FEG επεδίωξε να επεκτείνει, υπέρ των μελών της, την εφαρμογή της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας σε τρίτους. Επιπλέον, πρέπει να σταθμιστεί με τα όσα αναφέρει η TU σε εσωτερικό σημείωμα της 12ης Σεπτεμβρίου 1990, αφότου η Draka Polva πρότεινε να προβεί σε πωλήσεις προς τη CEF, κατά το οποίο «η FEG αντέδρασε εν προκειμένω εφόσον η συγκεκριμένη πρόταση αντιβαίνει στη συμφωνία μεταξύ των μελών και της FEG» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 54). Τα προαναφερθέντα συνιστούν πράγματι ένδειξη για την ύπαρξη συμφωνίας μεταξύ των μελών της FEG καθώς και για την άμεση συμμετοχή της τελευταίας στον σχεδιασμό του προβλεπόμενου τρόπου αντιμετώπισης της εισόδου της CEF στην ολλανδική αγορά.

227 Περαιτέρω, ναι μεν η Επιτροπή δεν ανέφερε άλλες ενδείξεις ως προς την άμεση εμπλοκή της FEG στα γεγονότα που αφορούν τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας, πρέπει όμως να τονιστεί ότι από ορισμένες συγκλίνουσες ενδείξεις προκύπτει ότι ορισμένα από τα μέλη της προσπάθησαν, ατομικά ή από κοινού, να επιτύχουν τη δέσμευση προμηθευτών που δεν ανήκαν στη NAVEG προς όφελος του συνόλου των μελών της FEG, οπότε οι εν λόγω προμηθευτές μπορούσαν νομίμως να θεωρήσουν ότι οι ενέργειες αυτές πραγματοποιούνταν υπό την αιγίδα τη FEG ή κατόπιν σύμφωνης γνώμης της.

228 Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι ο συντάκτης της επιστολής της 29ης Αυγούστου 1989 προς την επιτροπή χονδρεμπόρων ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων που απευθύνονται στο ευρύ κοινό της εταιρίας Philips, η οποία μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 55 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ήταν την εποχή εκείνη μέλος του διοικητικού συμβουλίου της FEG. Μολονότι δεν αμφισβητείται ότι η επιστολή αυτή δεν προέρχεται επισήμως από τη FEG, φαίνεται ότι ο συντάκτης της επικαλέστηκε ρητά την ιδιότητά του ως μέλους του διοικητικού συμβουλίου της ενώσεως αυτής («Όπως γνωρίζετε, έγινα προσφάτως μέλος του διοικητικού συμβουλίου της FEG. Κύριος σκοπός μου εν προκειμένω είναι να προωθήσω τα συμφέροντα των χονδρεμπόρων εξοπλισμού.»), προκειμένου να ζητήσει από τον αποδέκτη της να τερματίσει τον εφοδιασμό των χονδρεμπόρων που δεν ήταν μέλη της FEG. Με το αίτημα αυτό, ο συντάκτης της εν λόγω επιστολής δεν ενεργούσε ατομικά αλλά προς το κοινό συμφέρον των μελών της FEG, εφόσον επεδίωκε να επιτύχει, προς όφελος των τελευταίων, τον τερματισμό του εφοδιασμού των χονδρεμπόρων που δεν ήταν μέλη της ενώσεως αυτής.

229 Πρέπει ωστόσο να τονιστεί ότι, όπως ισχυρίστηκαν οι προσφεύγουσες, οι εκτιμήσεις της Επιτροπής ως προς την επέκταση της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας στη διανομή ηλεκτροτεχνικού εξοπλισμού που απευθύνεται στο ευρύ κοινό δεν αφορούν την οικεία αγορά, όπως την προσδιορίζει η Επιτροπή, δεδομένου ότι αυτή περιορίζεται στη χονδρική διανομή ηλεκτροτεχνικού εξοπλισμού. Επομένως, οι εκτιμήσεις αυτές πλεονάζουν στην προσβαλλόμενη απόφαση.

230 Παρά την τελευταία αυτή παρατήρηση, πρέπει να προστεθεί ότι το κοινό συμφέρον που παρακινούσε τη FEG και τα μέλη της προκύπτει εμφανώς από το περιστατικό σχετικά με την εταιρία KM. Το περιστατικό αυτό αφορούσε συγκεκριμένα μια κοινή δράση 26 μελών της FEG, μεταξύ των οποίων αρκετά μέλη του διοικητικού της συμβουλίου, δράση που κατευθυνόταν προς το κοινό συμφέρον του συνόλου των μελών της ενώσεως αυτής, όπως προκύπτει σαφώς από τα αποσπάσματα του σχεδίου επιστολής προς την KM που παρατίθενται στις αιτιολογικές σκέψεις 62 και 63 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Περαιτέρω, σκοπός του σχεδίου επιστολής ήταν να γνωστοποιηθεί στην KM η «ανησυχία» των εν λόγω 26 μελών της FEG, καθότι η KM είχε καταστεί «ένας από τους πρώτους μεγάλους προμηθευτές [ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων] που εφοδίασαν εταιρία που δεν ήταν μέλος της FEG». Δεδομένου ότι το σχέδιο της επιστολής προς την KM παρέπεμπε ούτως ρητά στη FEG, καθίστατο σαφές για τον αποδέκτη ότι είχε εγκριθεί από αυτή.

231 Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, η FEG δεν μπορούσε να οχυρωθεί πίσω από το γεγονός ότι, μεταξύ των στοιχείων που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή, μόνον από το εσωτερικό σημείωμα της TU που εξετάστηκε προηγουμένως προέκυπτε η άμεση συμμετοχή της στις προσπάθειες των μελών της να επιτύχουν την επέκταση της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας σε τρίτους χονδρεμπόρους. Συγκεκριμένα, από τις κοινές δράσεις ορισμένων μελών της FEG —στα οποία περιλαμβάνονται αρκετά διευθυντικά της στελέχη που είναι μέλη του διοικητικού συμβουλίου— προκύπτει ότι αυτά δεν ενεργούσαν ατομικά αλλά για λογαριασμό του συνόλου των μελών της ενώσεως αυτής, χωρίς ωστόσο να ενεργούν ευθέως στο όνομά της. Συνεπώς, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή ορθώς συνήγαγε από τις ενέργειες αυτές ότι η FEG είχε εκδηλώσει την πρόθεσή της να επεκτείνει τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας σε προμηθευτές τρίτους προς τη NAVEG.

Επιχειρήματα των διαδίκων στην υπόθεση Τ-6/00

232 Πρώτον, η TU συμφωνεί με την επιχειρηματολογία της FEG στην υπόθεση Τ-5/00 και προσθέτει ότι το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως αφορά απλώς και μόνον τη συμμετοχή της στις παραβάσεις που διέπραξε η εν λόγω ένωση. Η TU καταλήγει ότι, ελλείψει άμεσων αποδείξεων ως προς τη συμμετοχή της FEG στις πιέσεις που θεωρείται ότι ασκήθηκαν σε τρίτους, οι επαφές της με τους προμηθευτές που δεν ανήκαν στη NAVEG δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για τη διαπίστωση εκ μέρους της παραβάσεως.

233 Δεύτερον, η TU δέχεται ότι επικαλέστηκε την περίπτωση της CEF με τους προμηθευτές KM, Draka Polva, ABB και Holec, αλλά αμφισβητεί ότι άσκησε πιέσεις σ' αυτές προκειμένου να σταματήσουν να εφοδιάζουν τη CEF. Αναγνωρίζει ότι γνωστοποίησε στις επιχειρήσεις αυτές τη δυσαρέσκειά της έναντι της πράξεως που θεωρούσε ως μη τήρηση των συμφωνιών τους. Η TU θεωρούσε, μεταξύ άλλων, άδικο να χορηγούν οι προμηθευτές αυτοί σε επιχείρηση που μόλις είχε εισαχθεί στην αγορά, όπως η CEF, τις ίδιες εκπτώσεις με αυτές τις οποίες εκείνη μπορούσε να διεκδικήσει μετά από πολυετείς προσπάθειες. Συνεπώς, η TU θεωρεί ότι οι επαφές αυτές δεν είχαν ούτε ως αντικείμενο ούτε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

234 Εκ προοιμίου πρέπει να τονιστεί ότι η επιχειρηματολογία της TU στηρίζεται στην υπόθεση ότι το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως αφορά μόνον τη συμμετοχή της στις παραβάσεις που διέπραξε η FEG. Στο μέτρο που τα επιχειρήματα αυτά δεν αφορούν άμεσα το υποστατό των πραγματικών περιστατικών που διαπίστωσε η Επιτροπή, η εξέτασή τους πρέπει να μεταφερθεί στο πλαίσιο της αναλύσεως των λόγων καταλογισμού των παραβάσεων.

235 Επιπλέον, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η TU δεν αμφισβητεί το ότι ήρθε σε επαφή με προμηθευτές που δεν ανήκαν στη FEG, αλλά τον από νομικής απόψεως χαρακτηρισμό που έδωσε η Επιτροπή στις επαφές αυτές, ειδικότερα ως προς την εκτίμηση του αντικειμένου τους ή του αντίθετου προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματός τους. Υπό τις συνθήκες αυτές, τα ως άνω επιχειρήματα θα εξεταστούν λεπτομερέστερα μαζί με τα σχετικά με τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών.

β) Συνολικό συμπέρασμα

236 Κατόπιν των προεκτεθέντων, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι κανένα από τα εξετασθέντα επιχειρήματα δεν οδηγεί σε αμφισβήτηση του υποστατού των πραγματικών περιστατικών που προβάλλονται στην προσβαλλόμενη απόφαση ως απόδειξη της υπάρξεως πιέσεων από τη FEG και την TU έναντι ορισμένων προμηθευτών που δεν συνδέονταν με τη NAVEG. Υπό τις συνθήκες αυτές, ορθώς η Επιτροπή διαπίστωσε, βάσει αντικειμενικών και συγκλινουσών ενδείξεων, αφενός ότι η FEG είχε επιδιώξει να επεκτείνει το πεδίο εφαρμογής της συμφωνίας κυρίων σε προμηθευτές που δεν συνδέονταν με τη NAVEG και αφετέρου ότι η TU είχε μετάσχει σε διάφορες ενέργειες που αποσκοπούσαν στην επίτευξη του σκοπού αυτού.

237 Επομένως, πρέπει να απορριφθεί το σύνολο των επιχειρημάτων των προσφευγουσών που αποβλέπουν στο να αμφισβητηθεί το υποστατό των πραγματικών περιστατικών που διαπιστώθηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση ως προς τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας.

3. Επί των προϋποθέσεων προσχωρήσεως στη FEG

α) Επιχειρήματα των διαδίκων

238 Η FEG αμφισβητεί τα στοιχεία βάσει των οποίων η Επιτροπή έκρινε ότι οι προϋποθέσεις προσχωρήσεως στη FEG μπορούσαν να περιορίσουν την πρόσβαση στην ολλανδική αγορά του χονδρικού εμπορίου ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων.

239 Κατ' αρχάς, η FEG θεωρεί φυσικό να μπορούν να ενταχθούν σ' αυτή μόνον οι επιχειρήσεις που πραγματοποίησαν κύκλο εργασιών τουλάχιστον 5 εκατομμυρίων ολλανδικών φλορινιών (NLG) στο ολλανδικό έδαφος κατά τη διάρκεια τριών διαδοχικών ετών. Δεδομένου ότι σκοπός της FEG είναι να αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα των χονδρεμπόρων στην ολλανδική αγορά, δεν έχει κανένα λόγο να λαμβάνει υπόψη της τον κύκλο εργασιών που πραγματοποιείται εκτός Κάτω Χωρών.

240 Ακολούθως, η FEG δεν δέχεται τους ισχυρισμούς της Επιτροπής ότι χρησιμοποίησε αυθαίρετα κριτήρια για να εμποδίσει την προσχώρηση ορισμένων υποψηφίων (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 109). Η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι στηρίχθηκε στα δύο μοναδικά παραδείγματα υποψηφιοτήτων που παρουσίασαν δυσκολίες κατά τη διάρκεια των 20 τελευταίων ετών. Επρόκειτο, σε αμφότερες τις περιπτώσεις, για επιχειρήσεις με δραστηριότητες που δεν αντιστοιχούσαν σε αυτή των μελών της.

241 Τέλος, η FEG υπενθυμίζει ότι, μεταξύ 1989 και 1990, αρκετοί χονδρέμποροι, με κύκλο εργασιών κατώτερο από 10 εκατομμύρια NLG έπαψαν να είναι μέλη. Τα παραδείγματα αυτά έρχονται σε αντίθεση με τη θέση ότι τα κριτήρια προσχωρήσεως χρησίμευαν για τη διατήρηση μιας συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας και ότι αποτελούσαν απαραίτητη προϋπόθεση για την είσοδο στην ολλανδική αγορά.

242 Η Επιτροπή απαντά ότι οι προϋποθέσεις προσχωρήσεως νέων μελών είναι ικανές να καταστήσουν δυσχερέστερη την πρόσβαση στην ολλανδική αγορά (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 108). Η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας αποτελεί εμπόδιο για την πρόσβαση στην αγορά, πράγμα που ενισχύεται με τις προϋποθέσεις προσχωρήσεως. Υπενθυμίζει ότι ανέφερε, στην αιτιολογική σκέψη 108 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι ορισμένα μέλη της FEG δεν πληρούσαν τα εν λόγω κριτήρια προσχωρήσεως.

β) Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

243 Οι διάδικοι δεν αντιτάσσονται στο περιεχόμενο των κριτηρίων βάσει των οποίων αποφασίζει η FEG ως προς την προσχώρηση νεών μελών. Αντιθέτως, η FEG αμφισβητεί ότι τα κριτήρια αυτά κατέστησαν δυσχερέστερη την πρόσβαση στην ολλανδική αγορά, γεγονός που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή στις αιτιολογικές σκέψεις 108 και 109 της προσβαλλομένης αποφάσεως και, ως εκ τούτου, υποστήριξε ότι οι προϋποθέσεις αυτές αποτελούσαν πρόσθετο εμπόδιο για τα νέα μέλη που εισέρχονταν στην αγορά της χονδρικής διανομής ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων στις Κάτω Χώρες.

244 Στην προσβαλλόμενη απόφαση, το αποφασιστικό ζήτημα ως προς τα κριτήρια προσχωρήσεως έγκειται στον αυθαίρετο χαρακτήρα που τους αποδόθηκε. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή επισήμανε, με την αιτιολογική σκέψη 109 της προσβαλλομένης

αποφάσεως, ότι η FEG χρησιμοποιούσε το κριτήριο του «συμφέροντος της ενώσεως» βάσει του οποίου, λαμβανομένης υπόψη και της απαιτούμενης ομόφωνης ψήφου των μελών του διοικητικού συμβουλίου για τις νέες προσχωρήσεις, το διευθυντικό αυτό όργανο αποκτούσε ευρεία διακριτική ευχέρεια (βλ., στην προσβαλλόμενη απόφαση, την παραπομπή στην υποσημείωση 126 σχετικά με τις συζητήσεις που αφορούσαν την προσχώρηση της Van der Meerakker και τα πρακτικά της FEG της 27ης Σεπτεμβρίου και της 15ης Νοεμβρίου 1994) για να αποφασίσει για την προσχώρηση νέων μελών.

245 Ο αυθαίρετος αυτός χαρακτήρας οφείλεται επίσης στο αναμφισβήτητο γεγονός ότι η FEG δέχθηκε ως μέλη ορισμένους χονδρεμπόρους που δεν πληρούσαν την ελάχιστη προϋπόθεση του κύκλου εργασιών.

246 Τέλος, όσον αφορά ειδικότερα την προϋπόθεση σχετικά με τα 5 εκατομμύρια NLG του κύκλου εργασιών κατά τα τρία οικονομικά έτη που προηγούνται της αιτήσεως προσχωρήσεως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι μπορεί να αποτελέσει πρόσκομμα για την είσοδο νέων μελών, καθότι λειτουργεί προς όφελος των μεγαλύτερων χονδρεμπόρων που, ως μέλη της FEG, ευνοούνταν εξάλλου από τη συμφωνία κυρίων. Το πρόσκομμα αυτό επηρεάζει ακόμη περισσότερο τις αλλοδαπές επιχειρήσεις που ο κύκλος των εργασιών τους που πραγματοποιείται εκτός Κάτω Χωρών δεν λαμβάνεται υπόψη κατά την εξέταση των αιτήσεων προσχωρήσεως.

247 Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, ορθώς η Επιτροπή έκρινε, με τις αιτιολογικές σκέψεις 108 και 109 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι τα κριτήρια προσχωρήσεως στη FEG είχαν ως αποτέλεσμα να καταστήσουν «την πρόσβαση στην αγορά ακόμη δυσκολότερη για τους νεοεισερχόμενους» και ενίσχυαν κατ' αυτόν τον τρόπο τα αποτελέσματα της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής αντιπροσωπείας. Συνεπώς, τα επιχειρήματα της FEG ως προς τις επιπτώσεις των εν λόγω προϋποθέσεων προσχωρήσεως στον ανταγωνισμό πρέπει να απορριφθούν.

4. Νομικός χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών που αφορούν τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας

248 Η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών ως προς τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών που αφορούν τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας διαιρείται σε δύο σκέλη. Πρώτον, υποστηρίζουν ότι, λόγω της πολύ αδύναμης θέσεως των μελών της NAVEG στην αγορά, η συμφωνία κυρίων δεν μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις για τον ανταγωνισμό. Δεύτερον, η TU αρνείται ότι οι ενέργειες στις οποίες μετέσχε έναντι των προμηθευτών που δεν ανήκαν στη NAVEG είχαν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού.

249 Δεδομένου ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβήτησαν άλλες πτυχές ως προς τον έναντι του άρθρου 81 ΕΚ χαρακτηρισμό της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας, πρέπει να εξεταστούν τα επιχειρήματα αυτά βάσει του προσδιορισμού της οικείας αγοράς και των πραγματικών περιστατικών όπως αυτά έχουν αποδειχθεί.

α) Επί της συμφωνίας κυρίων

Επιχειρήματα των διαδίκων

250 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι, λόγω της πολύ αδύναμης θέσεως των μελών της NAVEG στην αγορά, η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας δεν μπορεί να έχει αισθητές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό.

251 Η TU ισχυρίζεται, μεταξύ άλλων, ότι η δραστηριότητα των μελών της NAVEG ως διανομέων αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 1 % της αγοράς. Ως αντιπρόσωποι, τα μέλη της NAVEG αντιπροσωπεύουν μόλις δεκαέξι φημισμένα σήματα για κύκλο

εργασιών που εκτιμάται κατ' ανώτατο όριο σε 20 εκατομμύρια NLG για αγορά συνολικής αξίας 3 έως 4 δισεκατομμυρίων NLG (0,5-0,6 %). Τα μέλη της NAVEG δεν κατέχουν πλέον τη θέση που είχαν κατά τη δεκαετία του 50, όταν ίσχυε η συμφωνία AGC.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

252 Η προσβαλλόμενη απόφαση στηρίζεται σε διάφορα αριθμητικά στοιχεία που αφορούν αφενός την αγορά ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων («πρωτογενής αγορά») και αφετέρου την αγορά χονδρικής πωλήσεως των εξαρτημάτων αυτών («οικεία αγορά»). Συναφώς, ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην πρωτογενή αγορά (1992-1994) αντιπροσωπεύει συνολικά 1 590 εκατομμύρια ευρώ (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 23 και 24). Στην αγορά αυτή, ο κύκλος εργασιών των μελών της NAVEG ανέρχεται σε 84 εκατομμύρια ευρώ, ήτοι στο 5 % της πρωτογενούς αγοράς (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 21 και 23). Κατά τη διάρκεια του ίδιου χρονικού διαστήματος, οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στην αγορά της χονδρικής πωλήσεως ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων, που είναι και η οικεία εν προκειμένω αγορά, έχουν κύκλο εργασιών μεταξύ 680 και 910 εκατομμυρίων ευρώ, ήτοι το 50 % περίπου της πρωτογενούς αγοράς. Τα μέλη της FEG αντιπροσωπεύουν συνολικά το 96 % της οικείας αγοράς (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 24).

253 Χωρίς να αμφισβητούν τα στοιχεία αυτά, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν εντούτοις ότι η Επιτροπή υπερεκτίμησε τη σπουδαιότητα των μελών της NAVEG.

254 Συναφώς, η TU υπενθυμίζει ότι, στην αιτιολογική σκέψη 23 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι τα μέλη της NAVEG κατείχαν το 10 % της πρωτογενούς αγοράς, ενώ από τα στοιχεία που υπενθυμίστηκαν ανωτέρω προκύπτει ότι το ποσοστό αυτό ανέρχεται περίπου στο 5 %. Ακολούθως τονίζει ότι η Επιτροπή, με έναν ανεξήγητο υπολογισμό, διπλασίασε το εν λόγω μερίδιο της αγοράς και προσδιόρισε σε 20 % το μερίδιο της αγοράς της NAVEG όσον αφορά το χονδρικό εμπόριο.

255 Τα επιχειρήματα αυτά δεν μπορούν να ευδοκιμήσουν.

256 Κατ' αρχάς, η Επιτροπή διέθετε μικτά αριθμητικά στοιχεία που της παρείχαν τη δυνατότητα να υπολογίσει το μερίδιο της πρωτογενούς αγοράς που κατείχαν τα μέλη της NAVEG (5 %). Εντούτοις, έλαβε αποκλειστικά υπόψη της την προταθείσα από τη FEG εκτίμηση, που ήταν δύο φορές υψηλότερη (10 %). Συναφώς, διευκρίνισε στις υποσημειώσεις 20, 23 και 25 ότι ο υπολογισμός της NAVEG σχετικά με τον κύκλο εργασιών των μελών της «βασ[ιζόταν] σε δεδομένα [σχετικά με τον κύκλο εργασιών] μόνον 15 εκ των 30 μελών της NAVEG.» Ως εκ τούτου, η Επιτροπή έκρινε ότι «ο πραγματικός κύκλος εργασιών των μελών της NAVEG [ήταν] σημαντικά υψηλότερος από το αναφερόμενο ποσό.» Συνεπώς, η Επιτροπή ευλόγως κατέληξε ότι «η εκτίμηση της FEG [ότι] το μερίδιο αγοράς των μελών της NAVEG [ανερχόταν σε] 10 % [δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα]» (προσβαλλόμενη απόφαση, υποσημείωση 23).

257 Εκτός από την προφανή ασάφεια την οποία επικαλείται η TU, φαίνεται ότι η Επιτροπή προσπάθησε να διακρίνει, ως προς τις αγορές που πραγματοποιούν οι χονδρέμποροι, το βάρος της NAVEG και των λοιπών προμηθευτών αντιστοίχως.

258 Η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει αρκετές ενδείξεις ως προς αυτό. Συναφώς, στην αιτιολογική σκέψη 23 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρει ότι «τα μέλη της NAVEG προτιμούν εν γένει να διαθέτουν τα προϊόντα τους μέσω του χονδρεμπορίου», διευκρινίζοντας ότι η ένωση αυτή δέχεται μόνο μέλη που διανέμουν μέσω χονδρεμπόρων (υποσημείωση 22). Με την προσβαλλόμενη απόφαση η Επιτροπή έκρινε ότι τα εξαρτήματα που είχαν πωλήσει τα μέλη της NAVEG είχαν διανεμηθεί στο σύνολό τους, ή σχεδόν στο σύνολό τους, από χονδρεμπόρους. Συνεπώς, είναι ακριβές ότι τα εξαρτήμιταα που προέρχονται από μέλη της NAVEG αντιπροσωπεύουν ποσοστό της οικείας αγοράς (χονδρική πώληση) δύο φορές μεγαλύτερο από αυτό της πρωτογενούς αγοράς. Επομένως, το μερίδιο αυτό ανέρχεται σε 20 % βάσει των εκτιμήσεων της FEG και σε 10 % αν ληφθούν υπόψη τα μικτά αριθμητικά στοιχεία που είχε στη διάθεσή της η Επιτροπή.

259 Εντούτοις, η TU φαίνεται να αμφισβητεί τη συλλογιστική αυτή και, στο υπόμνημά της απαντήσεως, προέβαλε διάφορα επιχειρήματα για να αποδείξει ότι τα αριθμητικά στοιχεία που αφορούσαν τα μέλη της NAVEG και τα οποία έλαβε υπόψη της η Επιτροπή δεν ήταν αξιόπιστα. Ισχυρίστηκε, μεταξύ άλλων, ότι ο κύκλος εργασιών των μελών της NAVEG στηριζόταν στην πραγματικότητα στους εντολείς. Ανεξαρτήτως της ουσίας του επιχειρήματος αυτού, η TU υποστήριξε ότι, κατά τη Hemmink, ενός από τα μέλη της NAVEG, οι προμήθειες που τιμολογούνται στο πλαίσιο των χονδρικών πωλήσεων αντιπροσώπευαν τουλάχιστον 90 % του «κύκλου εργασιών των εντολέων» (υπόμνημα απαντήσεως, σημείο 39). Μολονότι η επιχειρηματολογία αυτή μπορεί να θεωρηθεί ότι αποβλέπει στο να υποστηρίξει ότι το 90 % του κύκλου εργασιών των μελών της NAVEG προέρχεται από πωλήσεις που πραγματοποιήθηκαν με χονδρεμπόρους, δεν μπορεί να θίξει τη νομμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως. Συγκεκριμένα, ακόμη και αν υποτεθεί ότι το 90 % και όχι το 100 % του κύκλου εργασιών των μελών της NAVEG προέρχεται από πωλήσεις σε χονδρεμπόρους, το μερίδιο της αγοράς που αποδίδεται στις επιχειρήσεις αυτές σε επίπεδο χονδρικού εμπορίου είναι δύο φορές μεγαλύτερο από αυτό που κατέχουν σε επίπεδο πρωτογενούς αγοράς.

260 Η TU επικαλέστηκε, επίσης, την έλλειψη αξιοπιστίας της εκτιμήσεως ως προς τον κύκλο εργασιών των μελών της NAVEG. Εντούτοις, τα επιχειρήματα αυτά περιορίζονται στη διατύπωση γενικών και μη τεκμηριωμένων προτάσεων. Επομένως, αρκεί η διαπίστωση ότι, ελλείψει οποιουδήποτε απτού αποδεικτικού στοιχείου, τα επιχειρήματα της TU επ' αυτού πρέπει να απορριφθούν.

261 Συνεπώς, το σύνολο των επιχειρημάτων των προσφευγουσών σχετικά με την απουσία σημαντικών επιπτώσεων της συμφωνίας κυρίων στον ανταγωνισμό πρέπει να απορριφθούν.

β) Επί της επεκτάσεως της συμφωνίας κυρίων σε προμηθευτές που δεν είναι μέλη της NAVEG

262 Στο πλαίσιο της νομικής της εκτιμήσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι η FEG και τα μέλη της, ειδικότερα η TU, είχαν προσπαθήσει να επεκτείνουν το πεδίο εφαρμογής της

συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας, ασκώντας πιέσεις σε προμηθευτές που δεν αντιπροσωπεύονταν στη NAVEG. Επιπλέον, από τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υποθέσεως συμπέρανε ότι οι χειρισμοί αυτοί ήταν επιτυχημένοι, εφόσον «σημαντικός αριθμός προμηθευτών ενήργησαν σύμφωνα με τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 104).

Επιχειρήματα των διαδίκων

263 Η TU ισχυρίζεται ότι οι επαφές της με τους προμηθευτές Draka Polva, KM, ABB και Holec δεν είχαν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού.

264 Η Επιτροπή αντικρούει τα επιχειρήματα αυτά και παραπέμπει τόσο στα σχετικά χωρία της προσβαλλομένης αποφάσεως όσο και στην πάγια νομολογία σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 81 ΕΚ.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

265 Πρώτον, όσον αφορά τις επαφές μεταξύ TU και Draka Polva, δεν αμφισβητείται ότι η TU παρενέβη στη Draka Polva όταν αυτή θέλησε να δημιουργήσει επαγγελματικές σχέσεις με τη CEF (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 54). Στα πρακτικά της εσωτερικής συναντήσεως της TU, της 13ης Δεκεμβρίου 1989, η TU συνόψισε τη σχετική πολιτική της ως εξής: «[...] τελικώς καταλήγουμε ότι πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες ώστε να αποφευχθεί ο εφοδιασμός της CEF από κατασκευαστές της TU». Από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ειδικότερα ότι, αφού έμαθε ότι η Draka Polva σκόπευε να εφοδιάσει τη CEF, «η FEG αντέδρασε, για τον λόγο ότι εν προκειμένω η συγκεκριμένη πρόταση [αντέβαινε] στη συμφωνία μεταξύ των μελών και της FEG» (πρακτικά της εσωτερικής συναντήσεως της TU της 12ης Σεπτεμβρίου

1990). Σε επιστολή της 16ης Ιουλίου 1990 προς τη Draka Polva, η TU αναφέρει τα εξής: «[...] θεωρούμε την απόφασή σας ως απειλή για το χονδρεμπόριο που δημιουργεί αποθέματα και συνεπώς θεωρούμε τη συμμετοχή σας ανεπιθύμητη». Τέλος, η προσβαλλόμενη απόφαση αναφέρει ότι η παρέμβαση της προσφεύγουσας είχε το επιθυμητό αποτέλεσμα, καθότι στα πρακτικά της συνεδριάσεως της 9ης Οκτωβρίου 1990 η TU αναφέρει ότι, «κατόπιν των συνομιλιών που διεξήγαγε η Draka Polva με τον κ. van der Meijden, ήραν την αναγγελθείσα πρόθεσή τους περί εφοδιασμού της CEF» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 54).

266 Λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών, ορθώς η Επιτροπή εκτίμησε ότι οι εν λόγω ενέργειες της TU απέβλεπαν στην άσκηση πιέσεων στη Draka Polva, ενός από τους προμηθευτές της, προκειμένου να σταματήσει να εφοδιάζει μια νεοεισερχόμενη στην οικεία αγορά επιχείρηση.

267 Κατά τα λοιπά, η TU υποστήριξε ότι η παρέμβασή της στη Draka Polva δεν είχε καταλήξει στο προβλεπόμενο αποτέλεσμα, καθότι ο εν λόγω προμηθευτής δεν θα ενεργούσε εις βάρος της CEF διακόπτοντας τον εφοδιασμό της επιχειρήσεως αυτής ή παραχωρώντας της λιγότερο ευνοϊκούς όρους σε σχέση με το παρελθόν. Συναφώς, το επιχείρημα αυτό εντάσσεται αποκλειστικά στο πλαίσιο της απουσίας επιπτώσεων για τον ανταγωνισμό που εξετάστηκε στη σκέψη 275 ανωτέρω και, επομένως, δεν αναφέρεται στο αντίθετο προς τον ανταγωνισμό αποτέλεσμα των ενεργειών αυτών.

268 Δεύτερον, όσον αφορά τις επαφές με τις ABB και KM, η TU υποστηρίζει ότι οι επαφές που είχε με τους δύο αυτούς προμηθευτές σχετικά με τη CEF είχαν ως αντικείμενο να διαφυλάξουν τα νόμιμα εμπορικά της συμφέροντα: συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι επεδίωκε να εκφράσει τη δυσαρέσκειά της ως προς τους όρους που είχαν συμφωνήσει οι προμηθευτές της με τη CEF. Φρονεί ότι αυτού του είδους οι ενέργειες δεν έχουν ως αντικείμενο να περιορίσουν ή να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό.

269 Όσον αφορά την ABB, στην αιτιολογική σκέψη 58 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρει ότι η TU άσκησε πιέσεις στον προμηθευτή αυτό προκειμένου να τερματίσει τον εφοδιασμό της CEF. Η TU θεωρεί ότι η Επιτροπή αλλοίωσε τα αποδεικτικά στοιχεία στα οποία στηρίχθηκε. Η επιχειρηματολογία της είναι ανάλογη προς αυτή που προβλήθηκε κατά τη διοικητική διαδικασία, την οποία η Επιτροπή απέρριψε με την αιτιολογική σκέψη 59 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Συγκεκριμένα, οι διάδικοι αντιδικούν ως προς την ερμηνεία της εκθέσεως που συνέταξε η προσφεύγουσα στις 13 Μαρτίου 1991, τα σχετικά χωρία της οποίας έχουν ως εξής:

«Εφοδιασμός της CEF από την ABB

Η ABB εφοδίασε τη CEF με μία μόνον παρτίδα —προϊόντων περασμένης τεχνολογίας. Το επιχείρημα που χρησιμοποιήθηκε στηριζόταν στη σχέση που διατηρούν στην Αγγλία. Όταν η CEF θα απευθυνθεί εκ νέου στην ABB, αυτή θα εφαρμόσει τις τιμές που ισχύουν για τους εργολάβους ηλεκτρικών εγκαταστάσεων.»

270 Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή τονίζει, μεταξύ άλλων, ότι η πώληση ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων στη CEF στις τιμές που ισχύουν για τους εργολάβους ηλεκτρικών εγκαταστάσεων (ήτοι χωρίς ουδεμία έκπτωση) συνεπάγεται την απουσία εμπορικού ενδιαφέροντος για τις συναλλαγές αυτές (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 59). Η TU δεν προβάλλει επιχειρήματα ικανά να θέσουν υπό αμφισβήτηση την ερμηνεία αυτή. Αντιθέτως, στο πλαίσιο της επιχειρηματολογίας της ως προς τη δεύτερη παράβαση, ισχυρίζεται ότι θα ήταν αδιανόητη η πώληση χωρίς έκπτωση (δικόγραφο της προσφυγής, σημείο 165). Επομένως, ορθώς η Επιτροπή κατέληξε ότι η παρέμβαση της TU προς την ABB είχε ως αντικείμενο να αντιταχθεί στον εφοδιασμό της CEF από την τελευταία.

271 Όσον αφορά την KM, δεν αμφισβητείται ότι η TU, σε συμφωνία με 25 άλλα μέλη της FEG, αντιτάχθηκε ενεργά στον προμηθευτή αυτό όταν παραχώρησε στη CEF τις ίδιες εκπτώσεις με αυτές που παραχωρούσε στα μέλη της FEG. Δεν αμφισβητείται ότι η TU, συνοδευόμενη από 10 άλλα μέλη της FEG, επισκέφθηκε, στις 27 Ιουνίου 1991, την KM προκειμένου να διαμαρτυρηθεί για τις σχέσεις της τελευταίας με τη CEF (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 66, υποσημείωση 81).

272 Τρίτον, όσον αφορά τις επαφές με τη Holec, δεν αμφισβητείται ότι αυτή είχε αναθέσει στα μέλη της FEG τη διανομή ορισμένων από τα προϊόντα της. Εντούτοις, η TU θεωρεί ότι πρόκειται για μονομερή απόφαση της Holec που δεν επιδιώκει σκοπό αντίθετο προς τον ανταγωνισμό.

273 Ωστόσο, από την αιτιολογική σκέψη 57 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι, στις 2 Ιουλίου 1991, η TU και η Holec είχαν συνάντηση κατά το πέρας της οποίας η Holec αποφάσισε να αναθέσει τη διανομή ορισμένων προϊόντων της μόνο στους χονδρεμπόρους μέλη της FEG. Ασφαλώς, η σύναψη συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας μεταξύ της TU και ενός προμηθευτή μπορούσε να είναι νόμιμη και σύμφωνη με την τότε ισχύουσα νομοθεσία. Ωστόσο, εξακολουθεί να ισχύει ότι, εν προκειμένω, η σχέση αποκλειστικής εμπορίας δεν αφορά μόνον την TU αλλά το σύνολο των μελών της FEG. Επομένως, το εμπορικό ενδιαφέρον μιας τέτοιας σχέσεως δεν είναι προφανές ούτε για την TU ούτε για τη Holec, όπως τονίζει η Επιτροπή στην αιτιολογική σκέψη 57 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Αντιθέτως, φαίνεται ότι η ενέργεια αυτή της TU ανταποκρινόταν στο κοινό συμφέρον των μελών της FEG. Επιβάλλεται συνεπώς η διαπίστωση ότι το επιχείρημα της TU δεν είναι πειστικό.

274 Από το σύνολο των προεκτεθέντων αποδεικνύεται, βάσει αντικειμενικών και συγκλινουσών ενδείξεων, ότι η TU, μόνη ή σε συμφωνία με άλλα μέλη της FEG, προέβη σε ενέργειες προς τους προμηθευτές Draka Polva, ABB, KM και Holec, προκειμένου να εξασφαλίσει τον κατ' αποκλειστικότητα εφοδιασμό τους από μέλη της FEG. Μια τέτοια ενέργεια εντάσσεται στο πλαίσιο των προσπαθειών των μελών της FEG να καταφέρουν, ιδίως μέσω της συμφωνίας κυρίων, να δημιουργήσουν ανταγωνιστικό μειονέκτημα για τους ανταγωνιστές χονδρεμπόρους που δεν ανήκαν στη FEG. Δεδομένου ότι η TU δεν προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία ως προς τον εσφαλμένο χαρακτήρα των σχετικών διαπιστώσεων και χαρακτηρισμών, όπως διατυπώθηκαν στην προσβαλλόμενη απόφαση, τα επιχειρήματά της πρέπει να απορριφθούν.

275 Επιπλέον, μολονότι η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών μπορεί να θεωρηθεί ότι στηρίζεται στην απαίτηση να αποδειχθεί ότι υπήρξαν πράγματι αντίθετα προς τον ανταγωνισμό αποτελέσματα, παρόλο που έχει αποδειχθεί το αντίθετο προς τον ανταγωνισμό αντικείμενο των προσαπτόμενων συμπεριφορών, δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Συγκεκριμένα, από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, κατά την εφαρμογή του

άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, η εξέταση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων συμφωνίας παρέλκει, άπαξ προκύπτει ότι αυτή αποσκοπεί στον περιορισμό, την κατάργηση ή τη νόθευση του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της κοινής αγοράς (προπαρατεθείσα απόφαση του Δικαστηρίου, Consten και Grundig κατά Επιτροπής και αποφάσεις της 11ης Ιανουαρίου 1990, C-277/87, Sandoz Prodotti Farmaceutici κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-45· της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-4411, σκέψεις 14 και 15, και της 8ης Ιουλίου 1999, C-235/92 P, Montecatini κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-4539, σκέψη 122).

Γ — Συμπέρασμα ως προς τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας

276 Η Επιτροπή ορθώς κατέληξε ότι η συμφωνία κυρίων μεταξύ της FEG και της NAVEG καθώς και οι πρακτικές για την επέκταση του πεδίου εφαρμογής της συμφωνίας αυτής σε ξένους προς τη NAVEG προμηθευτές αποτελούσαν συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές απαγορευόμενες από άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ.

277 Όπως επισήμανε η Επιτροπή στην αιτιολογική σκέψη 105 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας περιορίζει την ελευθερία των προμηθευτών να επιλέγουν οι ίδιοι ποιους χονδρεμπόρους επιθυμούν να εφοδιάζουν. Η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας συνάφθηκε και εφαρμόστηκε υπέρ των μελών της FEG, προκειμένου να καταστούν λιγότερο ευνοϊκοί οι όροι υπό τους οποίους οι ανταγωνιστές τους, που δεν είναι μέλη της ενώσεως αυτής, μπορούν να προμηθεύονται ηλεκτροτεχνικό υλικό από ορισμένους προμηθευτές.

278 Συνεπώς, ελλείψει στοιχείων που να παρέχουν τη δυνατότητα να τεθεί υπό αμφισβήτηση η ακρίβεια των πραγματικών περιστατικών που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή ή η εκτίμησή της ως προς τα περιστατικά αυτά, ή που να παρέχουν τη δυνατότητα να αποδειχθεί ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο καταλήγοντας ότι η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ, οι ισχυρισμοί των προσφευγουσών σχετικά με το υποστατό της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας και την ύπαρξη σχετικής παραβάσεως πρέπει να απορριφθούν στο σύνολό τους.

Δ — Εναρμονισμένες πρακτικές ως προς τον καθορισμό των τιμών (άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως)

1. Υπόμνηση της προσβαλλομένης αποφάσεως

279 Κατά την προσβαλλόμενη απόφαση, η FEG και τα μέλη της συμπλήρωσαν τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας με αποφάσεις και εναρμονισμένες πρακτικές σχετικές με τον καθορισμό των τιμών και τις παρεχόμενες εκπτώσεις (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 102, 111 έως 121). Έκρινε ότι οι χειρισμοί αυτοί αποσκοπούν σε τεχνητή σταθερότητα των τιμών που χρησιμεύει κυρίως για να εξασφαλίζει ότι τα περιθώρια των μελών της FEG δεν προέρχονται από πίεση (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 111).

280 Συναφώς, η Επιτροπή έκρινε ότι η FEG και η TU παρέβησαν το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ, περιορίζοντας, άμεσα και έμμεσα, τη δυνατότητα των μελών της ενώσεως αυτής να καθορίζουν ελεύθερα και ανεξάρτητα τις τιμές πωλήσεως. Ως αποδεικτικά στοιχεία της παραβάσεως αυτής η Επιτροπή θεώρησε τα εξής:

— τις δεσμευτικές συμφωνίες της FEG επί των καθορισμένων τιμών και των δημοσιεύσεων·

— την εκ μέρους της FEG παραχώρηση προς τα μέλη της ενός βήματος διαβουλεύσεων επί των τιμών και των εκπτώσεων (προσβαλλόμενη απόφαση, άρθρα 1 και 2)·

— την εκ μέρους της FEG αποστολή κατευθυντήριων γραμμών επί των τιμών.

281 Έκρινε ότι η συνδυασμένη εφαρμογή των προαναφερόμενων μέσων είχε ως αποτέλεσμα στην πράξη να υπάρχει περιορισμένος μόνον ανταγωνισμός μεταξύ των μελών της FEG ως προς τις τιμές (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 117).

282 Κατά την προσβαλλόμενη απόφαση, πρόκειται για στοιχεία που συνιστούν μία και την αυτή παράβαση και όχι για τρεις διαφορετικές παραβάσεις.

2. Αιτιάσεις σχετικές με τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών

283 Οι προσφεύγουσες δεν δέχονται ότι οι συμπεριφορές στις οποίες αναφέρεται η Επιτροπή είχαν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού υπό την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ. Η Επιτροπή έκρινε ότι οι προσφεύγουσες είχαν συνάψει «οριζόντιες συμφωνίες καθορισμού των τιμών» τις οποίες χαρακτηρίζει επίσης ως «εναρμονισμένες πρακτικές» (βλ., για παράδειγμα, προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 111 επ.). Οι προσφεύγουσες πάντως δεν αμφισβητούν τον διπλό αυτό χαρακτηρισμό.

284 Η έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής κατά το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ αφορά μορφή συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων που, χωρίς να φθάνει μέχρι τη σύναψη κατά κυριολεξίαν συμβάσεως, αντικαθιστά ηθελημένα τους κινδύνους που ενέχει ο ανταγωνισμός με την έμπρακτη συνεργασία των επιχειρήσεων αυτών (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 16ης Δεκεμβρίου 1975, 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 507, σκέψη 26, και προπαρατεθείσα απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 63).

285 Τα κριτήρια συντονισμού και συνεργασίας πρέπει να νοούνται υπό το φως της αντιλήψεως που είναι συνυφασμένη με τις περί ανταγωνισμού διατάξεις της Συνθήκης, κατά την οποία κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζει κατά τρόπο αυτόνομο την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά (βλ.

προπαρατεθείσα απόφαση του Δικαστηρίου, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 173· απόφαση της 14ης Ιουλίου 1981, 172/80, Züchner, Συλλογή 1981, σ. 2021, σκέψη 13, προπαρατεθείσα απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 63, και της 28ης Μαΐου 1998, C-7/95 P, Deere κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-3111, σκέψη 86).

286 Αυτή η απαίτηση αυτονομίας δεν αποκλείει μεν το δικαίωμα των επιχειρηματιών να προσαρμόζονται επιτηδείως στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, πλην όμως αντιτίθεται αυστηρώς σε κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των επιχειρηματιών αυτών δυνάμενη είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υφισταμένου ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά, είτε να αποκαλύψει σε έναν ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που ο επιχειρηματίας έχει αποφασίσει ή σκέπτεται να ακολουθήσει στην αγορά, όταν οι επαφές αυτές έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα τη δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού που δεν αντιστοιχούν στις κανονικές συνθήκες της εν λόγω αγοράς, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως των προϊόντων ή των παρεχομένων υπηρεσιών, της σπουδαιότητας και του αριθμού των επιχειρήσεων και του όγκου της αγοράς αυτής (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προπαρατεθείσες αποφάσεις Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 174, Züchner, σκέψη 14, και Deere κατά Επιτροπής, σκέψη 87).

287 Από το κείμενο του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ προκύπτει ότι, όπως στην περίπτωση των συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων και των αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων, οι εναρμονισμένες πρακτικές απαγορεύονται ανεξαρτήτως του αποτελέσματός τους, εφόσον έχουν αντικείμενο που περιορίζει τον ανταγωνισμό. Η ίδια η έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής προϋποθέτει κοινή συμπεριφορά των συμμετεχουσών επιχειρήσεων. Ωστόσο, δεν προϋποθέτει κατ' ανάγκη ότι η συμπεριφορά αυτή εκδηλώνεται με πράξεις σχετικές με την εμπορική δραστηριότητα των επιχειρήσεων αυτών στην αγορά. Δεν προϋποθέτει επίσης ότι η συμπεριφορά αυτή συνεπάγεται συγκεκριμένα τον περιορισμό, την παρεμπόδιση ή τη νόθευση του ανταγωνισμού στην αγορά, εφόσον έχει τέτοιο αντικείμενο.

288 Υπό το φως των αρχών αυτών τις οποίες τόνισε το Δικαστήριο με την απόφαση της 8ης Ιουλίου 1999, C-42/92 P, Anic Partecipazioni κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. I-4125, σκέψεις 123 και 124), πρέπει να εξεταστεί διαδοχικά καθεμία από τις αιτιάσεις των προσφευγουσών.

α) Δεσμευτικές αποφάσεις επί των τιμών και των δημοσιεύσεων

289 Στο άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρθηκε σε δύο «δεσμευτικές αποφάσεις» της FEG, μία σχετική με τις σταθερές τιμές και μία σχετική με τις δημοσιεύσεις. Δεν αμφισβητείται ότι, δυνάμει του καταστατικού της FEG, οι αποφάσεις αυτές έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα έναντι των μελών της. Συγκεκριμένα, η μη τήρηση των αποφάσεων αυτών μπορεί να οδηγήσει σε αναστολή ή άρση της ιδιότητας του μέλους της ενώσεως (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 72).

290 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι οι αποφάσεις αυτές παρέμειναν νεκρό γράμμα μέχρι την ανάκλησή τους στις 23 Νοεμβρίου 1993. Συνεπώς, αποκλείεται οποιοδήποτε περιοριστικό αποτέλεσμα του ανταγωνισμού.

291 Πρέπει να εξεταστεί αν οι εν λόγω δεσμευτικές αποφάσεις επιδιώκουν σκοπό που περιορίζει τον ανταγωνισμό. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, κάθε ανάλυση των αποτελεσμάτων των δεσμευτικών αυτών αποφάσεων θα ήταν περιττή ως προς την εφαρμογή του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ.

Δεσμευτική απόφαση ως προς τις σταθερές τιμές

— Επιχειρήματα των διαδίκων

292 Κατά τις προσφεύγουσες, η Επιτροπή εσφαλμένα έκρινε ότι η δεσμευτική απόφαση ως προς τις σταθερές τιμές υποχρέωνε τους χονδρεμπόρους να μετακυλίσουν έναντι των πελατών τους τις αυξήσεις των τιμών που επέβαλαν οι προμηθευτές μετά τις παραγγελίες (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 73). Η δεσμευτική

απόφαση ως προς τις σταθερές τιμές στηρίχθηκε στην Prijzenbeschikking goederen en diensten 1983 (υπουργική απόφαση σχετικά με τις τιμές των αγαθών και των υπηρεσιών του 1983) (παράρτημα 32 του δικογράφου της προσφυγής), η οποία είχε εκδοθεί κατά τη διάρκεια περιόδου με έντονο πληθωρισμό.

293 Η TU επιμένει ότι καθορίζει τις τιμές της εντελώς ανεξάρτητα, σύμφωνα με τις συνήθεις εμπορικές πρακτικές. Παρόλο που σε ορισμένες περιπτώσεις εφαρμόζει σταθερές τιμές, διατηρεί το δικαίωμα να μετακυλίσει σε μεταγενέστερο στάδιο τις αυξήσεις των τιμών των προμηθευτών της.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

294 Η δεσμευτική απόφαση ως προς τις σταθερές τιμές αφορά τις συνέπειες της τροποποιήσεως των τιμών των προμηθευτών επί των εμπορευμάτων που έχουν παραγγελθεί αλλά δεν έχουν παραδοθεί. Ειδικότερα προβλέπει ότι, όταν επέρχεται παρόμοια τροποποίηση, τα εμπορεύματα μπορούν να παραδοθούν εντός τριών μηνών με τις τιμές που ίσχυαν την ημερομηνία της παραγγελίας. Πέραν της προθεσμίας αυτής και κατά τη διάρκεια των επόμενων έξι μηνών, τα μέλη της FEG πρέπει να μετακυλίσουν τις τροποποιήσεις αυτές μέχρις ενός μέγιστου καθοριστέου ποσού, εξαιρουμένων των περιόδων κρίσεων. Το μέγιστο ποσό καθορίζεται ανά εξάμηνο από τη FEG κατόπιν διαβουλεύσεως με την UNETO. Κατά τη FEG, πρόκειται για ένα σύστημα κατανομής, μεταξύ χονδρεμπόρων και εργολάβων ηλεκτρικών εγκαταστάσεων, του κινδύνου που συνδέεται με τις αυξήσεις των τιμών που ενδέχεται να συμβούν για όσο διάστημα λειτουργεί ένα εργοτάξιο μεγάλης διάρκειας. Σε περίπτωση μη εφαρμογής του μηχανισμού αυτού, η απόφαση προβλέπει την επιβολή προστίμων που μπορούν να ανέλθουν σε 10 000 NLG (4 531 ευρώ). Η δεσμευτική αυτή απόφαση, η οποία εκδόθηκε στις 2 Νοεμβρίου 1984, καταργήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 1993 (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 73 έως 75).

295 Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι μια τέτοια απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων περιορίζει την ελευθερία καθορισμού των τιμών εκ μέρους των μελών της και έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού υπό την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ.

296 Ακόμη και αν υποτεθεί αποδεδειγμένο, το γεγονός ότι έμπνευση για τη δεσμευτική αυτή απόφαση αποτέλεσε η εθνική κανονιστική ρύθμιση που ίσχυε κατά την έκδοσή της δεν είναι λυσιτελές. Συγκεκριμένα, η FEG δεν υποστήριξε ότι οι εν λόγω κανονιστικές διατάξεις της επέβαλαν την έκδοση δεσμευτικής συμφωνίας ως προς τις τιμές και ότι δεν διέθετε ουδεμία αυτονομία ως προς αυτό (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 17ης Νοεμβρίου 1993, C-2/91, Meng, Συλλογή 1993, σ. I-5751, σκέψη 22, και C-245/91, Ohra Schadeverzekeringen, Συλλογή 1993, σ. I-5851, σκέψη 15, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 18ης Σεπτεμβρίου 1996, T-387/94, Asia Motor France κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-961, σκέψη 61). Περαιτέρω, οι προσφεύγουσες δεν απέδειξαν ότι η νομοθεσία αυτή εξακολούθησε να ισχύει για όλη την περίοδο κατά την οποία σημειώθηκε η παράβαση.

297 Επομένως, τα επιχειρήματα των προσφευγουσών πρέπει να απορριφθούν.

Δεσμευτική απόφαση ως προς τις δημοσιεύσεις

— Επιχειρήματα των διαδίκων

298 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι η δεσμευτική απόφαση επί των δημοσιεύσεων είχε αντικείμενο που αφορούσε αποκλειστικά τις σχετικές με τις δημοσιεύσεις ενέργειες. Απαγόρευε, όπως παρατηρούν οι προσφεύγουσες, τις αναγγελίες τιμών κάτω του κόστους. Η μοναδική περίπτωση εφαρμογής της, την οποία αναφέρει η Επιτροπή, αντλείται από τα πρακτικά της συνελεύσεως του διοικητικού συμβουλίου της FEG της 9ης Ιουλίου 1992. Το έγγραφο αυτό όμως απλώς αναφέρει, αφενός, ότι η Schotman δεν τήρησε την εν λόγω απόφαση και, αφετέρου, ότι ζήτησε από τον γραμματέα της FEG να καταγράψει τις υφιστάμενες δεσμευτικές αποφάσεις και να διευκρινίσει το περιεχόμενο αυτού του είδους των πράξεων. Η FEG προσθέτει ότι, εν πάση περιπτώσει, η δεσμευτική απόφαση επί των δημοσιεύσεων ουδέποτε εφαρμόστηκε με ζήλο και στην πράξη ουδέποτε τηρήθηκε, όπως αποδεικνύει το γεγονός ότι η Schotman, μέλος της FEG, μπόρεσε να την παραβεί ατιμωρητί.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

299 Η δεσμευτική απόφαση επί των δημοσιεύσεων, η οποία ίσχυσε από τις 2 Αυγούστου 1978 μέχρι την κατάργησή της στις 23 Νοεμβρίου 1993, απαγορεύει στα μέλη της FEG να διανέμουν δημοσιεύσεις που προτείνουν ηλεκτροτεχνικά εξαρτήματα σε τιμές κάτω του κόστους ή σε τιμές ιδιαίτερα μειωμένες προς επιχειρήσεις που ειδικεύονται στην εγκατάσταση των υλικών αυτών. Από την απόφαση αυτή προκύπτει ότι τα μέλη της FEG θέλησαν με τον τρόπο αυτό να μην προκαλέσουν, ενθαρρύνουν και/ή επιτρέψουν ενέργειες που έχουν ως αποτέλεσμα την απότομη πτώση των τιμών, τη διατάραξη της αγοράς, την απώλεια κερδών ή τον ασυγκράτητο ανταγωνισμό μεταξύ των μελών της (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 76).

300 Η δεσμευτική απόφαση ως προς τις δημοσιεύσεις αποβλέπει στον περιορισμό της ατομικής συμπεριφοράς των μελών της FEG έναντι της εμπορικής πολιτικής της σε θέματα δημοσιεύσεων, προκειμένου να τα προστατέψει από τις συνέπειες ενός ανταγωνισμού που θεωρούν, κατ' ουσίαν, επιβλαβή. Μια τέτοιου είδους απόφαση μιας ενώσεως επιχειρήσεων έχει προφανώς ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού υπό την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ. Συγκεκριμένα, όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή με τα δικόγραφά της στην υπόθεση Τ-5/00, δεν εναπόκειται στη FEG, ως επαγγελματικής ενώσεως, να αντικαταστήσει τον νομοθέτη και να προβλέψει τους όρους υπό τους οποίους τα μέλη της μπορούν να καθορίσουν τις τιμές των προϊόντων τους, να προβούν σε εμπορικές πράξεις προσφορών ή να διαφημίσουν τις εν λόγω τιμές ή προσφορές.

301 Συνεπώς, τα επιχειρήματα των προσφευγουσών σχετικά με την εν λόγω δεσμευτική απόφαση ως προς τις δημοσιεύσεις πρέπει να απορριφθούν.

β) Συμφωνίες επί των τιμών και των εκπτώσεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

302 Με τη νομική της εκτίμηση η Επιτροπή έκρινε ότι μεταξύ των μελών της FEG διεξάχθηκαν, σε τακτική βάση, συζητήσεις σχετικά με τις εφαρμοστέες τιμές και εκπτώσεις. Οι συζητήσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν στο πλαίσιο των τακτικών συνεδριάσεων της FEG, των συνεδριάσεων των επιτροπών ανά προϊόν και των περιφερειακών συνελεύσεων της ενώσεως, κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της 6ης Δεκεμβρίου 1989 και της 30ής Νοεμβρίου 1993.

303 Οι συζητήσεις (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 79 έως 84) αφορούσαν τα εξής:

— τη θέσπιση κανόνων για τη χορήγηση εκπτώσεων και τον καθορισμό των σχετικών ποσοστών·

— την τήρηση των συστάσεων της FEG όσον αφορά τις τιμές και τις εκπτώσεις.

304 Οι προσφεύγουσες ναι μεν δέχονται ότι έκαναν ενίοτε λόγο για τις τιμές και τις εκπτώσεις, επιμένουν όμως ως προς τον εξαιρετικό χαρακτήρα των συζητήσεων αυτών και την έλλειψη λυσιτέλειας ως προς το δίκαιο του ανταγωνισμού. Καταγγέλλουν τον αποσπασματικό χαρακτήρα των αποδεικτικών στοιχείων που επικαλείται η Επιτροπή. Η Επιτροπή ερμήνευσε ορισμένα έγγραφα που προέρχονται από περιφερειακές επιτροπές της FEG ειδικευμένες στα «καλώδια και τα σύρματα» για να αποδείξει την ύπαρξη εθνικής συμφωνίας επί του συνόλου των ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων.

305 Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι η πλειονότητα των προμηθευτών χρησιμοποιούν καταλόγους μικτών τιμών τις οποίες συνιστούν για τις πωλήσεις στον τελικό καταναλωτή. Κατά τις προσφεύγουσες, οι κατάλογοι αυτοί αποτελούν σημείο αναφοράς για τον υπολογισμό των τιμών σε καθένα από τα στάδια της αλυσίδας διανομής. Σε καθένα από τα στάδια αυτά, χορηγούνται εκπτώσεις από τις εν λόγω τιμές· οι χονδρέμποροι διαπραγματεύονται με τους πελάτες τους το μέγεθος των εκπτώσεων που τους χορηγούν. Μεταξύ των χονδρεμπόρων, ο ανταγωνισμός ως προς τις τιμές λειτουργεί στο επίπεδο των εκπτώσεων που του χορηγούν οι προμηθευτές. Η παρουσίαση του μηχανισμού αυτού στις αιτιολογικές σκέψεις 85 έως 87 της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι μεροληπτική, καθότι η Επιτροπή φαίνεται να υποστηρίζει με αυτές ότι οι συνιστώμενες μικτές τιμές ισοδυναμούν με τιμές που καθορίζουν μεταξύ τους ανταγωνιστικές επιχειρήσεις.

306 Η εικαζόμενη συμφωνία σε θέματα τιμών και εκπτώσεων μεταξύ των μελών της FEG περιορίστηκε στην πράξη στην ανταλλαγή πληροφοριακών στοιχείων ως προς τις γενικές τάσεις της αγοράς. Με την προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή περιορίστηκε να λάβει υπόψη μεμονωμένες περιπτώσεις που στερούνταν μεγάλης σημασίας και παρέβη τις υποχρεώσεις της ως προς το βάρος της αποδείξεως. Δεν μπορεί να γίνει λόγος για οριζόντια συμφωνία περί καθορισμού των τιμών ούτε καν για αντικείμενο ή αποτέλεσμα που να περιορίζει τον ανταγωνισμό.

307 Πρώτον, όσον αφορά την επιτροπή για τα «καλώδια και σύρματα» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 80), οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, μολονότι ο εκ του καταστατικού σκοπός της είναι «να καταβάλει προσπάθειες για τη διατήρηση της ηρεμίας της αγοράς και τη συγκράτηση των τιμών», η ρήση αυτή αποδεικνύει απλώς την τάση χρησιμοποιήσεως αρχαιοπρεπούς λεξιλογίου. Δεδομένου του έντονου ανταγωνισμού μεταξύ χονδρεμπόρων και της ελλείψεως εξουσίας εξαναγκασμού της αρμόδιας για τα «καλώδια και σύρματα» επιτροπής, αποκλείεται οποιοσδήποτε οριζόντιος καθορισμός των τιμών.

308 Οι προσφεύγουσες δεν δέχονται την ερμηνεία της Επιτροπής όσον αφορά την ανακοίνωση του προέδρου της αρμόδιας για τα «καλώδια και σύρματα» επιτροπής της FEG: «Σκοπός της επιτροπής είναι να καταβάλλει προσπάθειες για τη διατήρηση της ηρεμίας της αγοράς και τη συγκράτηση των τιμών. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού είναι αναγκαία η τακτική ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των μελών.» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 80). Η Επιτροπή (προσβαλλόμενη από-

φαση, αιτιολογική σκέψη 81) θεωρεί ως επιβεβαίωση της συμφωνίας επί των τιμών τα εξής: «Κατόπιν σύντομης συζήτησης, αποφασίστηκε ότι, κατά την προσεχή συνεδρίαση, όλα τα μέλη της επιτροπής προϊόντων θα προσκομίσουν τιμοκαταλόγους που ισχύουν για τον μήνα που προηγείται της προσεχούς συνεδρίασης [...] Οι αναγραφόμενες τιμές θα είναι αυτές που καταβάλλει στην πραγματικότητα ο πελάτης. Βάσει αυτών των τιμών θα εξετάζεται κατά πόσον υπήρξε κάποια σκοπιμότητα στη θέσπιση κανόνων σχετικά με τις εκπτώσεις [...] Η επιτροπή καλωδίων και συρμάτων ασχολείται με την εκπόνηση κανόνων σχετικά με τις εκπτώσεις.»

309 Οι προσφεύγουσες αναφέρουν ότι υπάρχει απλώς και μόνον πρόθεση καθορισμού των τιμών μεταξύ ανταγωνιστών. Η επιδίωξη επηρεασμού της αγοράς ή καθιερώσεως νόμιμου συστήματος ανταλλαγής πληροφοριακών στοιχείων επί των μέσων περιθωρίων και κύκλων εργασιών δεν συνιστά παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ. Κανένα έγγραφο δεν αποδεικνύει ότι η αρμόδια για τα «καλώδια και σύρματα» επιτροπή μετέτρεψε πράγματι την πρόθεση αυτή σε συμφωνία. Αντιθέτως, τα μέλη της επιτροπής αυτής αναγνώρισαν μάλιστα ότι δεν ήταν δυνατός ο καθορισμός των «κανόνων του παιχνιδιού».

310 Δεύτερον, όσον αφορά τους «κανόνες του παιχνιδιού» ως προς τη χορήγηση εκπτώσεων και την αναγγελία περαιτέρω εκπτώσεων (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 81 και 82), οι προσφεύγουσες αρνούνται την ύπαρξή τους. Το γεγονός και μόνον ότι πραγματοποιήθηκαν συζητήσεις περί των εκπτώσεων που ίσχυαν στην αγορά δεν συνιστά παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού. Ομοίως, η ανακοίνωση περαιτέρω εκπτώσεων δεν συνιστά παράβαση. Καμία από τις συζητήσεις αυτές δεν κατέληξε σε ενέργειες ή συμφωνίες.

311 Τρίτον, όσον αφορά τις βασικές εκπτώσεις του 35 % (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 83), οι προσφεύγουσες διευκρινίζουν ότι οι εν λόγω εκπτώσεις χορηγούνται επί του διδακτικού υλικού που παραγγέλλουν οι τεχνικές σχολές. Η FEG αναγνωρίζει ότι συναίνεσε για τη χορήγηση βασικής εκπτώσεως 35 % για τις σχολές. Η απόφαση αυτή δεν μπορεί να έχει αισθητό αποτέλεσμα στην αγορά. Η FEG επιμένει ως προς τον κοινωνικό σκοπό και την ιδιαιτερότητα του πλαισίου στο οποίο εντάσσεται το εν λόγω μέτρο.

312 Τέταρτον, όσον αφορά τις εκπτώσεις στους τελικούς καταναλωτές (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 84), οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι ερμήνευσε το χωρίο που επαναλαμβάνεται στην αιτιολογική σκέψη 84 της προσβαλλομένης αποφάσεως ως κριτική κατά των εκπτώσεων που χορηγούν ορισμένα μέλη της FEG στους τελικούς καταναλωτές. Η FEG θεωρεί αδιανόητο τον εφοδιασμό χωρίς τη χορήγηση εκπτώσεως. Στην πραγματικότητα, η FEG απλώς εξέφρασε τη δυσαρέσκειά της όσον αφορά την άμεση παράδοση προϊόντων στους τελικούς καταναλωτές. Δεδομένου ότι η FEG ασκεί τον ρόλο της «συνειδήσεως» των χονδρεμπόρων ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων, είναι φυσικό να συστήνει στα μέλη της να μην εφοδιάζουν τους πελάτες των πελατών τους (τελικούς χρήστες ή πελάτες των εργολάβων εγκαταστάσεων). Μια τέτοια συμπεριφορά ισοδυναμεί, από εμπορικής απόψεως, με αυτοκτονία.

313 Πέμπτον, όσον αφορά τους σωλήνες PVC, τα κουτιά σύνδεσης και τους κεντρικούς και εντοιχισμένους πίνακες (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 85), οι προσφεύγουσες εκθέτουν ότι, σε αντίθεση προς τους λοιπούς προμηθευτές ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων, οι κατασκευαστές σωλήνων PVC και κουτιών σύνδεσης, καθώς και κεντρικών και εντοιχισμένων πινάκων, εφάρμοζαν τις προτεινόμενες καθαρές τιμές. Ζήτησαν τη βοήθεια της FEG για να μετατρέψουν τις τιμές αυτές στις προτεινόμενες μικτές τιμές. Συγκεκριμένα, επιθυμούσαν να μεταβούν στο σύστημα των προτεινόμενων μικτών τιμών που ίσχυε για όλα τα άλλα είδη ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων. Προκειμένου να ικανοποιηθεί το αίτημά τους, η TU διέθεσε προσωπικό και μέσα πληροφορικής στη FEG. Ως εκ τούτου, δηλώνει η FEG, δεν πρόκειται για παράνομες συμφωνίες επί των τιμών αλλά μάλλον για διαφορετική παρουσίαση των τιμοκαταλόγων του κατασκευαστή. Κατόπιν της μετατροπής αυτής, τα προϊόντα αυτά πωλούνται σύμφωνα με το σύστημα των προτεινόμενων μικτών τιμών, των βασικών εκπτώσεων και των εξατομικευμένων όρων. Επομένως, αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί ως περιορισμός του ανταγωνισμού υπό την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ.

314 Εν πάση περιπτώσει, αυτού του είδους οι συμφωνίες δεν έχουν αισθητές επιπτώσεις στην αγορά.

315 Έκτον, όσον αφορά το αντικείμενο των επιτροπών της FEG ανά προϊόν (προσβαλλόμενη απόφαση αιτιολογική σκέψη 111), οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι

η Επιτροπή παραθέτει, στις αιτιολογικές σκέψεις 8 και 111 της προσβαλλομένης αποφάσεως, απόσπασμα από το εγχειρίδιο των επιτροπών της FEG:

«Προκειμένου να σχηματίζεται ακριβής εικόνα των όσων συμβαίνουν στην αγορά, η γνωστοποίηση του κύκλου εργασιών και των περιθωρίων είναι αποφασιστικής σημασίας. Χωρίς τη γνώση αυτών των στοιχείων, είναι ανέφικτη οιαδήποτε ενέργεια για τον επηρεασμό της αγοράς.»

316 Οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι παρέλειψε να αναφέρει το πλαίσιο στο οποίο εντασσόταν η ως άνω φράση, το οποίο δίνει εντελώς διαφορετικό νόημα στο εν λόγω χωρίο που ακολουθείται άμεσα από την εξής φράση:

«Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, καμία επιτροπή δεν ανέλαβε οποιαδήποτε δράση προκειμένου να συγκεντρώσει αυτά τα στοιχεία της αγοράς.»

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

317 Οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν τη διεξαγωγή συζητήσεων ως προς τις εκπτώσεις, τις τιμές, τα περιθώρια και τους κύκλους εργασιών των μελών της FEG, αλλά υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι οι συζητήσεις αυτές δεν αντιβαίνουν στο άρθρο 81 ΕΚ, στο μέτρο που δεν είχαν επιπτώσεις για την αγορά, για τον λόγο ότι δεν εφαρμόστηκαν ή δεν επέφεραν σημαντικά αποτελέσματα.

318 Τα επιχειρήματα αυτά δεν μπορούν να ευδοκιμήσουν.

319 Πρέπει, κατ' αρχάς, να υπομνησθεί ότι, στην αιτιολογική σκέψη 111 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή επισήμανε ότι, με ένα σύνολο αποφάσεων και

εναρμονισμένων πρακτικών, η FEG και τα μέλη της επιδίωξαν «να δημιουργήσουν μια τεχνητή σταθερότητα των τιμών που χρησιμεύει κυρίως για να εξασφαλίζει ότι τα περιθώρια των μελών της FEG δεν προέρχονται από πίεση». Η Επιτροπή αναφέρθηκε μεταξύ άλλων στο εγχειρίδιο που έδωσε η FEG στις επιτροπές προϊόντων, κατά το οποίο, «προκειμένου να σχηματίζεται ακριβής εικόνα των όσων συμβαίνουν στην αγορά, η γνωστοποίηση του κύκλου εργασιών και των περιθωρίων είναι αποφασιστικής σημασίας» και «χωρίς τη γνώση αυτών των στοιχείων, είναι ανέφικτη οιαδήποτε ενέργεια για τον επηρεασμό της αγοράς».

320 Οι προσφεύγουσες απαντούν ότι η FEG επιδίωξε να καθιερώσει νόμιμο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριακών στοιχείων σχετικά με τον κύκλο εργασιών και τα περιθώρια των μελών της. Προσάπτουν στην Επιτροπή ότι αλλοίωσε τη σημασία του αποσπάσματος αυτού παραλείποντας να τονίσει την αμέσως επόμενη φράση:

«Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, καμία επιτροπή δεν ανέλαβε οποιαδήποτε δράση προκειμένου να συγκεντρώσει αυτά τα στοιχεία της αγοράς».

321 Παρά τις αντιρρήσεις αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι το αντικείμενο του εν λόγω συστήματος ανταλλαγής πληροφοριακών στοιχείων, όπως απορρέει από το εγχειρίδιο της FEG, αποβλέπει —όπως η ίδια αναφέρει— στον «επηρεασμό της αγοράς». Επομένως, ορθώς η Επιτροπή θεώρησε ότι επρόκειτο για πρόσθετη ένδειξη της υπάρξεως πρακτικών που απέβλεπαν στον περιορισμό του ανταγωνισμού ως προς τις τιμές μεταξύ των μελών της FEG.

322 Όσον αφορά την επιτροπή για τα «καλώδια και σύρματα», πρέπει να υπομνησθεί ότι σκοπός της είναι «να καταβάλλει προσπάθειες για τη διατήρηση της ηρεμίας της αγοράς και τη συγκράτηση των τιμών» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 80). Πρόκειται προδήλως για σκοπό απαγορευόμενο από το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ, καθότι αποβλέπει στο να αντικαταστήσει τις ατομικές αποφάσεις των επιχειρήσεων με τις αποφάσεις που προκύπτουν από τη συμπαιγνία τους ως προς τις τιμές.

323 Αναφορικά με τους κανόνες για τη χορήγηση εκπτώσεων, η προσβαλλόμενη απόφαση επισημαίνει μεταξύ άλλων ότι, κατά τη συνεδρίαση της 6ης Δεκεμβρίου 1989, η επιτροπή προϊόντων για τα «καλώδια και σύρματα» αποφάσισε να θέσει σε λειτουργία σύστημα ανταλλαγής πληροφοριακών στοιχείων ως προς τις τιμές που εφαρμόζουν τα μέλη της. Σκοπός της ανταλλαγής αυτής ήταν να παράσχει στην επιτροπή τη δυνατότητα να αποφασίσει αν ήταν αναγκαίος ο καθορισμός κανόνων για τη χορήγηση εκπτώσεων. Επομένως, ορθώς η Επιτροπή έλαβε υπόψη της τα στοιχεία αυτά ως ενδείξεις πρακτικών σκοπός των οποίων ήταν ο περιορισμός του ανταγωνισμού υπό την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ.

324 Ως προς τις βασικές εκπτώσεις για την πώληση ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων σε σχολές (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 83), δεν αμφισβητείται ότι η TU και άλλα μέλη της ενώσεως αυτής συμφώνησαν για ενιαίο ποσοστό εκπτώσεως της τάξεως του 35 %. Αυτή η σύμπτωση βουλήσεων έχει προδήλως ως σκοπό τον περιορισμό του ελεύθερου προσδιορισμού της εμπορικής πολιτικής των μελών της FEG. Όσον αφορά τον κοινωνικό σκοπό της συμπαιγνίας αυτής, δεν μπορεί αυτός να ληφθεί υπόψη στο πλαίσιο του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ.

325 Όσον αφορά τις εκπτώσεις στους τελικούς καταναλωτές (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 84), δεν αμφισβητείται ότι η FEG κάλεσε τα μέλη της να μην προμηθεύουν ηλεκτροτεχνικά εξαρτήματα στους πελάτες των πελατών τους. Με την αιτιολογική σκέψη 84 της προσβαλλομένης αποφάσεως η Επιτροπή επισήμανε ότι, κατά την περιφερειακή συνεδρίαση της FEG της 28ης Μαΐου 1991, στην οποία έλαβε μέρος η TU, η FEG αντιτάχθηκε στις πρακτικές ορισμένων χονδρεμπόρων που χορηγούσαν εκπτώσεις στους τελικούς καταναλωτές. Η Επιτροπή αναφέρθηκε στο περιστατικό αυτό προκειμένου να απεικονίσει τον ρόλο που διαδραματίζει η FEG ως προς τον έλεγχο της τηρήσεως των εναρμονισμένων πρακτικών σχετικά με τις εκπτώσεις. Σε αντίθεση προς ό,τι υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, ο ρόλος αυτός της FEG δεν είναι «φυσιολογικός» αλλά εντάσσεται σε πρακτικές που έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού υπό την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ.

326 Σε σχέση με την εκ μέρους της FEG αποστολή συστάσεων προς τα μέλη της ως προς τις τιμές, δεν αμφισβητείται ότι η TU βοήθησε τη FEG κατά τη μετατροπή των προτεινόμενων καθαρών τιμών στις προτεινόμενες μικτές τιμές που εφάρμοζαν οι προμηθευτές ορισμένων πλαστικών υλικών. Γίνεται επίσης δεκτό ότι η FEG απηύθυνε τακτικά στα μέλη της καταλόγους των πλέον πρόσφατων τιμών για τα υλικά

αυτά. Οι προσφεύγουσες δεν αμφισβήτησαν ότι, στην περίπτωση των σωλήνων PVC, η FEG απέστειλε στα μέλη της, κατόπιν τροποποιήσεων των τιμών που είχαν συμφωνήσει οι κατασκευαστές, ενημερωμένους τιμοκαταλόγους που ανέφεραν επίσης τα ποσοστά εκπτώσεως ή αυξήσεως που συνιστούσαν στα μέλη τους (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 85). Τέλος, οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν ούτε την αξιοπιστία ούτε την εκ μέρους της Επιτροπής ερμηνεία, με την αιτιολογική σκέψη 87 της προσβαλλομένης αποφάσεως, των πρακτικών της περιφερειακής συνελεύσεως της FEG της 2ας Μαρτίου 1989. Από το έγγραφο αυτό προκύπτει ότι η FEG, κατόπιν της αυξήσεως της τιμής των πλαστικών σωλήνων, συνέστησε στα μέλη της να τηρούν τους τιμοκαταλόγους.

327 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν το γεγονός ότι η προσπάθεια μετατροπής στην οποία μετέσχε ενεργά η TU επιδιώκει σκοπό περιοριστικό του ανταγωνισμού. Υποστηρίζουν τη νομιμότητα της ενέργειας αυτής που είχε ως σκοπό να βοηθήσει τους κατασκευαστές των εν λόγω υλικών να προσαρμόσουν τις τιμές τους σε αυτές των κατασκευαστών άλλων ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων.

328 Το εν λόγω επιχείρημα δεν είναι πειστικό. Συγκεκριμένα, κατόπιν των προεκτεθέντων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η TU και η FEG κατάφεραν να επηρεάσουν τον ελεύθερο καθορισμό των τιμών μέσω των μελών της ενώσεως αυτής, προβαίνοντας σε ανταλλαγές και διανομές πληροφοριακών στοιχείων σχετικά με τις τιμές και τις εκπτώσεις που αφορούσαν ορισμένα πλαστικά ηλεκτροτεχνικά υλικά. Επομένως, ορθώς η Επιτροπή έλαβε υπόψη της τα στοιχεία αυτά ως ενδείξεις περιορισμού του ανταγωνισμού και έκρινε, με την αιτιολογική σκέψη 116 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τα εξής:

«Η FEG, με την αποστολή των τιμοκαταλόγων, επεδίωκε να εξασφαλίσει ότι τα μέλη της θα αντιδράσουν με ομοιόμορφο τρόπο σε αυξομειώσεις των τιμών των προμηθευτών τους. Τοιουτοτρόπως μειώθηκε ο κίνδυνος οι αυξομειώσεις των τιμών να πραγματοποιούνται από μεμονωμένα μέλη της FEG προκειμένου να εξασφαλίσουν ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι άλλων μελών της FEG απέχοντας από τον καταλογισμό μιας αυξομείωσης στους πελάτες τους ή καταλογίζοντάς την μόνον εν μέρει. Συμπεριφορές αυτού του είδους διαταράσσουν την ηρεμία της αγοράς που επιθυμεί η FEG και μπορούν να ανακινήσουν ανταγωνισμό μεταξύ των μελών της FEG ως προς τις τιμές.»

329 Επομένως, η Επιτροπή δεν υπέπεσε σε πλάνη καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι οι συμφωνίες περί των τιμών και των εκπτώσεων επιδίωκαν σκοπό αντίθετο προς τον ανταγωνισμό.

γ) Όμοιοι τιμοκατάλογοι

330 Με την προσβαλλόμενη απόφαση (αιτιολογικές σκέψεις 88 έως 90), η Επιτροπή έκρινε ότι η συνδυασμένη εφαρμογή των προναφερθέντων μέσων είχε ως αποτέλεσμα να υπάρχει, μεταξύ των μελών της FEG, παρά πολύ περιορισμένος ανταγωνισμός ως προς τις τιμές. Ανέφερε ως παράδειγμα τη μεγάλη ομοιότητα των τιμών και των εκπτώσεων που περιέχονται στους καταλόγους των σημαντικότερων μελών της FEG, μεταξύ των οποίων και της TU. Υπογράμμισε επίσης ότι οι δημοσιεύσεις τους κυκλοφορούσαν την ίδια χρονική στιγμή.

Επιχειρήματα των διαδίκων

331 Οι προσφεύγουσες φρονούν ότι οι ομοιότητες αυτές είναι φυσιολογικές στο μέτρο που οι αναγραφόμενες στους καταλόγους των χονδρεμπόρων τιμές είναι αυτές που ανακοίνωναν οι κατασκευαστές. Κατά τα λοιπά, η TU θεωρεί ότι οι ομοιότητες αυτές είναι τυχαίες και τονίζει ότι υπάρχουν πολλές διαφορές μεταξύ των καταλόγων των διαφόρων χονδρεμπόρων. Όσον αφορά τις ημερομηνίες δημοσιεύσεως, αυτές αποτελούν συνέπεια των ημερομηνιών ανακοινώσεως των τιμών των κατασκευαστών. Οι προσφεύγουσες καταλήγουν ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη εκτιμώντας, βάσει των στοιχείων αυτών, ότι υφίστατο οριζόντια συμφωνία καθορισμού των τιμών.

332 Ναι μεν η Επιτροπή επικαλέστηκε την ύπαρξη όμοιων τιμοκαταλόγων σε ορισμένους ανταγωνιστές, η TU όμως τονίζει ότι οι διαπιστώσεις αυτές δεν επαναλήφθηκαν στο διατακτικό της αποφάσεως. Επομένως, οι διαπιστώσεις αυτές αποτελούν σαφώς πλεονασμό.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

333 Τα επιχειρήματα των προσφευγουσών στηρίζονται σε εσφαλμένη ανάγνωση της προσβαλλομένης αποφάσεως. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή επικαλέστηκε τις ομοιότητες που επισήμανε μεταξύ των καταλόγων των κύριων χονδρεμπόρων ως παράδειγμα του χαμηλού βαθμού ανταγωνισμού που υφίσταται στην οικεία αγορά. Επομένως, πρόκειται για παράδειγμα που αποβλέπει στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των εν λόγω πρακτικών για την αγορά και όχι για παράβαση διαφορετική από τις αναφερόμενες στο διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως.

334 Από τις προηγούμενες εκτιμήσεις ως προς τις δεσμευτικές αποφάσεις για τις τιμές και τις δημοσιεύσεις και ως προς τα διάφορα είδη συμφωνίας σε θέματα τιμών και εκπτώσεων (βλ. ανωτέρω σκέψεις 294 έως 297, 299 έως 301, και 317 έως 329) προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι οι εν λόγω πρακτικές έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού. Επομένως, παρέλκει η εξέταση των επιπτώσεών τους για την αγορά.

335 Ως εκ περισσού, πρέπει να υπομνησθεί ότι η TU δεν αρνείται τελείως τις παρατηρηθείσες ομοιότητες αλλά αποδίδει την προέλευσή τους στη δομή και τη φυσιολογική λειτουργία της οικείας αγοράς. Αληθεύει ότι η οικεία αγορά είναι πολύ συγκεντρωτική: τα πέντε σημαντικότερα μέλη της FEG αντιπροσωπεύουν από κοινού το 62 % της αγοράς και το μερίδιο των δέκα σημαντικότερων ανέρχεται σε 80 % (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 24). Ναι μεν μια τέτοια δομή μπορεί να ευνοήσει τις συμπαιγνίες, δεν μπορεί ωστόσο να συναχθεί κανένα οριστικό συμπέρασμα ως προς τη νομμότητα των παρατηρηθεισών ομοιοτήτων.

336 Η TU ελαχιστοποιεί τη σημασία των ομοιοτήτων αυτών, ισχυριζόμενη ότι κάθε χονδρέμπορος χορηγεί, πέραν των όρων που εφαρμόζει συνήθως, εκπτώσεις τις οποίες διαπραγματεύεται ατομικά. Στην αιτιολογική σκέψη 117 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή κατέδειξε εντούτοις το αποτέλεσμα τέτοιου είδους πρακτικών για την αγορά: είτε οι χονδρέμποροι εφαρμόζουν τις μικτές τιμές και τις βασικές εκπτώσεις που αναφέρονται στους τιμοκαταλόγους, και ούτως καταργούν οποιοδήποτε ανταγωνισμό μεταξύ τους ως προς τις τιμές, είτε χρησιμοποιούν τους βασικούς αυτούς όρους ως βάση της διαπραγματεύσεως και περιορίζουν κατ' αυτόν τον τρόπο τον ανταγωνισμό. Περαιτέρω, η Επιτροπή τόνισε ότι αυτές οι πρακτικές, τις οποίες εφαρμόζουν οι κύριοι χονδρέμποροι μέλη της FEG, έχουν καταλυτική επίδραση. Συγκεκριμένα, τα λιγότερο σημαντικά μέλη στηρίζονται στους καταλόγους των ως άνω χονδρεμπόρων για να καθορίσουν τη δική τους πολιτική τιμών. Οι αιτιάσεις των προσφευγουσών δεν μπορούν να θέσουν υπό αμφισβήτηση το βάσιμο των εκτιμήσεων αυτών.

337 Επιπλέον, η Επιτροπή επισήμανε, χωρίς η TU να αντιδράσει ως προς αυτό, ότι οι τιμές που εφάρμοζαν οι χονδρέμποροι στις Κάτω Χώρες είναι ανώτερες από αυτές που ισχύουν στα άλλα κράτη μέλη (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 119). Κατέληξε ότι οι εν λόγω πρακτικές είχαν ως συνέπεια την εναρμόνιση της πολιτικής των μελών της FEG ως προς τις τιμές και τη σταθεροποίηση ή την αύξηση των τιμών των πωλούμενων εξαρτημάτων. Κατ' αυτόν τον τρόπο η τιμή των ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων αγγίζει, σε επίπεδο χονδρικού εμπορίου, ένα τεχνητό επίπεδο που είναι ανώτερο από το επίπεδο που θα ίσχυε σε μια αμιγώς ανταγωνιστική αγορά. Η FEG, μολονότι αρνείται τον ισχυρισμό ότι οι τιμές είναι υψηλότερες στις Κάτω Χώρες σε σχέση με τις γειτονικές, δεν παρέσχε σοβαρά αποδεικτικά στοιχεία για να αναιρέσει τον τελευταίο αυτό ισχυρισμό.

338 Προκύπτει επομένως από μια σειρά πρακτικών, συμφωνιών και αποφάσεων ότι τα μέλη της FEG και η εν λόγω ένωση, που διαθέτουν κυρίαρχη οικονομική ισχύ στην εν λόγω αγορά, προσπάθησαν με συμπαιγνία να περιορίσουν τον ανταγωνισμό ως προς τις τιμές, προβαίνοντας σε συμφωνίες για τις τιμές και τις εκπτώσεις, καθώς και λαμβάνοντας, στο επίπεδο της FEG, δεσμευτικές αποφάσεις σε θέματα τιμών και δημοσιεύσεων.

339 Επομένως, η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο ότι οι πρακτικές αυτές ήταν αντίθετες στο άρθρο 81 ΕΚ.

Ε — Σχέση μεταξύ της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας και των εναρμονισμένων πρακτικών όσον αφορά τον καθορισμό των τιμών

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

340 Οι προσφεύγουσες καταγγέλλουν τη σχέση που αποδείχθηκε μεταξύ των δύο παραβάσεων που τους προσάπτονται. Η δομή και η λειτουργία της αγοράς δεν επιτρέπουν στους χονδρεμπόρους να χρησιμοποιήσουν την οικονομική τους δύναμη για να αυξήσουν τεχνητά τις τιμές. Θα ήταν σφάλμα να θεωρηθεί, όπως έκρινε η Επιτροπή, ότι τα μέλη της FEG δεν τελούν σε ανταγωνισμό ως προς τις τιμές. Όσον αφορά δε το τεχνητό επίπεδο τιμών στην ολλανδική αγορά, η Επιτροπή δεν διεξήγαγε εις βάθος έρευνα ως προς αυτό.

341 Η TU προσθέτει ότι, με τόσους κατασκευαστές, χονδρεμπόρους, εργολάβους εγκαταστάσεων, τελικούς χρήστες και περίπου 70 000 προϊόντα, θα ήταν αδύνατο για μια ομάδα επιχειρήσεων να επιτύχει, μέσω συμφωνίας, να διατηρήσει αποκλειστικά για τις επιχειρήσεις που την αποτελούν τα σημαντικότερα προϊόντα και να κρατήσει τις τιμές σε υψηλό επίπεδο. Τα μέλη της FEG δεν ήταν σε θέση να διατηρήσουν τεχνητά υψηλό επίπεδο τιμών, ιδίως λόγω του γεγονότος ότι οι προμηθευτές πωλούν περίπου το ήμισυ των προϊόντων τους ευθέως, χωρίς να προσφεύγουν στις υπηρεσίες των χονδρεμπόρων.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

342 Το ζήτημα της σχέσεως μεταξύ των δύο παραβάσεων δεν ασκεί επιρροή. Δεν έχει μεγάλη σημασία αν η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας στηρίζει τις πρακτικές περί καθορισμού των τιμών ή το αντίστροφο. Οι δύο παραβάσεις επιδιώκουν τον ίδιο αντίθετο προς τον ανταγωνισμό σκοπό, ο οποίος συνίσταται στη διατήρηση των τιμών σε επίπεδο στο οποίο καταργείται ο ανταγωνισμός, αφενός με τη μείωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων που προσπαθούν να λειτουργήσουν στην αγορά της χονδρικής διανομής ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων στις Κάτω Χώρες, και να συναγωνιστούν κατ' αυτόν τον τρόπο τα μέλη της FEG ενώ οι ίδιες δεν είναι μέλη της εν λόγω ενώσεως επιχειρήσεων, και αφετέρου με τον μερικό συντονισμό της πολιτικής τους επί των τιμών.

343 Κατά τα λοιπά, οι προσφεύγουσες επαναλαμβάνουν την επιχειρηματολογία ότι η δομή και η λειτουργία της αγοράς αποκλείουν οποιοδήποτε περιορισμό του ανταγωνισμού. Οι ισχυρισμοί αυτοί έχουν ήδη απορριφθεί. Συνεπώς, η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών όσον αφορά τη σχέση μεταξύ των δύο παραβάσεων πρέπει επίσης να απορριφθεί.

III — *Επί του καταλογισμού των παραβάσεων στην TU (υπόθεση T-6/00)*

344 Η επιχειρηματολογία της TU σχετικά με τον καταλογισμό των παραβάσεων διαρθρώνεται σε τρία σκέλη. Με το πρώτο αμφισβητεί το κύρος των προβλεπομένων στο άρθρο 3 της προσβαλλομένης αποφάσεως κριτηρίων καταλογισμού των παραβάσεων. Με το δεύτερο η TU ισχυρίζεται ότι τα κριτήρια αυτά παραβιάζουν την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως. Το τρίτο σκέλος αντλείται από την παραβίαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως την οποία καθιερώνει το άρθρο 253 ΕΚ.

Α — Κριτήριο καταλογισμού

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

345 Παραπέμποντας στο άρθρο 3 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η TU υποστηρίζει ότι οι παραβάσεις που διέπραξε η FEG της καταλογίστηκαν λόγω του ότι ήταν μέλος της ενώσεως αυτής και μόνον. Η TU συμπεραίνει ότι δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί ευθύνη της για πράξεις που δεν διέπραξε η FEG.

346 Για τον λόγο αυτό η TU βάλλει κατά του αυθαίρετου, κατά την άποψή της, προσδιορισμού του κριτηρίου καταλογισμού των παραβάσεων εις βάρος της. Επιπλέον, ισχυρίζεται ότι οι επαφές της με τους ξένους προς τη NAVEG προμηθευτές δεν μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για τη διαπίστωση παράνομης εναρμονισμένης πρακτικής που αποβλέπει στην επέκταση της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας, καθότι οι επαφές της πραγματοποιήθηκαν εκτός του πλαισίου της FEG.

347 Επικουρικώς και μόνον αμφισβητεί η TU τα στοιχεία βάσει των οποίων η Επιτροπή θεμελίωσε την ευθύνη της για τις αναφερόμενες στα άρθρα 1 και 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως παραβάσεις.

348 Η Επιτροπή απαντά ότι η βάση της συλλογιστικής αυτής είναι εσφαλμένη. Η προσβαλλόμενη απόφαση θεωρεί την προσφεύγουσα ως προσωπικώς ευθυνόμενη για τις παραβάσεις που διαπιστώνονται με τα άρθρα 1 και 2. Από το άρθρο 3 καθώς και από τις αιτιολογικές σκέψεις της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι οι παραβάσεις αυτές διαπράχθηκαν ατομικώς από την προσφεύγουσα, τόσο λόγω του ρόλου της στο πλαίσιο της FEG όσο και λόγω των ενεργειών της και των πρωτοβουλιών της. Επομένως, το πρώτο αυτό σκέλος πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

349 Η επιχειρηματολογία της TU στηρίζεται σε εσφαλμένη ανάγνωση της προσβαλλομένης αποφάσεως. Κατά το άρθρο της 3, η TU παρέβη το άρθρο 81, παράγραφος 1, της συνθήκης ΕΚ, λαμβάνοντας ενεργό μέρος στις παραβάσεις που προσδιορίζονται στα άρθρα 1 και 2 έναντι της FEG. Επομένως, η προσφεύγουσα δεν κρίθηκε υπεύθυνη για τις αναφερόμενες στα άρθρα 1 και 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως παραβάσεις μόνο λόγω του ότι είναι μέλος της FEG αλλά και λόγω της ενεργού συμμετοχής της σε αυτές.

350 Σε αντίθεση προς ό,τι υποστηρίζει η Επιτροπή, η εκτίμηση αυτή δεν αρκεί για να απορριφθεί το πρώτο σκέλος του εν λόγω ισχυρισμού στο σύνολό του. Συγκεκριμένα, η TU ανέπτυξε επίσης διάφορες αιτιάσεις προκειμένου να αντικρούσει τα στοιχεία που αποδεικνύουν την ενεργό συμμετοχή της στις παραβάσεις. Επομένως, οι αιτιάσεις αυτές πρέπει να εξεταστούν προκειμένου να επιλυθεί το ζήτημα αν η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο τη συμμετοχή της TU στις παραβάσεις που διαπιστώνονται με τα άρθρα 1 (συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας) και 2 (καθορισμός τιμών) της προσβαλλομένης αποφάσεως.

B — Συμμετοχή της TU στη σχετική με τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας παράβαση

1. Συμμετοχή στη συμφωνία κυρίων

351 Με την αιτιολογική σκέψη 69 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή έκρινε ότι η TU είχε διαδραματίσει ουσιώδη ρόλο στο πλαίσιο της FEG όσον αφορά τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας. Η TU βάλλει εντόνως κατά των εκτιμήσεων αυτών, καθότι τις θεωρεί εσφαλμένες. Αντιτάσσει τα εξής:

— από νομικής απόψεως δεν μπορούσε να επηρεάσει τις αποφάσεις της FEG·

— τα συμφέροντά της δεν συμπίπτουν με αυτά της FEG·

— δεν ήταν παρούσα και δεν εκπροσωπούνταν όταν συζητήθηκαν οι λεπτομέρειες της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας μεταξύ της FEG και της NAVEG στις 28 Φεβρουαρίου 1989.

352 Το Πρωτοδικείο φρονεί, πρώτον, ότι οι αιτιάσεις που αντλούνται από τους κανόνες εσωτερικής λειτουργίας της FEG και από την ολλανδική νομοθεσία δεν είναι λυσιτελείς. Προέχει να καθοριστεί αν η TU μετέσχε στη συμφωνία κυρίων και όχι αν της το επέτρεπαν το καταστατικό της FEG ή η διέπουσα το εταιρικό δίκαιο στις Κάτω Χώρες νομοθεσία.

353 Δεύτερον, είναι εσφαλμένος ο ισχυρισμός ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη εκτιμώντας ότι τα συμφέροντα της προσφεύγουσας συμπίπτουν με αυτά της FEG. Συγκεκριμένα, η προσβαλλόμενη απόφαση περιορίζεται να αναφέρει ότι τα συμφέροντα αυτά «είναι λίγο πολύ συναφή» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 69), διατύπωση από την οποία προκύπτει μάλλον η φυσική διάσταση μεταξύ των συμφερόντων της FEG και ενός των βασικών μελών της παρά η ταυτότητά τους.

354 Τρίτον, το γεγονός ότι η TU δεν ήταν παρούσα ή δεν εκπροσωπούνταν κατά τη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989 δεν αρκεί για να αμφισβητηθεί η ενεργός συμμετοχή της στη συμφωνία κυρίων.

355 Ασφαλώς, η συμμετοχή σε μια επαγγελματική ένωση δεν μπορεί να οδηγεί στον αυτόματο καταλογισμό στο ενδιαφερόμενο μέλος της ευθύνης για τις διάφορες παραβάσεις της ενώσεως χωρίς να αποδεικνύεται η προσωπική συμμετοχή ή η εκ

μέρους του μέλους στήριξη των καταγγελλόμενων παράνομων συμπεριφορών. Εντούτοις, η TU δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι οι προσωπικές της ενέργειες δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη ως αποδεικτικά στοιχεία για τη συμμετοχή της στις εν λόγω παραβάσεις.

356 Εν προκειμένω, η συμμετοχή αυτή συνδέεται άμεσα με τον ρόλο της TU στην εξέλιξη των υποθέσεων της FEG. Δεν αμφισβητείται ότι η TU είναι μία από τις σημαντικότερες επιχειρήσεις μέλη της FEG. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ορισμένοι από τα διευθυντικά της στελέχη ή τους υπαλλήλους της μετείχαν στο διοικητικό συμβούλιο της FEG και στη λήψη αποφάσεων των οργάνων της ενώσεως αυτής μεταξύ 1985 και 1995. Συναφώς πρέπει να υπομνησθεί ότι το διοικητικό συμβούλιο, συγκείμενο από πέντε φυσικά πρόσωπα τα οποία εκλέγει η γενική συνέλευση, εξασφαλίζει τη γενική διεύθυνση της ενώσεως (άρθρο 6 του καταστατικού της FEG).

357 Η Επιτροπή συγκέντρωσε τα στοιχεία που αποδεικνύουν την ύπαρξη συμφωνίας κυρίων, όπως επιβεβαίωσε το Πρωτοδικείο στις σκέψεις 210 έως 212 ανωτέρω. Λαμβανομένης υπόψη της φύσεως της συμφωνίας αυτής, η Επιτροπή δεν ήταν σε θέση να καθορίσει την ακριβή ημερομηνία συνάψεώς της, σε αντίθεση προς ό,τι φαίνεται πως ισχυρίζεται η TU. Αντιθέτως, συγκέντρωσε γραπτές ενδείξεις για τις επαφές μεταξύ της FEG και της NAVEG κατά τη διάρκεια των οποίων έγινε λόγος για τη συμφωνία κυρίων. Τα έγγραφα αυτά καλύπτουν ένα χρονικό διάστημα που ξεκινά στις 11 Μαρτίου 1986 με τη συνάντηση των διοικητικών συμβουλίων της NAVEG και της FEG. Η Επιτροπή έλαβε επίσης υπόψη της τις συζητήσεις μεταξύ των ως άνω διοικητικών συμβουλίων, της 28ης Φεβρουαρίου 1989 και της 25ης Οκτωβρίου 1991, καθώς και μια επιστολή της FEG προς τη NAVEG της 18ης Νοεμβρίου 1991 (βλ. προσβαλλόμενη απόφαση, υποσημείωση 53).

358 Δεν αμφισβητείται ότι στις συναντήσεις των διοικητικών συμβουλίων της FEG και της NAVEG, τις οποίες επικαλείται η Επιτροπή, η TU δεν ήταν παρούσα ούτε εκπροσωπούνταν στη συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989. Εντούτοις, γίνεται δεκτό ότι η FEG συνέταξε τα πρακτικά της συναντήσεως αυτής (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 46 και υποσημείωση 48). Η παρουσία της TU σε άλλες συναντήσεις (11 Μαρτίου 1986 και 25 Οκτωβρίου 1991) καθώς και η εκπροσώπησή της στο διοικητικό συμβούλιο της FEG το 1991 δεν αμφισβητούνται.

359 Κατά πάγια νομολογία, όταν μια επιχείρηση συμμετέχει, ακόμη και αν ο ρόλος της δεν είναι ενεργός, σε συναντήσεις μεταξύ επιχειρήσεων που έχουν αντικείμενο αντίθετο προς τον ανταγωνισμό και δεν αποστασιοποιείται δημοσίως από το περιεχόμενό τους, δημιουργώντας στους λοιπούς συμμετέχοντες την εντύπωση ότι επικροτεί το αποτέλεσμα των συναντήσεων και ότι συμμορφώνεται προς αυτό, μπορεί να θεωρηθεί αποδεδειγμένο ότι συμμετέχει στη συμφωνία που προκύπτει από τις εν λόγω συναντήσεις (βλ. αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 17ης Δεκεμβρίου 1991, Τ-7/89, Hercules Chemicals κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1711, σκέψη 232, της 10ης Μαρτίου 1992, Τ-12/89, Solvay κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-907, σκέψη 98, και της 6ης Απριλίου 1995, Τ-141/89, Trefileurope κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-791, σκέψεις 85 και 86).

360 Ελλείψει τέτοιου αποδεικτικού στοιχείου διαφοροποιήσεως και, κατά μείζονα λόγο, δεδομένης της συμμετοχής της με την ιδιότητα του μέλους του διοικητικού συμβουλίου της FEG, πρέπει να θεωρηθεί ότι η TU μετέσχε στη συμφωνία κυρίων.

361 Ως εκ περισσού μπορεί να προστεθεί ότι η TU δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι αγνοούσε το περιεχόμενο των συζητήσεων που πραγματοποιήθηκαν με τη NAVEG στις 28 Φεβρουαρίου 1989.

362 Συνεπώς, τα επιχειρήματα της TU πρέπει να απορριφθούν.

2. Συμμετοχή στις εναρμονισμένες πρακτικές

363 Η TU προβάλλει απλώς το γεγονός ότι τα περιστατικά στα οποία εμπλέκονται οι επιχειρήσεις Draka Polva, ABB, KM και Hole αφορούν επιχειρήσεις που δεν ήταν μέλη της NAVEG. Η TU υποστηρίζει ότι τα περιστατικά αυτά δεν συνέβησαν στο πλαίσιο της FEG, οπότε δεν συνδέονται με τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής

εμπορίας. Στηριζόμενη στην προηγούμενη ερμηνεία του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως η TU θεωρεί ότι, ως εκ τούτου, καμία παράβαση δεν μπορεί να της καταλογιστεί για τα γεγονότα αυτά.

364 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η συλλογιστική αυτή στηρίζεται σε μια εσφαλμένη υπόθεση, όπως εκτέθηκε κατά την εξέταση της βασικής θέσεως της TU (βλ. σκέψη 349 ανωτέρω). Επομένως, οι ίδιες εκτιμήσεις οδηγούν στη απόρριψη των επιχειρημάτων αυτών χωρίς περαιτέρω εξέτασή τους.

365 Συμπερασματικά, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η TU είναι ένα από τα βασικά μέλη της FEG και, λόγω αυτού, εκπροσωπείται στο διοικητικό συμβούλιό της διαρκώς μεταξύ 1985 και 1995, με εξαίρεση ωστόσο το έτος 1990. Με την ιδιότητά της αυτή, η TU μετέσχε άμεσα στην εκπόνηση της πολιτικής της FEG και/ή ενημερώθηκε για τις συζητήσεις μεταξύ της ενώσεως αυτής και της NAVEG σχετικά με τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας, χωρίς ποτέ να επιδιώξει να αποστασιοποιηθεί δημοσίως από αυτό.

366 Περαιτέρω, από τα αποδεικτικά στοιχεία που εξέτασε η Επιτροπή με τις αιτιολογικές σκέψεις 53 έως 70 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει επαρκώς κατά νόμο ότι η TU διαδραμάτισε ιδιαιτέρως σημαντικό ρόλο στην εναρμονισμένη πρακτική που συνίσταται στην επέκταση της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας σε ορισμένους προμηθευτές που δεν ανήκαν στη NAVEG. Η TU, τόσο ατομικά όσο και κατόπιν συμφωνίας με άλλα μέλη της FEG, άσκησε πιέσεις στις επιχειρήσεις αυτές προκειμένου να μην εφοδιάζουν τους χονδρεμπόρους που δεν ήταν μέλη της FEG με τους οποίους τελούσαν σε ανταγωνισμό.

367 Η TU δεν κατάφερε να αντικρούσει τις διαπιστώσεις αυτές. Επομένως, ορθώς η Επιτροπή θεώρησε ότι η προσφεύγουσα μετέσχε ενεργώς στη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας. Η Επιτροπή απέδειξε ούτως επαρκώς κατά νόμο τον καταλογισμό της εν λόγω παραβάσεως στην TU.

Γ — Συμμετοχή της TU στην παράβαση που αφορά τον καθορισμό των τιμών

368 Η TU θεωρεί κυρίως ότι οι δεσμευτικές αποφάσεις ως προς τις σταθερές τιμές και τις δημοσιεύσεις αποτελούν αποφάσεις ενώσεως επιχειρήσεων υπό την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ. Ο εν λόγω νομικός χαρακτηρισμός συνεπάγεται ότι μόνον η FEG μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη γι' αυτές.

369 Επικουρικώς, η TU προσάπτει γενικώς στην Επιτροπή ότι δεν απέδειξε τη συμμετοχή της στην αναφερόμενη στο άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως παράβαση. Περαιτέρω, η TU επικαλείται, ειδικώς, τρία επιχειρήματα. Κατ' αρχάς, η Επιτροπή χαρακτήρισε την εκ μέρους της FEG αποστολή συνιστώμενων τιμών ως εναρμονισμένη πρακτική υπό την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ. Ο χαρακτηρισμός αυτός δεν συνάδει προς την υπόλοιπη προσβαλλομένη απόφαση η οποία αφορά μόνο συμφωνίες και/ή αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων. Ακολούθως, η παραχώρηση βήματος διαβουλεύσεων για τις τιμές αφορά, λόγω της φύσεώς της, μόνον τη FEG. Επομένως, αποκλείεται οποιαδήποτε ευθύνη της TU. Τέλος, το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν αφορά τις συμφωνίες και τις εκπτώσεις για τις σχολές ούτε τις διαπιστώσεις σχετικά με τους ενιαίους τιμοκαταλόγους.

370 Το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι η επιχειρηματολογία αυτή στηρίζεται, σε μεγάλο βαθμό, σε εσφαλμένη ανάγνωση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

371 Πρώτον, η TU δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι η αναφερόμενη στο άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως παράβαση αφορά, λόγω της φύσεώς της, μόνον τη FEG και δεν μπορεί, ως εκ τούτου, να της καταλογιστεί σχετική ευθύνη. Όπως υπενθυμίστηκε προηγουμένως (βλ. σκέψη 349 ανωτέρω), το άρθρο 3 της προσβαλλομένης αποφάσεως ορίζει ότι η προσφεύγουσα παρέβη το άρθρο 81 ΕΚ συμμετέχοντας ενεργά στις παραβάσεις που διέπραξε η FEG.

372 Δεύτερον, οι ισχυρισμοί της TU που αντλούνται από τον νομικό χαρακτηρισμό των συμφωνιών και/ή των εναρμονισμένων πρακτικών δεν είναι βάσιμη. Συγκεκριμένα, παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ μπορεί να προκύψει όχι μόνον από μεμονωμένη πράξη αλλά και από μια σειρά πράξεων ή ακόμη και από διαρκή συμπεριφορά. Η TU δεν μπορεί βασίμως να αμφισβητεί τις εκτιμήσεις της Επιτροπής για τον λόγο ότι ένα ή περισσότερα στοιχεία αυτής της σειράς πράξεων ή αυτής της διαρκούς συμπεριφοράς μπορούν επίσης να αποτελέσουν καθεαυτά παράβαση του άρθρου 81 ΕΚ.

373 Εν προκειμένω, η αναφερόμενη στο άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως παράβαση έχει ενιαίο χαρακτήρα. Καταλογίστηκε στη FEG και συνίστατο στον περιορισμό, με άμεσο και έμμεσο τρόπο, της ελευθερίας των μελών της ενώσεως αυτής να καθορίζουν ανεξάρτητα τις τιμές πώλησης. Τα στοιχεία που συνθέτουν την παράβαση αυτή είναι οι δεσμευτικές αποφάσεις της FEG ως προς τις τιμές και τις δημοσιεύσεις, η αποστολή κατευθυντήριων γραμμών για τις τιμές και τις εκπτώσεις και η παραχώρηση βήματος διαβουλεύσεων για τις τιμές και τις εκπτώσεις.

374 Το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως πρέπει επιπλέον να αναγνωσθεί λαμβανομένων υπόψη των αιτιολογικών σκέψεων της εν λόγω αποφάσεως. Εν προκειμένω δεν αμφισβητείται ότι οι δεσμευτικές αποφάσεις ως προς τις τιμές και τις δημοσιεύσεις είναι αποφάσεις ενώσεως επιχειρήσεων υπό την έννοια του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 95). Όσον αφορά τη συμφωνία για τις τιμές και τις εκπτώσεις και την εκ μέρους της FEG αποστολή συνιστώμενων τιμών, η Επιτροπή τις χαρακτήρισε ως εναρμονισμένες πρακτικές (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 102). Η Επιτροπή έλαβε υπόψη της την ύπαρξη τακτικών διαβουλεύσεων μεταξύ των μελών της FEG σχετικά με τις τιμές και τις εκπτώσεις, από τις 6 Δεκεμβρίου 1989 έως τις 30 Νοεμβρίου 1993 (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 115). Έλαβε μεταξύ άλλων υπόψη τα πραγματικά περιστατικά σχετικά με τον καθορισμό των εκπτώσεων στις σχολές, όπως εκτίθενται στην αιτιολογική σκέψη 83 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Η Επιτροπή στηρίχθηκε επίσης στις ομοιότητες που διαπιστώθηκαν μεταξύ των τιμοκαταλόγων διαφόρων χονδρεμπόρων, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, για να αποδείξει ότι οι δεσμευτικές αποφάσεις και η συμφωνία ως προς τις τιμές και τις εκπτώσεις είχαν ως συνδυασμένο αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ των μελών της FEG (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 117).

375 Απομένει να καθοριστεί αν η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο την ενεργό συμμετοχή της TU στην παράβαση σχετικά με το καθορισμό των τιμών.

376 Όσον αφορά τη συμμετοχή της TU στην έκδοση των δεσμευτικών αποφάσεων ως προς τις τιμές και τις δημοσιεύσεις, αποδείχθηκε ότι οι αποφάσεις αυτές επιδίωκαν παράνομο σκοπό. Λαμβανομένων υπόψη των κανόνων του καταστατικού της FEG, οι παράνομες αυτές αποφάσεις αποτελούν πιστή έκφραση της κοινής βουλήσεως των μελών της και αρκούν για να καταλογιστεί στην TU η ευθύνη της εκδόσεώς τους (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 29ης Οκτωβρίου 1980, 209/78 έως 215/78 και 218/78, Van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1980, σ. 3125, και της 27ης Ιανουαρίου 1987, 45/85, Verband der Sachversicherer κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 405).

377 Κατά τα λοιπά, έχει διευκρινιστεί ο ρόλος της TU στο πλαίσιο της FEG (βλ. σκέψεις 356, 365 έως 367 ανωτέρω). Επομένως, ορθώς η Επιτροπή έκρινε, με την αιτιολογική σκέψη 93 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι η προσφεύγουσα, «για πολλά χρόνια, εκπροσωπείτο στο διοικητικό συμβούλιο της FEG και συνεπώς γνώριζε ή όντως συμμετείχε ενεργά στην προαναφερόμενη πολιτική της.»

378 Περαιτέρω, δεν αμφισβητείται ότι η TU διαβίβασε στη FEG τα σχετικά με τις τιμές πληροφοριακά στοιχεία, βάσει των οποίων η FEG ενημέρωνε η ίδια τα μέλη της για την τροποποίηση των μικτών και καθαρών τιμών ορισμένων προϊόντων. Η Επιτροπή τόνισε τα εξής:

«Ειδικότερα, αυτό σήμαινε ότι η TU, εξ ονόματος ολόκληρου του τομέα, μετέτρεπε την πληροφόρηση που παρείχε ο κατασκευαστής σχετικά με τις τροποποιημένες καθαρές τιμές σε ομοιόμορφες μικτές τιμές και, στη συνέχεια, διαβίβαζε αυτή την πληροφόρηση στη FEG [...]. Η TU ήταν η μόνη εταιρία που διέθετε τότε το απαραίτητο δυναμικό μηχανοργάνωσης για την εκτέλεση αυτών των υπολογισμών.» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 93).

379 Συνεπώς, η Επιτροπή βασίμως καταλόγισε στην TU την αναφερόμενη στο άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως παράβαση σχετικά με τον καθορισμό των τιμών, λόγω της ενεργού συμμετοχής της σ' αυτή.

Δ — *Παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως*

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

380 Η Επιτροπή δεν απέδειξε τον ειδικό ρόλο της TU σε σχέση με αυτόν των λοιπών επιχειρήσεων μελών της FEG. Μια τέτοια μεταχείριση εισάγει διακρίσεις (απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Δεκεμβρίου 1984, 106/83, Sermide, Συλλογή 1984, σ. 4209, σκέψη 28).

381 Συγκεκριμένα, ενώ έξι μέλη της FEG είχαν λάβει την ανακοίνωση των αιτιάσεων, η Επιτροπή έκρινε, με την αιτιολογική σκέψη 31 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι δεν ήταν σε θέση να αποδείξει με επαρκή βεβαιότητα την ευθύνη καθενός από αυτά. Εντούτοις, η TU φρονεί ότι η κατάστασή της είναι όμοια με αυτή όλων των μελών της FEG που:

— εκπροσωπούνταν στο διοικητικό της συμβούλιο ή στις επιτροπές προϊόντων της FEG·

— ήταν παρόντα στις γενικές συνελεύσεις της FEG·

— συνέβαλαν ουσιαστικά κατά τις συνελεύσεις αυτές·

— έχουν παράλληλα συμφέροντα με αυτά της FEG.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

382 Το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν διαπίστωσε παράβαση των λοιπών μελών της FEG δεν συνιστά παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν διαπίστωσε ότι ένας παραγωγός που βρισκόταν σε παρεμφερή προς τον προσφεύγοντα κατάσταση τέλεσε παράβαση δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να εξαλείψει τη διαπίστωση της τελέσεως παραβάσεως εκ μέρους του προσφεύγοντος αυτού, εφόσον η τέλεση της παραβάσεως αυτής έχει αποδειχθεί προσηκόντως (προπαρατεθείσα απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 146).

383 Επομένως, η επιχειρηματολογία της TU που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως πρέπει να απορριφθεί.

Ε — *Παράλειψη ή ανεπάρκεια αιτιολογήσεως*

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

384 Η TU υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν τήρησε την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει από το άρθρο 253 ΕΚ. Δεν εξέθεσε σαφώς τις ενέργειες βάσει των οποίων έκρινε ότι στοιχειοθετείται ατομική ευθύνη της TU για τις παραβάσεις που διέπραξε η FEG. Η TU θεωρεί ότι η Επιτροπή όφειλε να αιτιολογήσει την απόφασή της με μεγάλη ακρίβεια, δεδομένου ότι το πρόστιμο είναι σημαντικό και υπερβαίνει, αναλογικά, αυτό που επιβλήθηκε στη FEG.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

385 Κατά πάγια νομολογία, από την απαιτούμενη από το άρθρο 253 ΕΚ αιτιολογία πρέπει να διαφαίνεται κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική της κοινοτικής αρχής που εκδίδει την προσβαλλόμενη πράξη κατά τρόπο που να καθιστά δυνατό στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και προς το Πρωτοδικείο να ασκεί τον έλεγχό του (απόφαση της 29ης Φεβρουαρίου 1996, C-56/93, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-723, σκέψη 86).

386 Η επιχειρηματολογία της TU σχετικά με την παραβίαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως δεν είναι βάσιμη. Στις αιτιολογικές σκέψεις 67 έως 70 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στο τμήμα που τιτλοφορείται «Η FEG και το μεγαλύτερο μέλος της, η TU, ως κεντρικοί φορείς», η Επιτροπή εξέθεσε τα στοιχεία βάσει των οποίων διαπίστωσε τη συμμετοχή της TU στη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας. Όσον αφορά τις συμφωνίες καθορισμού των τιμών, η Επιτροπή, στο τμήμα που τιτλοφορείται «Ο ρόλος της FEG και του μεγαλύτερου μέλους της, της TU», δικαιολόγησε την εκτίμησή της για τη συμπεριφορά της TU. Η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι σύμφωνη με το άρθρο 253 ΕΚ. Παρέσχε στην TU τη δυνατότητα να ασκήσει τα δικαιώματα άμυνάς της και στο Πρωτοδικείο να διεξαγάγει τον έλεγχό του ως προς τη νομιμότητα.

IV — *Επί του καταλογισμού των παραβάσεων στη FEG (υπόθεση T-5/00)*

A — *Επιχειρήματα των διαδίκων*

387 Όσον αφορά την αναφερόμενη στο άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως παράβαση, η FEG αντιτάσσεται στο να της καταλογιστεί η επέκταση της συμφωνίας κυρίων σε προμηθευτές που δεν ανήκουν στη NAVEG. Τονίζει ότι οι ενδείξεις για την ύπαρξη εναρμονισμένων πρακτικών με τις οποίες τέθηκε σε εφαρμογή η εν λόγω επέκταση αφορούν μόνον τα μέλη της.

388 Η Επιτροπή απαντά, κατά νόμο, ότι, όταν μια ένωση συνάπτει παράνομη συμφωνία υπέρ των μελών της και στη συνέχεια τα μέλη αυτά προσπαθούν, με εναρμονισμένες πρακτικές, να εντάξουν τρίτους στη συμφωνία αυτή, η ένωση είναι επίσης υπεύθυνη για τις πρακτικές αυτές. Δεν μπορεί να αποφύγει τον καταλογισμό της ευθύνης ισχυριζόμενη ότι δεν μετέσχε ή ότι δεν γνώριζε την εν λόγω εναρμονισμένη πρακτική. Η ένωση δεν μπορεί να αποφύγει την ευθύνη αυτή παρά μόνον εφόσον θέσει τέρμα στο παράνομο καθεστώς και αποστασιοποιηθεί δημοσίως έναντι καθενός από τα μέλη της.

389 Η Επιτροπή προσθέτει ότι, στην πραγματικότητα, δεδομένων των περιστάσεων της υπό κρίση υποθέσεως, μπορούν να καταλογιστούν στη FEG οι ενέργειες με τις οποίες ορισμένα από τα μέλη της προσπάθησαν να εντάξουν τρίτους στη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας.

Β — Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

390 Με τα επιχειρήματα αυτά η FEG αμφισβητεί τον εις βάρος της καταλογισμό ευθύνης για τις εναρμονισμένες πρακτικές που εφαρμόζουν τα μέλη της. Η παρούσα υπόθεση διακρίνεται από τις υποθέσεις στις οποίες αμφισβητούνταν η δυνατότητα καταλογισμού της παραβάσεως που διέπραξε ένωση επιχειρήσεων στα μέλη της ενώσεως αυτής (βλ., για παράδειγμα, προπαρατεθείσα απόφαση CB και Europay κατά Επιτροπής).

391 Στην υπό κρίση υπόθεση τρεις παράγοντες οδηγούν στην εκτίμηση ότι οι εναρμονισμένες πρακτικές που αφορούν την επέκταση της συμφωνίας κυρίων πρέπει να καταλογιστούν στη FEG. Κατ' αρχάς, η συμφωνία κυρίων και οι συνακόλουθες προσπάθειες επεκτάσεως του πεδίου εφαρμογής της σε προμηθευτές που δεν ανή-

κουν στη NAVEG αποτελούν τις δύο συνιστώσες της αναφερόμενης στο άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως παραβάσεως. Ακολούθως, τα πρόσωπα που εμπλέκονται στις εν λόγω εναρμονισμένες πρακτικές είχαν διευθυντικά καθήκοντα στους κόλπους της FEG. Συναφώς, φαίνεται ότι η TU και/ή η μητρική της εταιρία Schotman, καθώς και οι επιχειρήσεις Schiefelbusch, Brinkman & Germeraad και Wolff εκπροσωπούνταν, κατά τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία σημειώθηκε η παράβαση, στο διοικητικό συμβούλιο της FEG και μετείχαν ευθέως στις προσπάθειες προσεγγίσεως των προμηθευτών που δεν ήταν μέλη της NAVEG.

392 Τέλος, τα μέλη της FEG που μετείχαν κατ' αυτόν τον τρόπο στις εν λόγω εναρμονισμένες πρακτικές ενήργησαν υπέρ του συνόλου των μελών της ενώσεως αυτής. Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι οι προσπάθειες προσεγγίσεως της ΚΜ σχεδιάστηκαν αρχικά από 26 μέλη της FEG που ενεργούσαν κατόπιν συνεννοήσεως. Προσπαθώντας να επιτύχουν τον τερματισμό του εκ μέρους της ΚΜ εφοδιασμό της CEF, τα έντεκα μέλη της FEG που ανήκαν στην «αντιπροσωπεία» που επισκέφτηκε την ΚΜ στις 27 Ιουνίου 1991 (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 65) ενεργούσαν, κατόπιν συνεννοήσεως, προς το κοινό συμφέρον που προασπίζει η ένωση αυτή. Το συμφέρον αυτό συνίστατο στην επίτευξη, για όλα τα μέλη της FEG, ανάλογων πλεονεκτημάτων με αυτά που θα τους παρείχε η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας που είχε συναφθεί μεταξύ της FEG και της NAVEG. Πρέπει επίσης να προστεθεί, όπως τονίστηκε προηγουμένως κατά την εξέταση του υποστατού των πραγματικών περιστατικών που αφορούν την επέκταση της συμφωνίας κυρίων, ότι, δεδομένων των ενεργειών αυτών προς το κοινό συμφέρον των μελών της FEG, η ΚΜ δεν μπορούσε παρά να θεωρήσει ότι η προσπάθεια προσεγγίσεώς της στηριζόταν από τη FEG.

393 Δεδομένου ότι οι εν λόγω ενέργειες έχουν το ίδιο αντικείμενο, καθώς και τους ίδιους δικαιούχους, και δεδομένου ότι τέθηκαν σε εφαρμογή από τα μέλη και από ορισμένα διευθυντικά στελέχη της ενώσεως αυτής, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ορθώς η Επιτροπή κατέληξε ότι η ευθύνη για τις ενέργειες των μελών της FEG ως προς την προσέγγιση προμηθευτών που δεν ανήκαν στη NAVEG μπορούσε επίσης να καταλογιστεί στη FEG. Συνεπώς, τα επιχειρήματα της FEG πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμα.

Επί των αιτημάτων περί ακυρώσεως του προστίμου ή μειώσεως του ποσού του

394 Στο πλαίσιο της επιχειρηματολογίας τους, οι προσφεύγουσες προέβαλαν διάφορες αιτιάσεις που αφορούν τον καθορισμό του ποσού του προστίμου. Οι αιτιάσεις αυτές αντλούνται από παράβαση των προϋποθέσεων που θέτει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 για την επιβολή προστίμων. Επιπλέον, η TU υποστήριξε ότι η Επιτροπή, επιβάλλοντάς της πρόστιμο, παραβίασε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως και φρονεί ότι η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως επ' αυτού είναι ανεπαρκής.

I — *Επί του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17*

A — *Πρόθεση διαπράξεως της παραβάσεως*

395 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν κατ' ουσίαν την πρόθεση διαπράξεως της παραβάσεως που αφορά τον καθορισμό των τιμών. Η TU υποστηρίζει ότι η Επιτροπή όφειλε να αποδείξει ότι αυτή γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι η συμβολή της στη μετατροπή των καθαρών τιμών σε μικτές τιμές ορισμένων προϊόντων μπορούσε να συνδυαστεί με εναρμονισμένη πρακτική.

396 Συναφώς, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι, για να μπορεί να θεωρηθεί ότι μια παράβαση διαπράχθηκε εκ προθέσεως, δεν είναι απαραίτητο η επιχείρηση να έχει επίγνωση ότι περιορίζει τον ανταγωνισμό αλλά αρκεί το ότι δεν μπορούσε να αγνοεί ότι η προσαπτόμενη συμπεριφορά είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1989, 246/86, Belasco κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 2117, σκέψη 41, και του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, Τ-143/89, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-917, σκέψη 50).

397 Εν προκειμένω, οι παραβάσεις επί των οποίων επιβλήθηκαν τα πρόστιμα αφορούν συμφωνίες που είχαν ως αντικείμενο να καθορίσουν άμεσα ή έμμεσα τις τιμές και να προκαλέσουν ανταγωνιστικό μειονέκτημα στους χονδρεμπόρους που δεν ανήκαν στη FEG, μέσω της συνάψεως συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας. Λαμβανομένης υπόψη της εγγενούς βαρύτητας των εν λόγω συμφωνιών, οι προσφεύγουσες δεν μπορούσαν να αγνοούν ότι η συμμετοχή τους σε τέτοιου είδους συμφωνίες, οι οποίες προβλέπονται ρητά στο άρθρο 81, παράγραφος 1, στοιχεία α' και δ', ΕΚ, αποσκοπούσε στη νόθευση ή στον περιορισμό του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Κοινότητας. Συνεπώς, ορθώς και βάσει επαρκούς αιτιολογίας κατέληξε η Επιτροπή, στην αιτιολογική σκέψη 135 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στην πρόθεση διαπράξεως των εν λόγω παραβάσεων.

398 Πρέπει, επίσης, συναφώς να επισημανθεί ότι ο αντίθετος προς τον ανταγωνισμό χαρακτήρας των πρακτικών αυτών είχε αναγνωριστεί με σημείωμα της 30ής Αυγούστου 1993 προς τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου της FEG, στο οποίο η γραμματεία της ενώσεως αυτής διαπίστωσε, ως προς τη νέα ολλανδική νομοθεσία σε θέματα ανταγωνισμού, τα εξής:

«Όσον αφορά τη FEG, αυτό σημαίνει ότι, κατά την άποψή μου, απαγορεύεται ο καθορισμός των συνιστώμενων τιμών για κυτία σύνδεσης, διατάξεις μεταγωγής, εντοιχισμένους πίνακες, και πιθανόν η δεσμευτική απόφαση για σταθερές τιμές, η δεσμευτική απόφαση για δημοσιεύσεις και οι ρυθμίσεις για τις περικοπές των τιμών.» (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 91).

399 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να υποστηρίξουν ότι δεν γνώριζαν τον παράνομο χαρακτήρα των διαφόρων στοιχείων της αναφερομένης στο άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως παραβάσεως.

Β — Βαρύτητα των παραβάσεων

400 Με εξαίρεση την επιχειρηματολογία της που αποσκοπεί στο να αποδείξει την απουσία αισθητών επιπτώσεων στην αγορά, η TU δεν αμφισβήτησε τη βαρύτητα των παραβάσεων. Η FEG επαναλαμβάνει το επιχείρημα ότι οι εν λόγω ενέργειες είχαν αμελητέα μόνον επίδραση στην αγορά.

401 Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να ευδοκιμήσει. Συγκεκριμένα, οι διαπιστώσεις της Επιτροπής κατέδειξαν την ύπαρξη συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας και συμφωνιών ως προς τον καθορισμό των τιμών. Λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών της οικείας αγοράς, στο πλαίσιο της οποίας τα μέλη της FEG κατέχουν το 96 % των μεριδίων της αγοράς, η Επιτροπή τόνισε ακριβώς συμφωνία ότι η συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας που συνδέεται με πολιτική περιορισμένης προσχωρήσεως, απέβλεπε στα εξής:

— να παρεμποδίσει την πρόσβαση αλλοδαπών ανταγωνιστών στην αγορά·

— να περιορίσει την ελευθερία των κατασκευαστών ηλεκτροτεχνικών εξαρτημάτων να επιλέγουν τους χονδρεμπόρους στους οποίους θα αναθέσουν τη διανομή των προϊόντων τους·

— να ενισχύσει τις συμφωνίες επί των τιμών.

402 Τέτοιου είδους συμφωνίες υποκαθιστούν την προστατευόμενη από τη Συνθήκη λειτουργία του ανταγωνισμού με τον μεταξύ ανταγωνιστών συντονισμό της πολιτικής καθορισμού των τιμών. Επομένως, πρόκειται για σοβαρές παραβάσεις του άρθρου 81 ΕΚ.

Γ — Διάρκεια των παραβάσεων

1. Υπόθεση T-6/00

403 Η TU προβάλλει δύο επιχειρήματα σχετικά με τη διάρκεια των παραβάσεων.

404 Πρώτον, θεωρεί ότι τα πραγματικά περιστατικά στα οποία εμπλέκονται οι Draka Polva, ABB, KM και Holec σχετικά με την επέκταση της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας αφορούν το χρονικό διάστημα μεταξύ του Ιουλίου του 1990 και του 1991. Επομένως, πρέπει να μειωθεί κατά ένα έτος η διάρκεια της παραβάσεως που αφορά τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας, ήτοι τα οκτώ έτη που καθορίστηκαν με την προσβαλλόμενη απόφαση.

405 Δεύτερον, η TU υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε την ύπαρξη διαρκούς παραβάσεως σχετικά με τον καθορισμό των τιμών μεταξύ της 21ης Δεκεμβρίου 1988 και της 24ης Απριλίου 1994. Οι εν λόγω ημερομηνίες είναι αυτές που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή για την περίοδο κατά την οποία η FEG απέστειλε στα μέλη της συστάσεις ως προς τις τιμές των πλαστικών υλικών (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 146). Μολονότι το σημείο αυτό αναφέρθηκε συνοπτικά στο πλαίσιο των αιτιάσεων περί του καταλογισμού της παραβάσεως (υπόμνημα απαντήσεως, σημείο 108), μπορεί να εξεταστεί στο πλαίσιο των αιτιάσεων που αφορούν την επιβολή προστίμου.

406 Εκ προοιμίου το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι οι κριτικές αυτές στηρίζονται σε εσφαλμένη ανάγνωση της προσβαλλομένης αποφάσεως που δεν λαμβάνει υπόψη της τον ενιαίο χαρακτήρα καθεμιάς από τις εν λόγω παραβάσεις. Τα πραγματικά περιστατικά σχετικά με την επέκταση της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας και την εκ μέρους της FEG αποστολή συστάσεων ως προς τις τιμές δεν συνιστούν αυτοτελείς παραβάσεις· πρόκειται για συστατικά στοιχεία των παραβάσεων που αναφέρονται στα άρθρα 1 και 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως αντιστοίχως. Οι παραβάσεις αυτές έχουν, λόγω της φύσεώς τους, διαρκή χαρακτήρα. Επομένως, το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η TU άσκησε πιέσεις στους προμηθευτές, στο πλαίσιο της

συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας, για χρονικό διάστημα που να υπερβαίνει την περίοδο μεταξύ του Ιουλίου του 1990 και του 1991 δεν μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση τα αποδεικτικά στοιχεία για την ύπαρξη παραβάσεως μεταξύ της 11ης Μαρτίου 1986 και της 25ης Φεβρουαρίου 1994. Ομοίως, το γεγονός ότι η εκ μέρους της FEG αποστολή συνιστωμένων τιμών διαπιστώθηκε μόνο μεταξύ της 21ης Δεκεμβρίου 1988 και της 24ης Απριλίου 1994 δεν θέτει υπό αμφισβήτηση τον καθορισμό της διάρκειας της παραβάσεως σε μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, εφόσον αυτός στηρίζεται σε αντικειμενικές και συγκλίνουσες ενδείξεις.

407 Επομένως, πρέπει να εξεταστούν τα στοιχεία βάσει των οποίων η Επιτροπή καθόρισε τις αντίστοιχες διάρκειες των παραβάσεων. Συναφώς, μπορεί απλώς να διαπιστωθεί ότι η TU δεν προέβαλε ειδικά επιχειρήματα για να αντικρούσει τις εκτιμήσεις της Επιτροπής. Οι παρατηρήσεις της παραμένουν πολύ γενικές και ουδόλως βαίνουν πέραν της διατυπώσεως της αιτιάσεως. Επιπλέον, θέτουν υπό αμφισβήτηση την αποδεικτική αξία των εγγράφων που ελήφθησαν υπόψη για να διαπιστωθεί η ύπαρξη και ο καταλογισμός της παραβάσεως. Τα στοιχεία αυτά όμως εξετάστηκαν ήδη λεπτομερώς στο πλαίσιο των προηγουμένων εκτιμήσεων.

408 Όσον αφορά την αναφερόμενη στο άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως παράβαση, η Επιτροπή δεν ήταν σε θέση να προσδιορίσει την ημερομηνία συνάψεως της συμφωνίας για την καθιέρωση της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας. Εντούτοις, μπόρεσε να αποδείξει το υποστατό της συμφωνίας αυτής στηριζόμενη στη συνεδρίαση της 11ης Μαρτίου 1986, κατά τη διάρκεια της οποίας τα διοικητικά συμβούλια της FEG και της NAVEG αναφέρθηκαν στη συμφωνία κυρίων. Η Επιτροπή έλαβε επίσης υπόψη διάφορες μεταγενέστερες της συνεδριάσεως αυτής ενδείξεις, βάσει των οποίων έκρινε ότι η συμφωνία κυρίων εξακολουθούσε να εφαρμόζεται από τα μέλη της NAVEG (βλ. προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 47 έως 49). Περαιτέρω, η Επιτροπή επισήμανε διάφορες ενδείξεις που αποδεικνύουν ότι τα μέλη της NAVEG είχαν ακολουθήσει τις συστάσεις της ενώσεώς τους, κατ' εφαρμογή της συμφωνίας κυρίων (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 50 έως 52). Η τελευταία από τις ενδείξεις αυτές είναι τα πρακτικά μιας εσωτερικής συναντήσεως της εταιρίας Hemmink της 25ης Φεβρουαρίου 1994, κατά τη διάρκεια της οποίας το μέλος αυτό της NAVEG είχε επισημάνει την άρνησή του να εφοδιάσει χονδρέμπορο που δεν ανήκε στη FEG. Όσον αφορά τις πιέσεις που ασκήθηκαν, μεταξύ άλλων από την TU, στους προμηθευτές που δεν ανήκαν στη NAVEG προκειμένου να μην εφοδιάζουν χονδρεμπόρους που δεν ανήκαν στη FEG, δεν αμφισβητείται επίσης ότι πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια περιόδου δώδεκα μηνών που άρχισε τον Ιούλιο του 1990.

409 Ως προς την παράβαση που αφορά τον καθορισμό των τιμών δεν αμφισβητείται ότι οι δεσμευτικές αποφάσεις για τις δημοσιεύσεις και τις τιμές, που θεσπίστηκαν το 1978 και το 1984, εξακολούθησαν να ισχύουν μέχρι την ανάκλησή τους το 1993. Στις 6 Δεκεμβρίου 1989 και στις 30 Νοεμβρίου 1993 διεξάχθηκαν διαβουλεύσεις ως προς τις τιμές (βλ. πρακτικά του διοικητικού συμβουλίου της FEG κατά το οποίο αναφέρθηκε το ζήτημα της βασικής εκπτώσεως του 35 % για τις σχολές, στα οποία παραπέμπει η προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 83).

410 Συνεπώς, τα επιχειρήματα της TU σχετικά με τη διάρκεια των παραβάσεων πρέπει να απορριφθούν.

2. Υπόθεση T-5/00

411 Η FEG θεωρεί ότι η διάρκεια της αναφερόμενης στο άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως παράβαση πρέπει να περιοριστεί στο χρονικό διάστημα μεταξύ 28 Φεβρουαρίου 1989 και 23 Αυγούστου 1991. Συγκεκριμένα, οι ημερομηνίες αυτές συμπίπτουν με αυτές των μοναδικών παραδεκτών αποδείξεων που επικαλέστηκε η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση. Για τους λόγους που προεκτέθηκαν όσον αφορά την TU, η επιχειρηματολογία αυτή πρέπει να απορριφθεί: η Επιτροπή απέδειξε την ύπαρξη διαρκούς παραβάσεως κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ 1986 και 1994.

412 Όσον αφορά την αναφερόμενη στο άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως παράβαση, η FEG ισχυρίζεται ότι οι δεσμευτικές αποφάσεις δεν εφαρμόστηκαν πριν από την ανάκλησή τους στις 23 Νοεμβρίου 1993. Επιπλέον, η Επιτροπή δεν εντόπισε διαβουλεύσεις ως προς τις τιμές μετά το 1991. Κατά τη FEG, η διάρκεια της παραβάσεως πρέπει να μειωθεί λαμβανομένων υπόψη των στοιχείων αυτών. Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να ευδοκιμήσει. Αφενός, η αποτελεσματικότητα της εφαρμογής των δεσμευτικών αποφάσεων δεν ασκεί επιρροή ως προς τον καθορισμό της διάρκειας της παραβάσεως. Αφετέρου, η Επιτροπή θεώρησε ως απόδειξη της συνέχειας των διαβουλεύσεων ως προς τις τιμές μετά το 1991 το κείμενο των πρακτικών της FEG της 30ής Νοεμβρίου 1993 που αφορά τις χορηγούμενες στις σχολές εκπτώσεις.

3. Συμπέρασμα

413 Η Επιτροπή βασίμως έκρινε ότι τα συστατικά στοιχεία των αναφερομένων στα άρθρα 1 και 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως παραβάσεων διήρκεσαν αντιστοίχως οκτώ, δεκαπέντε, εννέα, τέσσερα και έξι έτη και χαρακτήρισε, ως εκ τούτου, τις παραβάσεις αυτές μεσαίας έως μακράς διάρκειας στο πλαίσιο της πολιτικής της για τη λήψη αποφάσεων (προσβαλλόμενη απόφαση, αιτιολογική σκέψη 147).

Δ — Ελαφρυντικές περιστάσεις

414 Κατά την TU, ο «παρακολουθητικός» ρόλος που διαδραμάτισε στις παραβάσεις που διέπραξε η FEG συνιστά ελαφρυντική περίσταση που η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη της, σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό του ποσού των προστίμων, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 και του άρθρου 65, παράγραφος 5, της Συνθήκης ΕΚΑΧ (ΕΕ 1998, C 9, σ. 3, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές).

415 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι το επιχείρημα αυτό στηρίζεται στην εσφαλμένη υπόθεση ότι η TU είχε απλώς παρεπόμενο ή «παρακολουθητικό» ρόλο ως προς τις παραβάσεις που διέπραξε η FEG. Όπως αναφέρθηκε, η ευθύνη της TU απορρέει από την ενεργό συμμετοχή της στις παράνομες συμφωνίες που εκτελέστηκαν στο πλαίσιο της FEG. Συνεπώς, το επιχείρημα αυτό πρέπει να απορριφθεί.

Ε — Επανεξέταση των ποσών

1. Επιχειρήματα των διαδίκων

416 Οι παρεμβαίνουσες θεωρούν ότι το ποσό των προστίμων είναι χαμηλό. Λόγω της βαρύτητας των εν λόγω παραβάσεων, η Επιτροπή όφειλε να επιβάλει στην TU βαρύτερο πρόστιμο. Συνεπώς, οι παρεμβαίνουσες ζητούν από το Πρωτοδικείο να διπλασιάσει το ποσό του προστίμου στο πλαίσιο της εξουσίας πλήρους δικαιοδοσίας που διαθέτει.

417 Οι προσφεύγουσες απαντούν ότι αυτό το αίτημα δεν είναι παραδεκτό. Σύμφωνα με τις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 37 του Οργανισμού του Δικαστηρίου και 116, παράγραφος 3, και 115, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο παρεμβαίνων δεν μπορεί παρά να δεχθεί τη δίκη στην οποία μετέχει. Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν ζήτησε την αύξηση του ποσού του προστίμου, τα αιτήματα που υπέβαλαν οι παρεμβαίνουσες είναι απαράδεκτα.

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

418 Οι παρεμβαίνοντες οφείλουν, δυνάμει του άρθρου 116, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας, να αποδέχονται τη δίκη στο στάδιο που αυτή βρίσκεται κατά τον χρόνο της παρεμβάσεώς τους και τα αιτήματα της αιτήσεως παρεμβάσεως δεν μπορούν να έχουν, δυνάμει του άρθρου 37, τέταρτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, άλλο αντικείμενο παρά τη στήριξη των αιτημάτων ενός από τους κύριους διαδίκους. Εν προκειμένω, δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν ζήτησε την αύξηση του ποσού του προστίμου, οι παρεμβαίνοντες δεν νομιμοποιούνται να το πράξουν. Συνεπώς, τα αιτήματα που υπέβαλαν οι παρεμβαίνουσες για την αύξηση του ποσού του προστίμου πρέπει να απορριφθούν ως απαράδεκτα.

II — *Επί της αιτιολογίας*

A — Επιχειρήματα των διαδίκων

419 Η TU υποστηρίζει, κατ' αρχάς, ότι η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν της παρέσχε τη δυνατότητα να λάβει γνώση των ενεργειών για τις οποίες της επιβλήθηκε πρόστιμο λόγω των παραβάσεων που διέπραξε η FEG. Από τις προεκτεθείσες εκτιμήσεις σχετικά με την ύπαρξη και τον καταλογισμό των παραβάσεων προκύπτει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι βάσιμη.

420 Ακολούθως, η TU ισχυρίζεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν διευκρίνισε ορισμένα ουσιώδη για την αξιολόγηση του ποσού του προστίμου σημεία, όπως το έτος αναφοράς και το ποσό του κύκλου εργασιών που χρησιμοποιούνται ως σημεία αναφοράς.

B — *Εκτίμηση του Πρωτοδικείου*

421 Το άρθρο 15, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 17 ορίζει ότι, «κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της.» Ο συνιστάμενος στην υποχρέωση αιτιολογήσεως ουσιώδης τύπος τηρείται, άπαξ η Επιτροπή εκθέτει, με την απόφασή της, τα στοιχεία εκτιμήσεως τα οποία χρησιμοποίησε για να μετρήσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παραβάσεως. Ελλείψει αυτών των στοιχείων, η απόφαση πάσχει έλλειψη αιτιολογίας (απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-283/98 P, Mo och Domsjö κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-9855, σκέψη 44).

422 Το περιεχόμενο της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται λαμβανομένου υπόψη ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη του Δικαστηρίου της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-1611, σκέψη 54).

423 Εν προκειμένω, οι αιτιολογικές σκέψεις 130 έως 153 της προσβαλλομένης αποφάσεως ορίζουν τα κριτήρια που χρησιμοποιεί η Επιτροπή για τον υπολογισμό των προστίμων, ιδίως την πρόθεση διαπράξεως των παραβάσεων (αιτιολογικές σκέψεις 131 έως 135), τη σοβαρότητά τους (αιτιολογικές σκέψεις 136 έως 144) και τη διάρκειά τους (αιτιολογικές σκέψεις 145 έως 149).

424 Η μέθοδος που ακολουθεί η Επιτροπή προκύπτει εμφανώς από την προσβαλλόμενη απόφαση. Λαμβανομένης υπόψη της σοβαρότητας των παραβάσεων, η Επιτροπή χρησιμοποίησε, βάσει κατευθυντήριων γραμμών, το ελάχιστο ποσό του ενός εκατομμυρίου ευρώ αυξημένο κατά 25 % ως βασικό ποσό του προστίμου. Η διάρκεια των παραβάσεων χαρακτηρίστηκε μέση έως μακρά, καθότι η μέση διάρκεια των συστατικών των παραβάσεων στοιχείων συνίστατο σε οκτώ έτη. Συνεπώς, η Επιτροπή αύξησε κατά 80 % το βασικό ποσό του προστίμου και κατέληξε ούτως στο ποσό των 2,25 εκατομμυρίων ευρώ.

425 Τα στοιχεία αυτά είναι σύμφωνα με τις επιταγές αιτιολογήσεως όσον αφορά τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.

426 Ως εκ περισσού, πρέπει να σημειωθεί ότι η TU δεν υποστήριξε ότι το ποσό του προστίμου υπερέβαινε το μέγιστο ποσό που μπορούσε να της επιβληθεί, εκφρασμένο σε σχέση με τον κύκλο εργασιών της, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.

427 Δεδομένου ότι η αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως είναι επαρκής, ο υπό εξέταση λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

III — *Επί της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως*

428 Πρέπει να υπομνησθεί ότι προσβολή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, κατά πάγια νομολογία, υπάρχει μόνον όταν παρόμοιες καταστάσεις αντιμετωπίζονται κατά τρόπο διαφορετικό ή διαφορετικές καταστάσεις αντιμετωπίζονται καθ' όμοιο τρόπο, εκτός εάν μια τέτοια αντιμετώπιση δικαιολογείται αντικειμενικώς (προπαρατεθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Sermide, σκέψη 28, και απόφαση της 28ης Ιουνίου 1990, C-174/89, Hoche, Συλλογή 1990, σ. I-2681, σκέψη 25· απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Μαΐου 1998, T-311/94, BPB de Eendracht κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1129, σκέψη 309).

429 Εν προκειμένω, η TU ισχυρίζεται ότι υπέστη δυσμενή μεταχείριση σε σχέση με τα λοιπά μέλη της FEG που εκπροσωπούνταν στο διοικητικό της συμβούλιο κατά την περίοδο κατά την οποία διαπιστώθηκε η παράβαση. Μολονότι τα μέλη αυτά της FEG τελούσαν στην ίδια κατάσταση με τη δική της, δεν τους επιβλήθηκαν πρόστιμα.

430 Είναι σημαντικό ωστόσο να σημειωθεί ότι, όταν μια επιχείρηση έχει παραβεί με τη συμπεριφορά της το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ, δεν μπορεί να αποφύγει την επιβολή κυρώσεως για τον λόγο ότι σε άλλους επιχειρηματίες δεν έχει επιβληθεί κανένα πρόστιμο, εφόσον μάλιστα, όπως εν προκειμένω, η περίπτωση των επιχειρηματιών αυτών δεν έχει καν υποβληθεί στην κρίση του κοινοτικού δικαστή (προπαρατεθείσα απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 197). Επομένως, αυτό το επιχείρημα της TU πρέπει να απορριφθεί.

431 Η TU επικαλείται επίσης διακριτική μεταχείριση σε σχέση με το πρόστιμο που επιβλήθηκε στη FEG. Μολονότι ο κύκλος εργασιών της αντιπροσωπεύει λιγότερο από το ένα τρίτο του κύκλου εργασιών της FEG, η Επιτροπή της επέβαλε πρόστιμο

αναλογικά υψηλότερο. Εκτιμά ότι το πρόστιμο που επιβλήθηκε στη FEG αντιπροσωπεύει το 0,23 % του κύκλου εργασιών (1994) των μελών της, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο κύκλος εργασιών της ίδιας της προσφεύγουσας. Το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην TU αντιπροσωπεύει ωστόσο το 0,47 % του κύκλου εργασιών της (1993).

432 Το Πρωτοδικείο φρονεί ότι οι συγκρίσεις αυτές δεν αρκούν για να συναχθεί παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως. Συγκεκριμένα, σε αντίθεση προς ό,τι υποστηρίζει η TU, η Επιτροπή δεν οφείλει, κατά τον καθορισμό του ποσού των προστίμων λόγω της σοβαρότητάς τους και της διάρκειας της εν λόγω παραβάσεως, να εξασφαλίζει, στην περίπτωση που τα πρόστιμα επιβάλλονται σε διάφορες επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων που μετέχουν στην ίδια παράβαση, ότι τα τελικά ποσά των προστίμων τα οποία προκύπτουν από τον υπολογισμό για τις οικείες επιχειρήσεις θα είναι ακριβώς ανάλογα προς τους αντίστοιχους κύκλους εργασιών τους.

433 Εν προκειμένω, η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο στη FEG και στην TU λόγω της ατομικής συμμετοχής τους σε καθεμία από τις δύο διαπιστωθείσες παραβάσεις, αφού εξέθεσε τον αντίστοιχο ρόλο τους στο πλαίσιο των παραβάσεων αυτών, καθώς και τη σοβαρότητα και τη διάρκεια των παραβάσεων αυτών.

434 Συνεπώς, τα επιχειρήματα της TU που αντλούνται από την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως πρέπει να απορριφθούν.

IV — *Επί της υπερβολικής διάρκειας της διοικητικής διαδικασίας*

435 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι η παραβίαση του ευλόγου χρόνου πρέπει να επιφέρει μείωση του ποσού του προστίμου.

436 Όπως προεκτέθηκε (βλ. σκέψη 85 ανωτέρω), η Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας. Ναι μεν η διαπίστωση αυτή ουδόλως επηρεάζει τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως, ωστόσο, στο πλαίσιο της αρμοδιότητας πλήρους δικαιοδοσίας που απολαύει το Πρωτοδικείο δυνάμει του άρθρου 229 ΕΚ και του άρθρου 17 του κανονισμού 17, μπορεί να εξετάσει αν δικαιολογείται μείωση του ποσού του προστίμου.

437 Η Επιτροπή θεωρεί ότι συνυπολόγισε όλες τις συνέπειες της «μεγάλης» διάρκειας της διαδικασίας, μειώνοντας το ποσό των προστίμων κατά 100 000 ευρώ με δική της πρωτοβουλία. Η προσφεύγουσα αντιτάσσει ότι το γεγονός αυτό δεν αποκλείει την περαιτέρω μείωση των ποσών εκ μέρους του Πρωτοδικείου.

438 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η Επιτροπή μείωσε με δική της πρωτοβουλία το ποσό του προστίμου. Η δυνατότητα παρόμοιας μειώσεως εντάσσεται στο πλαίσιο της ασκήσεως των εξουσιών της Επιτροπής. Οι προσφεύγουσες δεν προσκόμισαν κανένα στοιχείο που να δικαιολογεί την περαιτέρω εκ μέρους του Πρωτοδικείου μείωση του ποσού του προστίμου, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας. Συνεπώς, δεν μπορεί να γίνει δεκτό το σχετικό αίτημα των προσφευγουσών.

Συμπέρασμα

439 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι οι προσφυγές στις υποθέσεις Τ-5/00 και Τ-6/00 πρέπει να απορριφθούν.

Επί των δικαστικών εξόδων

440 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα.

441 Στην υπόθεση T-5/00, η FEG ισχυρίζεται ότι οι παρεμβαίνουσες δεν διατύπωσαν ρητώς αίτημα ως προς τον καταλογισμό των σχετικών με την παρέμβασή τους δικαστικών εξόδων, οπότε αυτά πρέπει να βαρύνουν τις ίδιες.

442 Στις υποθέσεις T-5/00 και T-6/00, οι παρεμβαίνουσες διατύπωσαν τα αιτήματά τους, μεταξύ άλλων ως προς τα δικαστικά έξοδα, παραπέμποντας στην αντίστοιχη διατύπωση της Επιτροπής, κύριου διαδίκου προς στήριξη του οποίου παρενέβησαν. Επομένως, τα αιτήματα των παρεμβαινουσών πρέπει να ερμηνευθούν ως αποβλέποντα και στην καταδίκη των προσφευγουσών στα δικαστικά έξοδα.

443 Εν προκειμένω, δεδομένου ότι οι προσφεύγουσες ηττήθηκαν, πρέπει να καταδικαστούν στα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Επιτροπή και οι παρεμβαίνουσες, περιλαμβανομένων των σχετικών με τη διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων στην υπόθεση T-5/00 R, σύμφωνα με τα σχετικά αιτήματα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πρώτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει τις προσφυγές.

2) Η προσφεύγουσα στην υπόθεση T-5/00 θα φέρει τα δικαστικά της έξοδα καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Επιτροπή και οι παρεμβαίνουσες, περιλαμβανομένων των εξόδων στη διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων T-5/00 R.

3) Η προσφεύγουσα στην υπόθεση T-6/00 θα φέρει τα δικαστικά της έξοδα καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Επιτροπή και οι παρεμβαίνουσες.

Vesterdorf Forwood Legal

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 16 Δεκεμβρίου 2003.

Ο Γραμματέας Ο Πρόεδρος

H. Jung B. Vesterdorf

Περιεχόμενα

Προσβαλλομένη απόφαση ..... II - 5770

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων ..... II - 5775

Σκεπτικό ..... II - 5778

Επί των αιτημάτων περί ακυρώσεως ..... II - 5779

I — Επί των δικαιωμάτων άμυνας ..... II - 5779

A — Επί του δικαιώματος ακροάσεως κατά τη διοικητική διαδικασία ..... II - 5779

1. Παράλειψη διαβιβάσεως ορισμένων εγγράφων με την ανακοίνωση των αιτιάσεων ..... II - 5781

α) Έγγραφα σχετικά με τη συμφωνία AGC ..... II - 5781

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5781

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5782

β) Πρακτικά της γενικής συνελεύσεως της NAVEG της 28ης Απριλίου 1986 ..... II - 5784

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5784

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5786

2. Ασυμφωνία μεταξύ της προσβαλλομένης αποφάσεως και της ανακοινώσεως των αιτιάσεων ..... II - 5786

α) Σύνδεσμος μεταξύ των δύο παραβάσεων (υπόθεση T-6/00) ..... II - 5787

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5787

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5787

β) Τεχνητά αυξημένο επίπεδο τιμών στην ολλανδική αγορά ..... II - 5790

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5790

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5790

B — Επί της καθυστερήσεως διαβιβάσεως ορισμένων εγγράφων (υπόθεση T-6/00) ..... II - 5791

1. Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5791

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5792

Γ — Παραβίαση του ευλόγου χρόνου ..... II - 5792

1. Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5792

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5794

Δ — Παραβίαση της αρχής που αποκαλείται «αρχή της ευνοϊκής ερμηνείας» (υπόθεση T-6/00) ..... II - 5801

1. Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5801

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5802

II — Επί του υποστατού της παραβάσεως του άρθρου 81 ΕΚ ..... II - 5802

Α — Προσδιορισμός της οικείας αγοράς ..... II - 5803

1. Προσβαλλόμενη απόφαση ..... II - 5803

2. Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5804

3. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5808

Β — Συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας μεταξύ FEG και NAVEG (άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως) ..... II - 5810

1. Συμφωνία κυρίων μεταξύ FEG και NAVEG ..... II - 5811

α) Υπενθύμιση της προσβαλλομένης αποφάσεως ..... II - 5811

β) Επί του υποστατού των πραγματικών περιστατικών ..... II - 5817

Χρησιμότητα μιας συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας II - 5818

— Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5818

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5819

Σχέση δυναμέων μεταξύ της FEG και της NAVEG ..... II - 5821

— Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5821

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5823

Σύναψη της συμφωνίας κυρίων ..... II - 5825

— Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5825

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5825

Συναντήσεις μεταξύ FEG και NAVEG ..... II - 5826

Συνάντηση της 11ης Μαρτίου 1986 ..... II - 5827

— Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5827

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5827

Συνάντηση της 28ης Φεβρουαρίου 1989 ..... II - 5830

— Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5830

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5831

Εκτέλεση της συμφωνίας κυρίων ..... II - 5833

— Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5833

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5835

γ) Συνολικό συμπέρασμα ..... II - 5841

2. Επέκταση της συμφωνίας κυρίων σε χονδρεμπόρους που δεν ανήκουν στη NAVEG ..... II - 5841

α) Επί του υποστατού των πραγματικών περιστατικών ..... II - 5842

Επιχειρήματα των διαδίκων στην υπόθεση T-5/00 ..... II - 5842

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5846

Επιχειρήματα των διαδίκων στην υπόθεση T-6/00 ..... II - 5848

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5849

β) Συνολικό συμπέρασμα ..... II - 5849

3. Επί των προϋποθέσεων προσχωρήσεως στη FEG ..... II - 5850

α) Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5850

β) Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5851

4. Νομικός χαρακτηρισμός των πραγματικών περιστατικών που αφορούν τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας ..... II - 5853

α) Επί της συμφωνίας κυρίων ..... II - 5853

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5853

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5854

β) Επί της επεκτάσεως της συμφωνίας κυρίων σε προμηθευτές που δεν είναι μέλη της NAVEG ..... II - 5856

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5857

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5857

Γ — Συμπέρασμα ως προς τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας .. II - 5861

Δ — Εναρμονισμένες πρακτικές ως προς τον καθορισμό των τιμών (άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως) ..... II - 5862

1. Υπόμνηση της προσβαλλομένης αποφάσεως ..... II - 5862

2. Αιτιάσεις σχετικές με τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών ..... II - 5863

α) Δεσμευτικές αποφάσεις επί των τιμών και των δημοσιεύσεων ..... II - 5865

Δεσμευτική απόφαση ως προς τις σταθερές τιμές ..... II - 5865

— Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5865

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5866

Δεσμευτική απόφαση ως προς τις δημοσιεύσεις ..... II - 5867

— Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5867

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5868

β) Συμφωνίες επί των τιμών και των εκπτώσεων ..... II - 5869

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5869

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5873

γ) Όμοιοι τιμοκατάλογοι ..... II - 5877

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5877

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5878

Ε — Σχέση μεταξύ της συλλογικής συμφωνίας αποκλειστικής εμπορίας και των εναρμονισμένων πρακτικών όσον αφορά τον καθορισμό των τιμών ..... II - 5880

1. Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5880

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5881

III — Επί του καταλογισμού των παραβάσεων στην TU (υπόθεση T-6/00) ..... II - 5881

A — Κριτήριο καταλογισμού ..... II - 5882

1. Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5882

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5883

B — Συμμετοχή της TU στη σχετική με τη συλλογική συμφωνία αποκλειστικής εμπορίας παράβαση ..... II - 5883

1. Συμμετοχή στη συμφωνία κυρίων ..... II - 5883

2. Συμμετοχή στις εναρμονισμένες πρακτικές ..... II - 5886

Γ — Συμμετοχή της TU στην παράβαση που αφορά τον καθορισμό των τιμών. II - 5888

Δ — Παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ..... II - 5891

1. Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5891

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5892

E — Παράλειψη ή ανεπάρκεια αιτιολογήσεως ..... II - 5892

1. Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5892

2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5893

IV — Επί του καταλογισμού των παραβάσεων στη FEG (υπόθεση T-5/00) ..... II - 5893

A — Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5893

B — Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5894

Επί των αιτημάτων περί ακυρώσεως του προστίμου ή μειώσεως του ποσού του ..... II - 5896

I — Επί του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 ..... II - 5896

A — Πρόθεση διαπράξεως της παραβάσεως ..... II - 5896

B — Βαρύτητα των παραβάσεων ..... II - 5898

Γ — Διάρκεια των παραβάσεων ..... II - 5899

1. Υπόθεση T-6/00 ..... II - 5899

2. Υπόθεση T-5/00 ..... II - 5901

3. Συμπέρασμα ..... II - 5902

Δ — Ελαφρυντικές περιστάσεις ..... II - 5902
Ε — Επανεξέταση των ποσών ..... II - 5903
1. Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5903
2. Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5903
II — Επί της αιτιολογίας ..... II - 5904
Α — Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 5904
Β — Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 5904
III — Επί της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ..... II - 5906
IV — Επί της υπερβολικής διάρκειας της διοικητικής διαδικασίας ..... II - 5907
Συμπέρασμα ..... II - 5908
Επί των δικαστικών εξόδων ..... II - 5909